I. C. IV. 4 Ferrus

11. A. 99.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Open Knowledge Commons and Harvard Medical School

http://www.archive.org/details/maximilianistoll00stol

MAXIMILIANI STOLL, APHORISMI DE COGNOSCENDIS ET CURANDIS FEBRIBUS.

LUGDUNI BATAVORUM,

APUD HAAK ET SOCIOS, ET A. O. ET J. HONKOP. 1788.

BOSTON MEDICAL
SEP 8 1903
LIBRARY.

LECTORI.

APHORISTICUM Boerhavii dicendi genus, paucis multa complectens, mihi ſemper eſt plurimum probatum.

Placent enim fideliter caſteque obſervata, & canones inde legitima inductione confecti, ſignificanter dein lucideque expreſſi. Hæc dos eſt Boerhavianis; hoc mihi exemplar fuit: quod ſi non fuero aſſecutus, erunt qui melius facient, ſed tum ſolum, ſi Boerhavium *approximando* ſequantur. Verum uti hæc probo, ita diſplicet illa, ut nunc eſt ventoſa loquacitas quæ ſub amplo verborum volumine nil ſolidi tenet; diſplicet illa opinionum vertigo, qua ars laborat, ubi hypotheſis hypotheſin trudit.

En cur ſummi Viri Aphoriſmis de cognoſcendis & curandis febribus meos junxerim, eosque non paucos, nec abſque labore ſane. Nempe illius quædam aut expungenda videbantur, aut refingenda: alia aliter digerenda: quæ utique Vir immortalis, ſi illi daretur, re-

* cen-

centiorum obſervatis nunc uti, pro ingenii ſui admirabili felicitate multo abundantius præſtitiſſet. Quippe febrium contemplatio magis ſolers claros in arte Viros exercuit hucuſque profecto multos, neque id incaſſum: crevit hinc obſervationum ſilva, unde ſelectus inſtitui, & axiomata condi debebant, Boerhavianis inſerenda.

Actorum rationem me debere lectori, paulo magis articulatam, & quæ omiſſa, mutata, inſerta propius ſpectet, lubens fateor: Verum, cum omnium nequeam, intra arctos epitomes cancellos clauſus, paucorum nolim, id negotii in tempora prælectionum diſtuli.

Sed vel ſic noverit peritus lector quid præſtiterim, & hoſce meos conatus æquifaciet.

CONS-

CONSPECTUS
MATERIARUM.

FEBRIS IN GENERE. pag. 1.

Stationaria. 4
Annua. 5
FEBRIS INFLAMMATORIA. 6
Morbi inflammatorii, ſc. 9
Phrenitis. ibid.
Angina multiplex. 13
Pleuritis humida, ſeu angina bronchialis. 21
Peripneumonia vera. 22
Pleuritis & peripneumonia latens, chronica. 32
Pleuritis ſicca. 34
Paraphrenitis. 43
Inflammatio mediaſtini, pericardii, cordis. 44
Hepatitis & icterus multiplex. 45
Inflammatio ventriculi. 53
Inflammatio inteſtinorum. 55
Nephritis. 61
Inflammatio veſicæ urinariæ. 63
FEBRIS BILIOSA. 64
FEBRIS PITUITOSA. 71
Peripneumonia notha. 73
FEBRIS INTERMITTENS. 75
Febris continua remittens. 86
Febris ardens ſeu καυσο 87
Febris putrida. 89
FEBRES EPIDEMICE INTERCURRENTES. 97
Variolæ: earum inſitio. ibid.
Morbilli. 111
Scarlatina. 113
FEBRIS

CONSPECTUS MATERIARUM.

FEBRIS INDETERMINATA, NOVA; INCOGNITA. 116

METHODUS GENERALIS, SYMPTOMATICA. ibid.

Symptomata febrium potiora. ibid.

Frigus. 121

Tremor. 122

Anxietas. 123

Sitis. 125

Nauſea. 126

Ructus & flatus. 128

Vomitus. 129

Debilitas. 131

Malignitas. ibid.

Calor. 134

Delirium. 136

Coma. 140

Pervigilium. 141

Status nervoſus. ibid.

Convulſio. 143

Sudor. 144

Diarrhœa. 146

Exanthemata. 147

Apthæ. 151

FEBRES SPORADICÆ, SINGULARES. 154

Febris lactea. 155

Febris puerperalis. 157

FEBRIS LENTA HECTICA. 158

Phthiſis pulmonalis. 164

MONITA ET PRÆCEPTA. 170

FEBRIS

BOSTON MEDICAL LIBRARY
SEP 8 1902

FEBRIS IN GENERE.

I.

FEBRIS frequentiſſimus morbus, plerorumque morborum aut initium, aut comes, aut finis eſt; eorum quoque, uti & mortis, & ſanationis optima cauſa; hinc accuratius explicanda.

2. Cujus quia abdita habetur natura, ſummâ ope cavendum ab omni errore, in illâ indagandâ.

3. Errori tamen facilem hic occaſionem præbet ingens numerus ſymptomatum, quo plerumque ſtipatur, & ſine quibus febris eſſe poteſt.

4 Ut ille vitetur, opus erit ex infinitis illa phœnomena ſola eligere, quæ omni febri ſemper adſunt, quorumque cognita præſentia omnes medicos docet febrim adeſſe; quorum abſentia judicant hominem febre carere.

5. Dein ex his detectis riteque expenſis natura febris individua invenienda erit.

6. Febris omnis calorem præternaturalem, pulſuum a naturali conditione alterationem, atque aliam quamcumque functionem, vel etiam plures, læſas habet; vario id tamen tempore, gradu, ſucceſſione.

7. Hæc vero derivanda ſunt ab irritabilitate cordis & arteriarum aucta, & exſtimulata, a quocumque demum ſtimulo, & vitæ ſic irritatæ conatu adverſus ſtimulum inimicum.

Igitur febris eſt affectio vitæ, conantis mortem avertere

8. Hinc febris notio nec a fermentatione, neque ab

humorum diſſolutione, neque ab eorumdem coagulo, aut denſitate univerſim eſt repetenda. Ne forte quaſdam ipſius febris cauſas remotiores, aut illius effectus habeas pro cauſa proxima.

9. Ex his quoque colligitur febrim morbum eſſe non hujus ſolum, vel illius humoris, ſed totius ſubſtantiæ.

10. Ubi ea irritatio tanta eſt, ut morbus velociter & cum periculo decurrat, febris *acuta* dicitur.

11. Ubi tarde, idque cum periculo, vel etiam ſine eo, *lenta* vocatur.

12. Utraque *communis* ſive epidemica, vel huic illique homini *ſingularis*.

13. *Acut febriles morbi* vocantur, quos dicta febris (10) comitatur; *chronici febriles* autem, in quibus adeſt febris (11).

14. Hinc illorum omnium (13) explanatio pendet a cognita prius febris natura.

15. Quam cum in irritabilitate cordis & arteriarum aucta poſuerimus, eaque augeri incitarique poſſit a cauſis numero & varietate infinitis, patebit, febris cauſam proximam infinitas cauſas pro ſuis proximis agnoſcere:

16. Quarum binæ ſemper conjungi debent ad producendam febrim, *prædiſponens* una, atque altera *excitans* cum neutra ſola ſufficiat.

17. Cauſæ excitantes ſunt numero ferme infinitæ; cum quidquid nimium ſtimulare cor & arterias poſſit, ad cauſas febriles pertineat: ſola quoque corporis diſproportio ad ambientia, febris ſit cauſa.

18. Cauſæ excitantes fere ſolæ notæ, & ſæpius determinandæ; prædiſponentes, ut plurimum, ignorantur.

19. Cauſa prædiſponens per febrim ipſam tollitur, aut in perpetuum, uti e. g. in variolis, & morbillis, aut pro tempore, uti in febribus aliis pleriſque.

20. Nonnunquam ea ſolum ex parte auffertur: inde relapſus.

21. Cauſæ excitantes, utut (17) innumeræ, ad certas nihil-

nihilominus claſſes reduci poſſunt: ſunt enim quædam *ſingulares*; aliæ vero *univerſales.*

22. *Singulares* uni tantum, alterive individuo ita inſunt, ut in pluribus eodem ſimul tempore non reperiantur. *Univerſales* vero aut *populares* pluribus communes ſunt, eadem tempeſtate eodem fere modo affectis.

23. Propiores ſingulares cauſæ (22) referri poſſunt ad quædam capita; α) Ingeſta acria, cibi, potus, condimenti, medicamenti, vel veneni titulo, eadem donata hac proprietate, ut digeri, moveri, excerni nequeant; aut ea copia aſſumta, ut irritent, ſuffocent, obſtruant, putreſcant, β.) Retenta intra corpus, quæ excerni ſolebant ob frigus, unctiones, animi affectus triſtes, cibos, potus, medicamenta, venena, aërem nebuloſum pinguem, quietem, exercitia ſolita remiſſa, obſtructiones, compreſſiones a contentis, vel ambientibus. γ) Geſta, ut motus nimius animi vel corporis, calor, æſtus, δ) applicata externa, acria, pungentia, rodentia, lacerantia, urentia, inflammantia, ε) quæ humores, horumque motus valde immutant, ut multa externa, vel interna, fames, evacuatio, pus, aqua, ichor, hydropicorum, empyicorum, ſerum acre alicubi collectum, bilis accenſa, inflammatio, ſuppuratio, gangræna, cancer, vigiliæ nimiæ, acriora cujuſcumque rei ſtudia, venus nimium culta &c.

24. Cauſæ univerſales, (21) aut certæ annorum conſtitutioni periodice recurrenti debentur, aut annuæ mutationi, aut intercurrenti cuidam univerſali miaſmati.

25. Hinc febrium momentoſa diviſio naſcitur: cum cauſæ *ſingulares* dent febres *ſporadicas*, itemque *ſingulares*; *univerſales* vero *ſtationarias*, *annuas* & *epidemice intercurrentes.*

26. Sporadica febris eſt a vitio quodam domeſtico & ſingulari, tempus anni aut conſtitutionem epidemicam non reſpiciente, utut illa in epidemicum morbum plerumque convertatur aut cum eodem jungatur, exemplo variolarum, &c.

FEBRIS STATIONARIA.

27. *Stationaria* certo annorum curriculo continetur, ſenſim increſcit, viget, atque iterum decreſcit: alteri alterius indolis ſubnaſcenti locum concedens.

28. An *eædem* ſtationariæ poſt aliquot emenſa annorum curricula certo ac ſtabili quodam ordine recurrant; num earum definitus quidam ſit numerus, an vero novæ ſubinde naſcantur, determinari non poteſt, ob defectum obſervationum multis annis continuis, per induſtrios medicos, eodem in loco capiendarum, & cum aliis, alibi inſtitutis, comparandarum.

29. Hinc ignorantur hucuſque indoles, numerus, extenſio, periodus febrium ſtationariarum.

30. Id ſolum conſtat per obſervationes Sydenhamianas, & noſtras, febrim ſtationariam omnibus omnino febribus, & febrilibus morbis, ſeu ſint ab annua mutatione, ſeu a cauſa quadam ſingulari productæ, dominari, eosque in ſuam poteſtatem redigere:

31. In chronicos quoque, ſeu febriles illi ſint, ſeu febris expertes, magnum imperium eſſe ſtationariæ febris.

32. Febris ſtationaria varios ſæpe luſus habet, variosque morbos mentitur, utut eadem ubique ſit & indoles morbi atque medendi eadem ubique ratio.

33. Cognoſci autem ſtationariæ natura poteſt; 1°. ex ſpontanea morbi ſibi relicti ſolutione ſolius naturæ viribus peracta, ejuſdemque eventu vario, ſpontaneo; 2°. ex juvantibus & nocentibus forte abhibitis; 3°. ex analogia cum aliis febribus aliunde cognitis.

34. Hinc intelligitur, quid agendum ſit, in novæ febris ingreſſu.

35. Cum ſub iiſdem aëris qualitatibus ſenſibilibus diverſæ nihilominus ſubinde ſtationariæ febres ſint obſervatæ, patet, alias quoque dari atque hucuſque ignotas cauſas febrium popularium.

FE-

FEBRES ANNUÆ.

36. Annuæ febres dicuntur, quæ ſingulis annis conſtanti quadam lege recurrunt, ſeſeque excipiunt, niſi quædam temporum anomalia, cœlique mutationes abnormes intercurrant, & hanc annuarum ſucceſſionem turbent.

37. Sunt autem hæ annuæ: febris inflammatoria, bilioſa, pituitoſa quæ quaſi principes & febres cardinales conſiderantur, itemque intermittens.

38. Quarum ſingulæ tam late patent, ut innumeræ aliæ febres ad aliquam ex hiſce reduci poſſint, ad eam videlicet, quacum major affinitas, & analogia intercedit.

39. Quælibet harum cardinalium definitæ anni parti reſpondet: inflammatoria adultæ hyemi & veri primo; bilioſa æſtati vigenti, atque inchoanti autumno; pituitoſa vero iſtius fini, & initio hyemis, item veri in æſtatem vergenti. Intermittens in ver atque autumnum cadit.

40. Quodſi tempora anni conſuetum ſuum tenoren non obſervent, alius quoque erit febrium habitus ad anni partes.

41. Varia erit cardinalium harum duratio, intenſio, modificatio, luſus, ſucceſſio, degeneratio, complicatio, & inter ſeſe, & cum aliis morbis: quæ omnia ſummam medentis attentionem petunt.

42. Hæ quoque, quemadmodum ſtationariæ, ſenſim increbreſcunt, vigentque, ac ſenſim iterum decedunt, ſeu multitudinem ægrorum ſpectes, ſeu morbi vim.

43. Tum vero cicra conſtitutionum annuarum initia exituſque, medium quoddam compoſitiumque genus febrium obſervatur.

44. Quælibet harum cardinalium morbos ſuos ſubalternos habet. Sic cephalalgiæ, lippitudines, anginæ, tuſſes, fluxus alvini, &c. tanquam ægritudines ſubalternæ febrim principem ſeu cardinalem ſequuntur, eadem, ac febris dominans, ratione ſanandæ.

45. Morbi quoque alii ſub annua dominante obſervati aut ejuſdem indolis ſunt cum febre annua; aut, utut a cauſis ſingularibus producti, ab eadem nihilominus reguntur. Exemplo apoplexiarum, abortuum, arthritidis, hypochondriaſeos, hydropis, phthiſeos, multorumque aliorum.

46. Unde maximi momenti lex ſequitur, ut eidem ad ſpeciem morbo ſub differentis febris annuæ dominio non eamdem medicinam facias.

47. Febres annuæ ſuam denominationem ſæpe a quodam prædominante ſymptomate trahunt, unde pleuritica, peripneumonica, rheumatica, miliaris, petechialis, varioloſa, morbilloſa, ſcarlatinoſa, eryſipelatoſa, tuſſis convulſivæ, dyſenterica, &c. conſtitutio audit.

48. Nihilominus notio practica & directrix morbi, non tam ex ejuſmodi ſymptomate prævalente, quam ex annuæ febris natura, cum ſtationaria collata, deſumi debet.

49. Atque univerſim, qui febri medetur, & *annuæ* ſimul, & *ſtationariæ* rationem habere debet: cum eadem, licet ſtationaria, diverſis anni partibus, diverſa annua, diverſimode alteretur.

50. An febres annuæ nonnunquam ſuos limites egrediuntur, vice temporum non ſuppreſſæ? an tunc in alias anni partes, aliis febribus dicatas proferuntur, atque ita ſtationem diutius obtinent, *ſtationariæ* effectæ?

FEBRIS INFLAMMATORIA.

51. Ad febres principes pertinet inflammatoria, ſeu ſynochus imputris.

52. Saniſſimos perſæpe corripit, ſine prodromis, aut iis paucis, & pauco tempore. A valido frigore orditur. Sequitur calor aſſiduus, attactu non auctus, quin potius mitior, pulſus pleni, fortes, duri, accelerati; ſubinde vero ſup-

preſſi

preſſi & fictitie molles, præcipue, ſi alicubi gravis dolor ſæviat; facies rubra, vultuoſa, oculorum ſplendor, & dolor palpebrarum ac tenſio, olfactus deperditus, lingua albida, aut prærubra, humectata tamen, niſi in graviſſimo malo, & diu durante, oris & labiorum ſiccitas, ſitis, cephalalgia, dolor lumborum & laſſitudo, ſomni breves, & cum inſomniis, vel & aſſidua ſomnolentia in infantibus, pueriſque cum pavore & terriculamentis. In his quoque, uti etiam in irritabilioribus, tendinum ſaltus & artuum motus leviculi convulſivi. Delirium ſubinde, & cum ferocia. Alvus nulla aut rara, & reſiccata; urinæ parcæ, flammeæ. Febris uno tenore pergit, veſperi noctuque parumper aucta, ſine frigore tamen, donec circa auroram modice miteſcat.

53. Amat hæc febris tempora præprimis frigida, ſiccave, hyemem adultam, ver primum, loca editiora, borealia, ætatem juvenilem, virilem, fibram exercitatam, ſub diæta ſpirituoſa, carnea, itemque gravidas.

54. Ita tamen, ut non excludat infantes, pueroſque, chloroticas, item phthiſicos. Nonnunquam quoque in hydropicis obſervatur. Inde hydrops inflammatorius, plethoricus.

55. Decurrit non interrupta, & abſque periodo, intra 14 dies plerumque; ſubinde citius, ut leviſſima intra nychthemeron terminetur.

56. Nihilominus inflammatoriæ febres etiam *chronicæ* ſunt obſervatæ, complurium menſium, annorum, in hæmoptoicis potiſſimum, corpore gracili, collo longo, genis roſeis, thorace anguſto, ſcapulis alatis, exſtantibus, fibra irritabiliore, & ingenio præcoci, acuto.

57. Hanc producunt evacutiones ſanguinis conſuetæ nunc ſuppreſſæ narium, menſium, &c. Perfrigeratio calefacto corpore, labor intenſus corporis animique, inſolatio, diæta ſpirituoſa valde, medicamenta acria, frigus boreale intenſum. Graviditas, puerperium, vulnera, &c.

58. Cauſæ leviores, ſymptomata mitia, corpus antea ſanum ſalutem, contraria periculum portendunt.

59. Febris inflammatoria alia *ſimplex* eſt, alia vero *compoſita*, quæ aliam febrim ſibi junctam habet, inflammatoriæ comitem, effectum, cauſam: Eſtque compoſita frequentiſſima; varietate ſymptomatum, diſcrimine, ſanandi labore ſummopere notanda.

60. Frequentior eſt inflammatoriæ complicatio cum biliosa, varioloſa, morbilloſa miliari, petechiali, ſcarlatinoſa, eryſipelatoſa, &c. Inde Medicorum diſſenſio componenda, de antiphlogiſtica methodo in hiſce febribus, varioque illarum ſtadio.

61. Ea ſæpius quoque, ac vulgo putatur, ſub ſchemate febris putridæ deliteſcit, aut cum eadem complicatur. Hinc & inflammationes occultæ, pernicioſæ, pulmonum, viſcerum abdominalium in ipſa febre putrida. Diagnoſis adcurata hic ſumme neceſſaria, ſed difficillima.

62. *Simplex* æque, ac *compoſita* vel eſt *univerſalis*, & ſine topica inflammatione cujuſdam partis, vel verò cum eadem.

63. Hinc nova diviſio ſit febris inflammatoriæ ſive ſimplicis, ſive compoſitæ varietates complectens, phrenitidem, anginam variam, gaſtritidem, enteritidem, &c. de quibus infra.

64. Terminatur, ſi ſimplex fuerit, 1°. in ſalutem *a*) benigna reſolutione, *b*) criſi bona, ſæpius, ſudoribus, hæmorrhagiis, urinis, rarius alvi fluxu. *c*.) abſceſſu tempeſtive extrorſum aperto. 2°. In mortem vero inflammationis magnitudine, criſi erronea, abſceſſu interno clauſo, non aperiundo, gangræna, 3°. in alium vero morbum, eumque varium, pro varia variorum viſcerum læſione per febrim inducta.

65. Compoſita vero terminatur & hiſce modis, & aliis quoque, febris complicatæ propriis. Nonnunquam abit in febrim proxime inſtantis conſtitutionis, aut cum eadem complicatur.

66.

66. Compoſita pejor eſt ſimplici.

67. Curatio fit laxando ſtricta, minuendo humorum movendorum quantitatem, ſc. phlebotomia larga, iterata, fotu emolliente, potuque eodem, ſaponaceo, acidiuſculo, refrigerante, diæta conſimili, quiete corporis animique, atque iis omnibus, quæ ſub nomine regiminis antiphlogiſtici ſunt nota.

FEBRIS INFLAMATORIA CUM INFLAMMATIONIBUS TOPICIS.

68. Nunc febris inflammatoria conſideranda, quæ ſingularem inflammationem ſibi junctam habet, huic, illive organo inductam, unde ab ejus functione læſa toti morbo imponitur nomen; talis eſt phrenitis, coma, carus, angina, peripneumonia, hæmoptoë, pleuritis, inflammatio mammarum, diaphragmatis, ventriculi, hepatis, lienis, meſenterii, inteſtinorum, renum, ureterum, veſicæ, uteri, juncturarum, &c.

PHRENITIS.

69. Si delirium perpetuum, non raro ferox, a cerebro primario affecto, cum febre acuta continua inflammatoria oritur, vocatur *phrenitis vera*; ab alia phrenitide, alias & cauſas cauſarumque ſedes habente, diſtinguenda.

Si a malo aliunde in cerebrum delato in febre, inflammatione, &c. *phrenitis ſymptomatica*, παραφροσυν deſipientia, dicitur.

70. Cauſæ ſunt eæ omnes, quæ febris inflammatoriæ, cæterarumque inflammationum, illæque præterea, quæ ſanguinem validius ad encephalum urgent, ira, inſolatio, opium, nocturna aut pocula, aut ſtudia, vis externa capiti illata, &c.

71. Antecedunt *veram*, calor, dolorque internus capitis, ingens, & inflammatorius, ſanguinis copia nimia, diſpoſitio inflammatoria, rubor oculorum, faciei, ſomni turbulenti, deſipientia levis, adoleſcentia, calidorum uſus, inſolatio, vigiliæ, ira, mœror, protervia ſeu ferocitas, oblivio ſubitanea, ſiccitas totius, maxime oris, faucium, gutturis, oculi lucis impatientes, ſcintillantes, involuntarie lachrimantes, lemoſi, collectio floccorum.

Alteram vero omnis fere morbus acutus cum febre, dolor artuum, laterisque, velut a pleuritide rheumatica, & vagus, cum levi perturbatione animi, inflammatio pleuræ, pulmonis, diaphragmatis, quæ puſſima; hanc præſagit lingua nigra, alvus ſuppreſſa, urina aut parciſſime ſecreta, aut in veſica retenta, aut excreta parca, pallida, decolor, tenuis, ubi antea contrarium obtinuit, urina cum ſuſpenſo nigro; ἀδιψία; ferocitas, rubor, pervigilium, cutis ſicca, ſtrigoſa, imperſpirabilis, fæces albæ (hæ ubique lethales) reſpiratio cita in morbo non pectoris, pulſui non reſpondens; deglutitio per vices læſa, potu in nares regurgitante, abſque angina, ſigna inſtantis inflammationis in capite.

72. Utraque, (71) ubi præſens eſt, hæc habet ſymptomata; 1°. idearum ſenſilium depravationem, ut & ſenſuum internorum, & rationis, & affectuum; 2°. ferocitatem auctam & efferam, inquietem, vel ſæpe ſomnos turbulentos; 3°. pulſum durum, reſpirationem raram & magnam; 4°. faciem plerumque rubram valde, vultuoſam, adſpectu horrendam, oculos protuberantes, trucesque, ſtillicidium narium.

73. Prognoſis hiſce fere deſcribitur:

Phrenitis vera eſt acutiſſimus morbus; 3tio, 4to, 7moque die necat, raro hunc tranſgreditur.

Inde aut convulſi, aut apoplectici pereunt, magnitudine inflammationis, lympha coagulabili intra meninges tranſſudante, ſero copioſo in ventriculis collecto vicina premente.

Aut abit in maniam inſanabilem meningibus duris, incraſſatis, concretis.

Pauliſper adſcendens immanis fit.

Sæpe deſinit in lethargum, coma, catochen.

Vomitus æruginoſus ratione inflammati cerebri, ſputatio frequens & indecora in adſtantes, tremor, fæx alvi & urina interceptæ, vel albæ, urina cruda, convulſio, venatus floccorum volitantium, oculi pulverulenti, fixi, obliqua tuentes, diſtorti, alter altero major, albuginea proſpectante, pupilla ampla, ad lucem immota, maſticatio continua, cum oris ſpuma, deglutitio laborioſa, ſonora, ſuffocans, dentium ſtridor; ἀδιψία, plerumque convulſionis prænuncia, permutatio ſymptomatum perpetua, ulceris tumentis ſubſidentia, frequentia ſunt præſagia periculi ſummi, & mortis.

A peripneumonia lethalis; a variolis mala admodum; ab ileo lethalis.

Inflammatio pauliſper fixa, & aſperitas faucium ad ſuperiora vergens creat phrenitidem mortiferam; hi palpant, & laborioſi ſunt.

Quæ verſatur circa neceſſaria, peſſima.

74. Cadavera defunctorum a phrenitide exhibuere encephalum inflammatum, gangrænam, abſceſſum, ſphacelum cerebri, aut acres rodentes ichores.

75. Ex quibus cunctis elicitur cauſa proxima phrenitidis veræ, inflammatio vera encephali primario orta; ſymptomaticæ vero, inflammatio ſimilis orta a raptu materiæ phlogiſticæ in encephalum.

76. Quidquid has producere poteſt, fungi poterit cauſæ propioris munere. (71)

77. Quin hinc vera diagnoſis utriuſque mali.

78. Curatio requirit attentionem ad ſequentia.

Phreniticis varices, vel hæmorrhoides fluentes proſunt. Alvi fluor bonus.

Dolor ad pectus artusque, vel & vehemens tuſſis ſuperveniens, ſæpe ſolvit malum.

Ut

Ut & hemorrhagia.

79. Phrenitis vera requirit citiſſime validiſſima remedia, quibus tolli poſſit inflammatio ad encephalum orta.

80. Quæ petenda maxime ex curatione inflammationis in genere, obſervatis hiſce. Venæſectio inſtituenda larga, per amplum vulnus, repetita, in pede, brachio, jugulo, fronte. Hirudines ad tempora, retro aures, & cruenta nuchæ ſcarificatio poſt phlebotomias. Diluentia ex decoctis antiphlogiſticis, nitroſis, affatim haurienda. Clyſmata antiphlogiſtica, additis laxantibus. Ad anum hirudines, maxime, ſi hæmorhoides olim tumuerunt. Collutoria, gargariſmata lenia revocanda in crebrum uſum. Nares, oculi, aures fovendæ. Caput radendum. Pediluvia, epiſpaſtica, cucurbitæ, ad inferiora adplicanda. Corpus moderato frigore reficiendun, & erectum tenendum.

81. Si vero phrenitis ab alio morbo inflammatorio jam facto oritur, ante omnia attendendum, an genius ejus mali patiatur adhiberi modo dicta (80); ſi non, tum curanda ex methodo illi morbo debita, ſemper additis derivantibus, & topicis remediis.

82. An camphora cum nitro in vera phrenitide, an potius in delirio a ſyſtemate nerveo per febrim nimis irritato? an moſchus, & quando? an poſt uſum venæſectionis, & aliorum refrigerantium, opium? an hoc ſerius magis convenit, febre ceſſante, delirio levi, deſipientia, fatuitate ob keneangeiam, remanente? Nocebit certe in vera phrenitide vigente.

83. Huc phrenitis puerperarum ſpectat, in non lactantibus, aut non ſufficienter; poſt primum puerperii triduum, incerto tamen tempore, a plethora ad encephalum determinata, oriri ſolita; in maniam, ſæpe ſanabilem, non raro abiens.

84. Huc quoque phrenitis a vi externa capiti illata; evacuationibus ſanguinis uti in *vera*; purgationibus antiphlogiſticis; actu frigidis, nive, glacie, pannis ſale amoniaco,

niaco, nitro imbutis, toti capiti impoſitis, & dein adſperſa frigida madefactis ſananda.

85. Relapſus faciles; convaleſcentia tarda.

ANGINA.

86. Impedita valde, dolens admodum, vel & impedita & dolens ſimul deglutitio, atque reſpiratio, quæ contingit a cauſa morboſa agente in partes binis his functionibus inſervientes, ſupra pulmones, & ſtomachum poſitas *angina* vocatur.

87. Cujus duplex obſervatur ſpecies; prima ſine ullo ſigno tumoris externi, internive apparet; altera vero cum aliquo tumore in aliqua parte organorum deſcriptorum (86) deprehenditur ſemper.

88. Illa prior in fine morborum diuturnorum, maxime poſt ingentes & ſæpe repetitas evacuationes contingit; pallorem faucium, ſiccitatem harum, tenuitatem ſimul, comites habet; quare nervos & muſculos reſolutos plerumque habet; raro curatur, & tum tantum remediis replentibus vaſa vacua bono ſucco vitali, calefacientibus, corroborantibus. In phthiſi fere ſemper eſt ſignum imminentis mortis.

89. Eadem prior ſpecies aliquando oritur ſubito ſine ſignis manifeſtis prægreſſis ullius morbi: vix capit medelam; & fere ſymper, poſt mortem, ſuppuratum pulmonem demonſtrat.

90. Quæ cum tumore accidit, varia nomina accipit, vel a natura tumoris, vel a loco per tumorem occupato; ſc. catarrhalis, inflammatoria, purulenta, ſcirrhoſa, cancroſa, gangrænoſa, putrida, maligna, pituitoſa, bilioſa, eryſipelatoſa, ſcarlatinoſa, miliaris, aphthoſa, morbilloſa, varioloſa, venerea, convulſiva.

91. Occupant hi tumores (90) linguam, ejus muſculos, palatum, tonſillas, uvulam hujus muſculos, cava

oſſium frontis, maxillæ ſuperioris, oſſis ſphænoidis, enato & ibi radicato polypo increſcente, nares obturante, palatum deprimente pendulum, fauces anguſtante, pharyngem, laryngemque occludente, muſculos oſſis hyoidis, omnes vel aliquos, muſculos laryngis externos, internos, communes, proprios, aſperæ arteriæ membranam interiorem muſcularem, pharyngis muſculos ſuperiores, & œſophageum, ipſum æſophagi muſculum, glandulas aſperæ arteriæ & œſophago ita vicinas, ut hæ fiſtulæ ab iis tumentibus comprimi queant, ut ſunt ſalivales omnes, tum vagæ circa hæc loca, ac tandem ipſæ thyreoideæ.

92. Ex qua hiſtoria (88 ad 92) perſpecta apparet ratio tam multiplicis, improviſi, & funeſti ſæpe eventus, hujus mali (86).

93. Quum vero tam varius ille morbus ſit, tam varium effectum producat, variaque adeo remedia & artem medendi poſtulet, brevitas hic neceſſaria non permittit, ſingula hic recenſere: hinc de inflammatoria angina paucisque aliis potiſſimum agendum.

ANGINA INFLAMMATORIA

94. Quando ab inflammatione glandulæ (91) vel muſculi (91) occupantur, tum oritur morbus, hic accuratius deſcribendus, ob ſummam, qua funeſtus eſt, acutiem, & velociſſimam; & inſuperabilem ſæpe violentiam.

95. Hujus (94) mali cauſa 1°. in genere eſt omnis ea, quæ inflammationem quamcumque poteſt producere. 2°. illa omnis quæ inflammationis cauſas determinat imprimis ad loca deſcripta (91) maxime ad laryngem, pharyngem, os hyoides, horumque muſculos, tum ad fiſtulæ pulmonalis ſuperiora, talia autem ſunt, diſpoſitio propria juvenibus, ſanguine divitibus, rufis; exercitium frequens, validumque harum partium, oratoria exercitatio, cantus, clamor, fortis equitatio adverſo vento & frigido,

tuba-

tubarum & fiſtularum inflatus, labores validi in aëre frigido, calor æſtuans, magnum frigus excipiens, tempore verno, aridæ fauces ob aëris recepti & expulſi fervorem in æſtu ſolis, vel in febre inflammatoria.

96. Ubi ex his cauſis (95) nata eſt, varia, & inter ea, horrenda ſymptomata creat, pro diverſitate partis ejus quam occupat.

97. Si ſola laborat pulmonalis fiſtula, illæſis aliis, in interna ſua membrana muſculoſa, tum oritur ibi tumor, calor, dolor, febris acuta calida, cæterum externa ſigna nulla, vox acuta, clangoſa, ſibilans, inſpiratio acute dolens, reſpiratio parva, frequens, erecta, cum ſummo molimine, hinc circulatio ſanguinis per pulmones difficilis, pulſus mire & cito vacillans, anguſtiæ ſummæ, cita mors. Eſtque hæc una ex iis, que funeſtiſſimæ, nec externa dant ſigna: quo vero propius glottidi & epiglottidi malum, eo ſane magis lethale. Quibuſdam dicitur angina polypoſa, membranacea, trachealis: 1ma anginæ inflammatoriæ ſpecies.

98. Si larynx imprimis acute inflammatur, & ſedem habuerit malum in muſculo albo glottidis, & ſimul in carnoſis ei claudendæ inſervientibus, oritur diriſſima, ſubito ſtrangulans angina. Signa, ut priora, (97), dolor in elevatione laryngis ad deglutitionem ingens, auctus inter loquendum atque vociferandum, vox acutiſſima, ſtridula, citiſſima, cum ſummis anguſtiis, mors. Eſtque hæc, ſine ſignis externis, omnium peſſima, 2da. ſpecies.

99. Si ſoli muſculi elevando oſſi hyoidi, & laryngi ſervientes inflammantur valide, ſigna evidentia ſunt hæc, reſpiratio ſatis libera, deglutitio in prima actione ſuæ exercitationis acutiſſime dolens, tum ſigna inflammationis in genere, & eadem in iis muſculis, qui apparere examinanti poſſunt. 3tia ſpecies.

100. Quando autem ſola pharynx eodem infeſtatur malo, ſigna ſpecifica ſunt, inſpectis faucibus apparentia, reſpiratio ſatis commoda, deglutitio dolens, impoſſibilis,

mate-

materies deglutienda per nares rediens, eadem in aſperam arteriam pulſa & tuſſim violentam excitans; hinc defectus cibi, potusque ingerendi, exſiccatio & exaſperatio omnium humorum in corpore, febris non adeo intenſa, major morbi duratio ante illatam mortem. 4ta ſpecies.

101. Si vero tonſillæ, uvula, velum pendulum, muſculi ejus quatuor pterygoſtaphylini, inflammatntur validè, tum fiunt fere eadem ac in priori (100); reſpiratio incommoda, difficilis, per nares nulla, vel parva, per fauces anguſta, materies deglutienda ob anguſtias & ſummos dolores per os rediens; excretatio perpetua; pituitæ ad cava tonſillarum ſtillicidium perpetuum, copioſum; dolor acutus in aure interna, & via eo tendente a faucibus; crepitatio in aure dum deglutitio fit, ſurditas ſæpe perfecta. 5ta ſpecies, cæteris ſananda facilius, & communiſſima.

102. Quodſi omnes hæ inflammatoriæ ſpecies (97. ad 102.) vario concurſu, ſimul ægrum infeſtent, concluditur facile, eo ſæviorum fore morbum, quo plures in unum conſpiraverint, tamque ſimul eo plura, & ſæviora ſymptomata eventura eſſe.

103. Nam impedito tum cruoris in jugulares externas, vel per has ipſas compreſſas, reditu, fit tumor faucium, labiorum, linguæ, vultus, linguæ exſertio, intorſio, inflammatio, oculorum rubedo, protuberans tumor horrendus, cerebri ob eadem ſuffocatio, hinc viſus, auditus, tactus hebetes, delirium, hiatus oris, ſtertor, decubitus impoſſibilis præ ſuffocatione, rubor, tumor, dolor, pulſatio, ſæpe in collo, pectore, cervice, conſpicui; unde venæ jugulares, frontales, raninæ varicoſæ tument.

104. Decurrit autem omnis angina conſuetum inflammationis generalis iter, eaſdemque facit, ac patitur mutationes.

1ma. ſpecies finitur 1°. reſolutione benigna; 2°. criſi erronea, lympha coagubili ſubito tranſſudante; unde mors plerumque ſubitanea, ſuffocans; raro ſalus, pſeudomen-

domembrana inter tuſſiendum rejecta; 3°. abſceſſu, & inde nata phthiſi.

2da. vero terminatur 1°. lyſi; 2°. ſuppuratione, aut ſanabili emollientibus, balſamicis, &c. aut phthiſin trachealem, tandem & pulmonalem inducente; 3°. lympha coagulabili ſubito tranſſudante, eventu vario; 4°. primis horis aut diebus ſuffocando, glottidis rima eliſa; 5°. gangræna.

3tia. & 4ta. ſpecies exitus habent partibus inflammatis muſculoſis communes.

5ta. Tandem ſolvitur 1°. lyſi: 2°. criſi ſubita, lympha phlogiſtica tranſſudante; 3°. abſceſſu introrſum communiſſime, rariſſime extrorſum vel ſponte rupto, vel pharyngotomo aperto; 4°. tumore ſcirrhiformi: 5°. ſuffocando nimia mole; 6°. metaſtaſi ſubitanea ad encephalum, pulmones, &c. vario exitu; 7°. gangræna.

105. Ergo ſi ſigna docuerint, anginam eſſe 1mæ & 1dæ ſpeciei, confeſtim examinandum, an pura hactenus inflammatio adſit; tumque citiſſime per efficaſſima remedia tentanda reſolutio eſt. Itaque 1°. cita, magna, repetita miſſio ſanguinis, eouſque ut debilitas, pallor, refrigeratio, vaſorum collapſus, doceant vim ſuperſtitis non poſſe augere tumorem & rigiditatem vaſculorum, exercenda erit; hirudo in loco vicino, externo, ſectio jugularis præ ranina; 2°. clyſmata emollientia, eccoprotica, repetita; 3°. victu, potuque tenuiſſimo, & leniſſimo opus; 4°. nitroſis, ſubacidisque medicamentis, 5°. vopore humido, molli, tepido aſſidue hauſto, fomentis externis, derivantibus epiſpaſticis, cucurbitis, ſcarificatis, & ſiccis, ſinapiſmis collo & pectori appoſitis.

106. At ſpecies 3tia raro tam periculoſa ac 1ma & 2da, eadem remedia (105), ſed leviora, petit. Hic autem imprimis cataplaſmata anodyna, laxantia, emollientia externa neceſſaria.

107. Dum denique angina (100. 101. 102) adhuc inflammatoria, infeſtat, tum eadem remedia (105. 106)

requiruntur unita, ſed addendæ perpetuæ humectationes oris & faucium, per leniſſima attenuantia nitroſa, diluentia aquoſa calida, laxantia pinguia, quæ ore quieto contineri, leniter gargariſando applicari, fiſtula injici poſſunt: requiritur continua opera, ne areſcant partes.

108. Si omnibus his non, ſero, vel fruſtra tentatis (105. 106. 107), morbus ſit maxime recens & ſtrangulans a cauſa ſuperiori, quam erit locus ſectionis, cum ſymptomatibus peſſimis (103), nec tamen adhuc gangrænoſis, ſtatim poſt acerbam prognoſin inſtituenda erit βρογχοτομη.

109. Quæ fiet præparato corpore ægri, in aſpera arteria infra laryngis inferiora ad pollicis diſtantiam; diſciſſa cute, & integumentis; amotis muſculis; ſecto interſtitio inter annulos arteriæ aſperæ; impoſito canaliculo argenteo; dein ablata cauſa, quæ exegerat hanc operam, vulnus percurrando; interim clyſmata nutrientia applicando, ſi deglutitio impoſſibilis.

110. In quibuſdam peculiaris eſt in anginam proclivitas.

111. Poſt validam tonſillarum inflammationem manet non raro tonſillæ corpus mole majus, cætera ſanum.

112. Subinde vero tonſillæ tumor ſcirrhodes remanet, indolens, innoxius at incurabilis, a lympha phlogiſtica e vaſis effuſa, diffuſas per tonſillam, & indurata. Differt a vero ſcirrho.

113. Solo tempore minuitur parum, & durior evadit.

ANGINA SUPPURATORIA.

114. Si malum jam eo proceſſerit, ut ſuppuratio loci affecti jam incipiens cognoſcatur per ſua ſigna, erit tentanda via abſceſſus per artem, & remedia generalia ex chirurgicis nota; maxime autem molli, aſſiduo gargariſmate, largo cataplaſmate laxante, pertuſione loci, ſenſibus deprehenſi, bronchotome (108. 109.)

115. Illa autem anginæ ſpecies, quæ prior deſcripta (97. 98.), raro eouſque adoleſcere poteſt, ſed vel prius reſolvitur (105), vel necat.

ANGINA GANGRÆNOSA.

116. Si tandem cauſæ anginæ (95) augentur, & in parte nobili magis (97. 98.) hærent, vel & in externis (100. 101), ſæpe in gangrænam abit lethalem; id vero novimus, 1°. ex ſignis hujus generalibus, aliunde repetendis, applicatis ad partes obſeſſas, quarumque functio læſa: 2°. ex ſignis propriis; ſi tumor, ruborque prius conſpicui, ſubito, ſine bona cauſa, diſparuerint: ſi dolor ſimiliter ſic abiverit; fauces ſubito æquales, lævesque fiunt; ſiccæ, glabræ lividæ fauces; tum nullam capit magnitudo nimis provecti mali medelam.

117. In ſcirrhum circa tonſillas, uvulam, palatum, abit angina eorum locorum, ex cauſis ſcirrhorum cognitis. Unde cognoſcitur facile, curatur difficulter: maxime ubi in cancrum jam abiit. vid. (118).

ANGINA SCIRRHOSA.

118. Si glandulas deſcriptas (91) ſcirrhoſus, & multum increſcens tumor occupavit, ſignis ſcirrhi cognoſcitur; atque ex noto ejus ſitu futura angina prævidetur, nata vero perſpicitur; tum, ſi extirpatio poſſit fieri, ea ſola remedio erit tuto; aut in internis circa fauces corroſio multa cum prudentia tentada.

ANGINA CONVULSIVA.

119. Si nervi motores organorum deglutitionis, vel reſ-

pirationis, impediuntur ſuas exercere functiones in illa organa, oritur paralytica angina; talis a luxatione dentis vertebræ dicitur contingere, aut alterius vertebræ cervicis ad interiora. Si convulſionum cauſa quæcumque muſculos pharyngis, laryngisve occupaverit, oritur ſubita, ſuffocativa angina: talis in epilepticis, ſpaſmodicis, hyſtericis, hypochondriacis ſæpenumero fit, abit, redit: curatur imprimis his, quæ iis morbis curandis propria ſunt.

ANGINA AQUOSA.

120. Angina aquoſa, œdematoſa, catarrhoſa tenuis, eſt impedita, vel dolens reſpirandi, vel deglutiendi exercitatio, cum tum tumore lymphatico partium, quibus illa fit, vel vicinarum.

121. Habet ergo, ut cæteræ aquoſæ colluvies, ſedem in parte glandularum, ubi reconditur, atque excernitur ſecreta arteriis lympha.

122. Ergo pro cauſa agnoſcit, quidquid exitum liberum lymphæ impedit: eorum vero eſt numerus ingens, & diverſitas. Compreſſio venarum quæcumque, in quas forte earum glandularum emiſſaria ſe evacuant; obſtructio nata in ipſo folliculo glandulæ a gypſo, pituita, lapide, fungo, & ſimilibus ibidem enatis; obſtructio facta in ipſis emiſſariis a cauſis iiſdem; compreſſio eorumdem locorum; frigus finibus excretoriorum meatuum applicatum; debilior humorum circumactio.

123. Effectus talis mali ſunt, tumor aquoſus, albus, frigidus, vicinorum compreſſio, impedimentum functionum, quæ a non compreſſis pendebant.

124. Hinc ſigna diagnoſtica (120. 121. 122.), & prognoſtica (123) facillime pateſcunt.

125. Curatio autem hic peragetur iis, quæ 1°. cauſas obſtruentes reſolvunt, movent, aut rodendo, vel ſecando,

do, tollunt. Huc ſpectant emollientia, aperientia, laxantia, forma fotus, cataplaſmatis, gargariſmatis, injectionis, collutorii, vaporis, applicata; tum frictiones; cauſtica; ſcalpellum. 2°. Quæ copiam lymphæ, per oppoſita loca evacuando, minuunt: quod fit apophlegmaticis, veſicatoriis, ſudoriferis ſiccis externis, internis, diureticis ſimilibus, hydragogis per alvum. 3°. Abſtinentia ab liquidis; victu calefaciente, exſiccante. 4°. Augendo vim circulationis per remedia nota.

126. Ex hac hiſtoria data (86 ad 126): intelligitur ratio obſervationum hyppocraticarum.

Angina ſine ullo ſigno conſpicuo, ſolo ſtrangulatu orthopnoico ſe prodens, cum febre acutâ, dolore magno capitis, vel crurum, ſigne ſignis bonis, cito lethalis, primo ſcilicet, ſecundo, vel tertio die.

Angina ἐπιγενέσει orta ex aliis inflammatoriis morbis, aut ſi ſpecies (97. 98.) nata ex (99. 100. 101), lethalis.

Angina ſpumam oris excitans, ſerum tenue exprimens, fæces alvi ſine ſenſu dimittens, in febre valde acuta, ſine ullo ſigno conſpicuo occupans, cum receſſu tumoris, ruboris, pulſationis in faucibus vel lingua, tamen ſtrangulans, ubique lethalis, & præceps.

127. Plures ſuperſunt anginæ ſpecies, *ſymptomaticæ* aliorum morborum, ex quorum cognitione earum indoles, & curatio ſcitur.

PLEURITIS HUMIDA, SEU ANGINA BRONCHIALIS.

128. Inflammatio ſubinde bronchia, eorumque ramificationes præhendit; inde febris acuta continua cum dolore lateris interiori, inflammatorio, tuſſi & inſpiratione aucto, cum ſputis croceis, cruentis.

Pleuritidem *humidam* appellant.

129. Sede differt a pleuritide ſicca, quæ pleuram afficit:

differentia ab illis non obſervata qui de ſede pleuritidis controverſiam moverunt.

130. Cauſas habet inflammationum generales, & eas quoque, quæ anginas, trachealem præprimis, & peripneumoniam producunt.

131. Exitus quoque eoſdem habet cum iiſdem morbis, habita ratione affectæ partis: nempe in ſanitatem, morbos alios, aut mortem.

132. In ſanitatem abit, 1°. reſolutione benigna in morbo levi, a cauſis levibus; 2°. criſi per ſputa, ſudores, urinas, alvum, coctione prægreſſa, & diebus decretoiis 4to, 5to, 7mo, 9no, 11mo, ut plurimum.

133. Terminatur quoque materie inflammatoria reponte depoſita in cava aërea, coctione prægreſſa, & die inſtante, eventu vario.

134. Morbus exigit methodum antiphlogiſticam, inflammationis magnitudini commenſuratam, ſc. venæ ſectiones, potus tepidos, emollientes, nitroſos, balnea pulmonum, vaporibus aquæ dulcis inſpiratis.

135. Exitus reliqui tum ex cognitione inflammationis in genere, tum ex iis quæ de angina inflammatoria dicta, ſunt repetendi.

136. Ex hucuſque dictis colligitur, cur ſputa purulenta poſt *humidam* pleuritidem morbum curatu difficilem notent; inſanabilem vero poſt ſiccam. Patet quoque, plurima effata veterum æque ac recentiorum de pleuritide, ad *hanc* præprimis, *humidam* nempe, ſeu ad *anginam bronchialem* pertinere.

Intelligitur etiam, cur hic morbus tam frequenter cum eo jungatur, de quo nunc agetur, cum eoque *pleuroperipeumoniam* conſtituat.

PERIPNEUMONIA VERA.

137. Si in pulmone inflammatio vera concipiatur, morbus vocatur peripneumonia.

138. Signa ſunt 1°. ea quæ febris inflammatoriæ, 2°. pulmoni inflammato peculiaria: ſenſus oppreſſionis ad thoracem aſſiduus, indeque, atque ob tuſſim ſiccam, humidam, cruentam, profundius inſpirandi facultas impedita.

139. Cauſæ plurimæ revocari queunt 1°. ad generale omnium inflammationum per totum corpus; 2°. ad eas quæ impris pulmones afficiunt: ut ſunt aër humiditate, ſiccitate, calore, frigore, gravitate, levitate, exhalationibus cauſticis, vel adſtringentibus, aut coagulantibus conſtans, ſicque peccans; chylus ex craſſis, ſiccis, viſcoſis, cum acribus permiſtis, vel ſine iis; exercitia pulmonum violenta, curſu, lucta, nixu, cantu, clamore, equitatione forti in vento adverſo, venena coagulantia, cauſtica, conſtringentia, venis ad cor tendentibus immiſſa, vehementes animi perturbationes, angina cum oppreſſione pectoris, & othopnoea, pleuritis valida, paraphrenitis ingens, hepatitis, peculiaris prædiſpoſitio, ſæpe hæreditaria.

140. Ubi hæ cauſæ morbum produxerint, & major alterutrius pulmonis portio inflammata, ſtagnat cruor, extenditur vas, exprimitur tranſſudatione quaſi pars liquidiſſima, coacervatur craſſior, inter cor dextrum, & fines pulmonalium arteriarum, omnis fere colligitur, circulum adhuc obire potens, ſanguis, hinc pulmo gravis, explicari impos, liveſcens; cor ſiniſtrum ſanguine orbatur, debilitas ſumma, pulſus exilis, mollis, omni modo inæqualis, reſpiratio parva, frequens, difficilis, erecta, tuſſiculoſa, calida; ſanguinis venoſi ante auriculam & cor dextrum ſtagnatio, rubor faciei, oculorum, oris, faucium, linguæ, labiorum inſolitus, caput hebes, ſoporoſum, ſubapoplecticum, tandem ſuffocans, inexplicabili cum anxietate & delirio, mors.

141. Si tale malum (140) utrumque pulmonem ſimul, & valide infecerit erit cita & inſuperabilis mors; quum nullo remedio antiphlogiſtico juvari natura queat.

142. At, ſi parvum in uno pulmone locum infeſtat, nec cauſas validas habet, aliqua, nec tamen certa, ſpes eſt curari bene poſſe.

143. Inde (138 ad 143) ſina diagnoſtica, & prognoſtica utcumque hauriri poſſunt; maxime ſi conſideremus exitus eſſe ut inflammationis; inde etiam ſtatus accipit vario durationis tempore varios, ita, ut abeat in ſanitatem, alium morbum, mortem.

144. Sanatur 1°. reſolutione benigna 4to 5tove die; ſi temperies laxa, humores blandi, inflammatio non magna, cum alio morbo pulmonum, aut alia cum febre non complicata, neque hæreditaria fuerit ad eum morbum prædiſpoſitio; 2°. criſi die 7mo, 9no, 11mo, 14to; ſcilicet, a) ſputo cito, libero, copioſo, flavo, cum pauco ſanguine miſto, ſatis craſſo, dolorem ſedante, & reſpirationem emendante, pulſum ampliorem, & pleniorem reddente, in album, blandum cito mutato; id fit, ſi ſedes mali non valde ampla; b) alvi fluxu bilioſo, levante, & ſimilia fere, ac ſputa deſcripta, ejiciente. c) urina copioſa, craſſa, hypoſtatica, levante cum ſedimento, primo rubro, ſenſim albeſcente, ante ſeptimun diem comparente, dein perſtante. Atque tum reſpiratio adeſt facilis, febris mitis & boni moris, calor, humiditas, laxitas, mollities, æquales toto corpore.

145. Abit in alium morbum, pendentem ex natura inflammationis, vel ipſius pulmonis, prout ſua hinc propria actione deſtituitur.

146. Hinc primo in ſuppurationem, quæ fit, ubi materies inflammatoria, ab ipsa natura reſolvi non potens (144), nec arte emendata, tamen blandior, ſtagnans, calens, pulſa, vaſcula tenuia rumpit, in pus reſolvit, latera coërcentia extendendo, vel rodendo abſceſſum, vomicamve format, intra quatuordecim dies.

147. Id futurum (146) demonſtratur his obſervationibus: 1°. ſi ſigna certa peripneumoniæ ſatis acris (142), nec tamen acerrimæ (140. 141), primo extiterierint. 2°. Si reſolutio, ejusque ſigna (144), non ſatis cito ap-

ruerint. 3°. Si ſymptomata (140) nec ſputo cocto, & criticis diebus, 4to, 5to, 7mo, 9no, 11to, 14to, evacuato per ordinem, qui ſanationem doceat mutatione ſucceſſiva excreti, nec eductione cruoris, nec medicamentis, nec victu debito, ſuperata ſint. 4°. Verum contra, ſymptomata non peſſima, pertinacia, cum continuo delirio, pulſu undoſo, mollique permaneant.

148. Fieri autem jam re ipſa cognoſcimus per hæc: 1°. ſit ſigna ſint (147). 2°. ubi leves, vagæ, ſæpe repentes, ſine manifeſta cauſa horripilationes contingunt; dolor remiſit, diſpnoea manet, genæ & labia rubent, ſitis adeſt, febricula vexat, imprimis veſpertina, pulſus debilis, mollisque.

149. At jam factum declarant, 1°. ſigna prægreſſa (147. 148). 2° tuſſis pertinax, ſicca, ad paſtum motumve aucta, reſpiratio difficilis, parva, anheloſa, ſtrepens, poſt paſtum, & motum aucta, decubitus in unum modo, id eſt, in affectum latus tolerabilis, febricula continua, periodica, a cibo, potu, motu, exacerbata, cum rubore genarum & labiorum, appetitus proſtratus, ſitis magna, ſudor nocturnus, maxime circa jugulum & frontem, urina ſpumoſa, pallor, macies, debilitas ſumma.

150. Id apoſtema jam factum (149) exitus habet varios: 1°. Suffocat tumore occupante totum pulmonem, vel comprimendo impediente ea, quæ adhuc in eo libera. 2°. Suffocat ſubita eruptione puris, vomica in aſperam arteriam ſe exonerante uno cum impetu. 3°. Solvitur ſputo purulento, liberante, conſumente. 4°. Solvitur lapſu puris in cava thoracis, inve mediaſtini dilatata vacua. 5°. Inde tabes, phthiſisque varia, empyema fere lethale.

151. Alter morbus a peripneumonia fit, ſi inflammatoria materies (146. 147. 148.) intra pulmonales venulas reſorbetur, in loca quædam deponitur; unde liberatur pulmo, oneratur pars alia; quæ ſi minus requiſita ad vitam, eſt μετάστασις bona; ſi vero in hepar, lienem, cerebrum, & ſimilia loca fluxerit, peſſima plerumque erit. Hinc fiunt abſceſſus in peripneumonicis ad aures, crura, hypochondria.

152. Tales abſceſſus futuros eſſe declarant: 1°. obſervatio ſignorum peripneumoniæ non peſſimæ (147. 148. 149), cum febre non vehementi, nec maligna, tamen continua; cum dolore thoracis, anxietate, gravitate, diſpnœa, non peſſimis, ſine ſinis reſolutionis (144.) 2°. ſi cum his pulſus multum vacillans, omni modo, aſſidue. 3°. dololes, rubores, calores, tenſiones, circa loca dicta (151).

153. Illos vero futuros circadcrura ſcimus, ſi 1°. ſigna futurorum abſceſſum (152) a ſint. 2°. ſi ſimul cum iis ſigna ſint levioris inflammationis ad hypochondria.

154 Sed futuros circa aures ſcimus, ſi 1°. ſigna adſint (152). 1°. mollia ſimul hypochondria

155. Ad hepar verti novimus, ſi 1°. ſigna ſint (152). 2°. dolor manens in hepate, cum urina ſubictericia, colore ſubflavo cutis. Hinc ſæpe hepatitis deuteropathica, vomica hepatis nata peſſima mala.

156. Abſceſſus illi (153. 154) ſi levant pulmonem, ſi tollunt febrim, ſi purulenti, manantes, fiſtuloſi manent, ſi ſatis cito ante nonum diem, contingunt, tum ſemper ſalutares: verum, ſi ſputo jam purulento, nec magis flavo, ſine levamine dicto, naſcuntur, mali: at, ſi jam nati evaneſcunt, crudo morbo, peripneumonia redeunte, omnino lethales ſunt.

157. Deſinit iterum hic morbus in tumorem ſcirrhiformem pulmonis, ſi materies inflammatoria, criſi erronea e vaſis expreſſa, intra viſceris ſubſtantiam diffundantur, inque tubera, tubercula ve coeat, non diſſolvenda: inde tota vita difficilis, erecta, tuſſiculoſa reſpiratio, poſt paſtum, motumque aucta, ſine ſignis latentis vomicæ deſcriptis (149), & peculiaris in novas peripneumonias originarias, & ſymptomaticas proclivitas.

158. Eadem ferme obſervantur, ſi eamdem erroneam criſin materies phlogiſtica in cavum thoracis effundatur, niſi copia materiæ magna, criſi ſubitanea effuſa, ægrum ſubito ſuffocet.

Quan-

Quantitas materiæ phlogiſticæ exigua, criſi pedetentim facta, in pſeudomembranam abibit, cum tempore mire vaſculoſam, tenacem, coriaceam, ſemicartilagineam, pulmones ambientem, arcte ſtringentem, pleuræ valide nexam. Unde ante enarrata incommoda.

159. Subinde circa criticum diem, coctione prægreſſa, & ſine ſignis ſuppurationis aut imminentis, aut jam factæ, lympha phlogiſtica ſubito deponitur in veſiculas & ramificationes bronchiales; inde aut ſalus, ſi materies parca ſit, libereque rejecta; aut, ſi ſubito effuſa, mors inopinanter ſuffocans.

160. Hydrops quoque non rarus peripneumoniæ & pediſſequus, & comes.

161. Tandem, ſi pulmo vehementiſſima inflammatione corriptur, a cauſa interna, vel externa (139), brevi naſcitur gangræna, & inde cito ſphacelus oh copiam, motumque cruoris in ſumme inflammato viſcere impediti, & ob motum aſſiduum viſceris tenuiſſimi. Id futurum docent: 1°. ſigna violentiſſimæ peripneumoniæ (140) nullo caſu, nec arte ſedatæ. 2°. debilitas ſumma, cita, pulſu ſe imprimis manifeſtans. 3°. frigus extremorum. At jam natam ſcimus, ſi hæc prægreſſa, ſputa ichoroſa, tenuia, cinericea, livida, atra, fœtida. Inde autem cita mors.

162. Hucuſque dicta confirmat obſervatio hiſtoriæ morbi, cadaverumque inde defunctorum inciſio: nam pulmo peripneumonicorum reperitur pondere, mola, duritie auctus; ad pleuram redigatus, membrana craſſa, albida, nonnunquam tenuiter, firmiter, firmiſſime cohærente, diverſis, variæ firmitatis laminis, conſtante, hinc atque illinc pulmoni pleuræque adnata concluſus. Serum in cavo thoracis pulmonem inflammatum continente, varia quantitate effuſum.

163. Unde evidens eſt, illum morbum quem vetuſtas hoc nomine deſcripſit, eſſe veram inflammationem pulmonum.

164. Eritque prognoſis clara, qua aſſeritur, morbum hunc

hunc ſemper valde periculoſum; ob neceſſitatem ſummam functionis pulmonalis ad vitam, & ad ſanandam materiem inflammatoriam; ob ſanguinis perpetuo allati copiam, impetum; ob motum perpetuum viſceris; ob ſitum, qui applicationem remediorum renuit; teneritudinem ſummam vaſculorum facile deſtruendam; impoſſibilitatem revulſionis adeo requiſitam in cura inflammationis.

165. Ex quibus (164) liquet, quando, cur, & cum quibus ſymptomatibus in mortem abeat: ſcilicet, ſi totus pulmo, una cum corde inflammatus, cor in latus procidit, æger paraplegia reſolvitur, frigidus, & ſenſus expers eſt, tum ſecundo, vel tertio die moritur. Si urina initio morbi bona & cocta, poſt quartum tenuis; ſi in vigore morbi erectus ſedere cogitur; ſi puris eſt per inferiora ſeceſſus: ſi ſicca, cum fervore ſtrepente pleni pulmonis in gutture: ſi vehemens, in corpore valde ſiccco, duro, calloſo, exercitato; ſi mala eſt cum prærubro valde ſtillicidio ſanguinis: ſi ſicca eſt, cum maculis rubris pectori adperſis: ſi coryza aut ſternutatio multa præcedit, ſequiturve: ſi ex ardente febre ortum duxit: ſi ſputum bilioſum cum pure poſt ſextum diem ſtatim inceperit: ſi ſputum ab initio valde cruentum, flavum ſincerum, album rotundum, ſpumoſum valde, dolorem non ſedans; ſi fuſcum cœnoſum, amurcoſum, nigrum, liveſcens, inæquale, æruginoſum: ſi neque febris, neque reſpirationis difficultas remiſit, moritur die ſeptimo, vel nono. Mors vero hiis contingit, dum pulſus deficit, omnia frigent, ſolum pectus, caput, collum æſtuant, genæ rubent, liventque.

166. Curatio hujus mali varianda eſt pro diverſo ſtatu morbi & ſymptomatum, adeo, ut, quod uno tempore proſit, in eodem tamen morbo, alio tempore datum, obſit.

167. Si ergo in peripneumonia omnia ſigna adſint deſcripta (144. Nro. 1), utendum quiete corporis & animi, aëre tepido humido, balneo vaporis aquæ dulcis ad pulmones,

nes, nares, os, pedes, crura, victu tenui, potu levi, medicamentis aquoſis, nitroſis, farinoſis, mellitis.

168. Si vero ſtatus adeſt (144. Nro. 2. a), utendum iiſdem (167), & medicamentis emollientibus, depurantibus, excreationem promoventibus, leniter reficientibus, vaporibus; vitanda tum venæſectio, purgatio, ſudoris expulſio, aliave omnia, dictam excretionem perturbantia.

169. Si (144. Nro 2. b) adeſt, lenia clyſmata emollientia, fomenta lenia abdomini imponenda, decocta emollientia, & leviſſimo gradu laxantia, proſunt, reliquis peractis (167. 168).

170. In ſtatu (144. Nro. 2. c) fiant eadem, ac (167. 168. 169) addantur balnea pedum, fomenta renum per clyſmata emollientia interna, & externa linimenta, bibantur decocta emolliendo-diuretica.

171. Si inflammatio recens, magna, ſicca, in corpore robuſto, paulo ante ſano, exercitato, deprehenditur per ſigna (140), ſtatim recurrendum, 1°. Ad citam, largam, pro gradu mali moderandam, aut repetendam, miſſionem ſanguinis, ut moles craſſi minuatur, diluentibus ſpatium concedatur. 2°. Ad balnea vaporis emollientis pulmonibus aſſiduo, reliquo corpori ſæpe, applicanda. 3°. Ad decocta diluentia, reſolventia, emollientia, laxantia, antiphlogiſtica, nitroſa, anodyna, parva copia, continenter repetenda, callidiſſima ſorbenda. 4°. Ad clyſmata blandiſſima antiphlogiſtica. 5°. Ad victum tenuiſſimum ex ſuccis antiphlogiſticis.

172. Si inflammatio magna, cum febre & reliquis ſymptomatibus validioribus duravit diutius, & ſigna adſint inflammationis jam in ſuppurationem tendentis (147. 148. 149), ſemper multum diſcriminis adeſt, quamvis longius jam excurret morbus; & ſpatium dabit curationi, tum 1°. venæſectione nulla, vel ſi reſidua cruda inflammatio urget, huic accomodata utendum. 2°. Victu leni, ſed paululum incraſſante, & ex maturantibus confecto, utendum. 3°. Balneis pulmonicis, emollientibus, maturantibusque utendum ad abſceſſus uſque formationem.

173. Si ſigna docent, factum eſſe in pulmone abſceſſum (149), acceleranda ejus diſruptio in aſperam arteriam. Hinc iiſdem (172) utendum, additis ſorbitionibus tuſſim moventibus leniter, ſimulque replentibus, ut locus levari queat pure cocto, vaſis attenuatis, vita ſuſtentata. Ruptione facta, depuratio ſubita & tuta ulceroſi loci molienda.

174. Diſruptio tentatur, ſi poſt multa alimenta mollia, ſubpinguia, cum vino molli, pulmo ſuppuratus (150), & præparatus (172), vapore calido, clamore, tuſſi, excreatoriis, concuſſione in navi, vel rheda agitatur.

175. Simul ac dein ſigna edocuerint, apoſtema ruptum eſſe, utendum victu lacteo, vegetabili leniſſimo, nec facile putreſcente, tum de die aperientibus, deterſivis, veſperi levibus opiatis; vaporibus emollientibus.

176. Si autem ſigna (152) docent, ſtatum (151) jam obtinere, nulla tamen hactenus certa prognoſi, quonam materies verget, tum emulſo leviter camphorato, levi, fluido, aromatico, paululum vinoſo utendum victu; quietum ſit corpus; medicamenta vero ſint emollienta, & ex genere leviſſimo aperientium, pulmoni proſpiciatur uſu emollientium: ſic vel determinabitur, vel ulterius diſſoluta excernetur mali materies.

177. Sed ſi cum ſignis (152) ſimul illa adſunt (153. 154), quibus determinatio ſignificatur, fiant modo dicta (176), ſiumulque locus prævifus (153. 154) ſuctu, laxatione, ſtimulo, aperientibus ita tractandus, ut minus reſiſtat, plus trahat.

178. Si (155) obtinet, fiant eadem (176. 177), ſed ſimul aperientia paulo fortiora, ſaponacea, hepatica addantur, tum clyſmata, & fomenta his conſtantia.

179. Malum vero, quod deſcriptum (157) raro medela capit, niſi forte emollientibus externis, internis, atque motu equitationis, vel vectionis in rheda cedat parum.

180. Quando in ipſam jam gangrænam abiit (161), incurabilis eſt.

181.

181. Si autem peripneumonia per ſputum jam expurgari cœpta, incipit ſuppreſſum id habere, ſtatim ſumma ope nitendum, ut iterum id prodeat. Tales cauſæ impedientes ſunt ſæpe, magnum frigus ſubito admiſſum, ingens exſiccatio undecumque nata, febris calida ſuperveniens, medicamenta calefacientia, alvus liquida, nec critica, ſudor ingens, animi affectus vehementior; vel vero virium vitalium proſtratio vera.

182. Tum ſtatim ad vicinitatem partium a ſuppreſſa, & aggeſtu increſcente materie, inflammatio nova exoritur; unde illico eadem ſymptomata, quæ a peripneumonia primaria (140), illa autem tum debilitato jam corpori accidentia ut plurimum cito lethalia evadunt.

183. Illi autem vitio (181) ejuſque ſequelis (182) occurritur vapore aſſiduo calidi, humidi, emollientis, naribus, ore attracti, pulmonibus recepti, tnto aëre ſimili huic vapori per artem reddito, uſus etiam largus potuum ſimilium, cum melle imprimis & aceto, multum prodeſt; medicamenta leniter reſolvendo antipyretica, leniter opiata, ſudoris evitatio, maxime tandem placida animi quiete: in virium vero vitalium defectu cardiaca.

184. Peripneumoniæ ſymptomaticæ in febribus & morbis febrilibus quibuſcumque, vario morbi ſtadio ſubortæ, difficillime ſæpe cognoſcendæ; hinc ſæpiſſime (maxime in febribus putridis) prætervifæ, & pernicioſæ, methodum medendi poſcunt, tam ab individua pulmonum inflammatione, quam a febre principe indicatam.

185. Ex dictis intelligitur ratio cur in peripneumoniæ principio ſubinde apoplectici pereant, cur pulſus in peripneumonia nonnuquam debilis, venæſectione facta ſit fortior, cur ſubinde durus ſit in peripneumonia, ſubinde mollis, & quid inde doceamur, cur in morbo graviſſimo, reſpiratione brevi, abdominali, ſermone multis parvulisque inſpirationibus interciſo æger ſe facile reſpirare aſſerat, quæve tunc prognoſis, cur quidam in peripneumonia non graviſſima, remediis aptis adhibitis, rebus

bus in meliora tendentibus, ſubito pereant ſuffocati, cur aliquibus quaſi vomica rupta videatur, ſine ſignis, ſuppurationis, aut antecedentibus, aut ſubſequentibus, fuerint que ſervati, cur abſceſſus pulmonum tam raro ſanetur, & quales cur empyema ex peripneumonia ſemper lethale, cur tam difficilis ſit diagnoſis peripneumoniæ in infantibus, pueris mente motis, item peripneumoniæ ſymptomaticæ in febre, putrida, cur tanti momenti ſit conſideratio reſpirationis in omni morbo acuto, an toto thorace, eoque alte, & æquabiliter ſublato, coſtis elatis, diductiſque reſpiret æger, cur thoracis regio, quæ pulmonis partem inflammatam continet, percuſſa, non, aut minus reſonet, ſecus ac altera reſpondens, & quid doceat univerſim percuſſio thoracis, cur fere duæ tertiæ partes hominum pulmones pleuræ connexos habeant, aut nullo vinculo intermedio, aut interpoſita tela celluloſa, aut membrana præternaturali, craſſa, dura, e diverſis ſtratis, diverſæ tenacitatis, compoſita.

PLEURITIS, ET PLEUROPERIPNEUMONIA LATENS, CHRONICA.

186. Si morbus idem (128. 137.) ad ſpeciem mitis, atque ὀρθοστάδην affligat, pleuritis aut peripneumonia *latens* dicitur, ob frequentiam mali, fallacem lenitatem: hinc medelæ neglectum, certumque inde diſcrimen, hic accuratius expendenda.

187. Febricula per vices, vel & aſſidua, leviſſima, aut ſebriculoſa ſolum diatheſis a medico ſæpe, ab ægroto ſæpiſſime non animadverſa, utpote obambulante; dolor lateris exiguus, fixus tamen, tuſſi, aut forti ſub inſpiratione excitatus *Pleuritidem occultam* notant: *Pleuroperipneumoniam* vero *latentem*; ſi continua, utut exigua, thoracis oppreſſio ſimul adſit.

188. Eſt ſæpe *chronica*, non raro *hæreditaria*, tuncque in phthiſin terminanda.

189.

189. Cauſas habet, 1°. pleuritidis, aut peripneumoniæ producendæ idoneas, at mitiores. 2°. Peculiares quaſdam easque frequentius. Oritur nempe a prægreſſa pleuritide non ex integro ſoluta, a catarrho, inflammatorio facto, victu, medicamento, neglectu, anni tempore a tuberculo inflammato ob cauſam febrilem quamcumque, a diatheſi particulari ad eum morbum originaria, aut acquiſita, quam prodit corpus gracile, atque extenuatum, cum ejuſdem incremento majori, veloci, ac præmaturo: thoracis configuratio prava ob rachitidem, ejusque oſſea compages ob idem olim vitium tenuior & magis anguſta, quam pro corporis reliqui mole, & continens pulmonem minorem infirmioremque, ſcapulæ alatæ, collum tenue atque elongatum, vultus amabilis, genæ aſſidue rubentes, ingenium præcox, ſubtile, fibra delicata, ſummopere irritabilis, ſanguis phlogiſticus, acrimonia arthritica.

190. Ita prædiſpoſiti, a febre, motu, potu, ſaltu, nixu, refrigerio ſudante corpore, plethora, pubertatis ingreſſu, &c. *latentem* pleuritidem aut pleuroperipneumoniam patiuntur, cum ſputo cruento, ſubinde largo. Malo ſæpius mitigato, identidem recurrente, per annos, donec ante 36tum ætatis annum in phthiſin incidant immedicabilem.

191. Sanguis miſſus, cruſta pleuritica ſemper tectus, mali levamen a parca, ſed frequenter inſtituta phlebotomia, vivendi ratio mere antiphlogiſtica hic ſola proficua, & curationes hoc modo ſubinde factæ, vomicæ pulmonum cæteræ dire inflammatorum in cadaveribus repertæ, & longus decurſus morbi pleuritidem, peripneumoniam, pleuroperipneumoniam *occultam ac chronicam* ſignificant.

192. Inde liquet, cur tot mortes a catarrho neglecto, & quinam inde magis periclitentur; quænam ejuſdem curandi ratio, quæ hæmoptoë, & in quibus ſit periculoſior, an tunc a frigidis actu, a tonicis, adſtringentibus, an vero ab antiphlogiſticis ſit ſperandum auxilium, quanam ratione hæreditarium hoc

 malum

malum præcaveri, prævertique potius in infante, pueroque poſſit, quam in adulto ſanari, cur ſuperveniens arthritis, aut podagra regularis, aut hæmorrhoidum frequens fluxus, ſuos a morbo liberet, cur inde Phthiſici ab equitatione, cortice peruviano, lichene iſlandico, polygala amara, balſamis, atque univerſim ab omni impetum augente tantopere lædantur, & quæ mens fuerit Sydenhami, equitationem commendantis in colliquatione.

PLEURITIS SICCA.

193. Pleuritis dicitur adeſſe, quando æger laborat acuta, continua febre (10. 13.), cum pulſu duro, dolore acuto, punctorio, inflammatorio, in inſpiratu valide aucto, in exſpiratu vel animæ retentione leniori, mitiori pariter, ubi reſpiratio, immoto thorace, maxime ope abdominis fit: tuſſi ſubinde, eaque ſicca, dolorem magnum inferente, hinc ſuffocata.

194. Quoties una cum his ſymptomatibus ſputa ex pulmone ſymptomatica prodeunt, dicitur *humida*; quando hæc abſunt, *ſicca*, vocatur, diſtinctione non indifferente. De priori ſupra (128), de ſicca nunc agendum.

195. Dignoſcitur a pleuritide *humida*, ſeu *Angina bronchiali* per hoc, quod hanc tuſſis, ſputa ſæpe cruenta comitentur, in *ſicca* vero tuſſis aut nulla ſit, aut rara, eaque ſicca.

196. Nulla eſt pars integumentorum interni thoracis, quam non aggreditur: tota ergo pleura, totumque mediaſtinum, hinc anterior, poſterior, dextra, ſiniſtra, ſuperior, inferior, exterior, profundior pars æque obſidetur hoc malo: ſed imprimis latera: ſedes pleuritidis *ſiccæ*.

197. Ubi autem ipſa membrana, coſtas interne ſuccingens, doloris ſedes, aut pars illa muſclorum intercoſtalium internorum, *vera*; ſi vero altius intercoſtales muſculi, externi imprimis, vel & his ſuperiora, laborant, *ſpuria* appellatur.

198. Adultos, ſanguineos, lautius potos, paſtosve, exercitatos valde, acidum raro eructantes, in morbos inflammatorios vergentes; verno tempore, maxime ſubito æſtuante, poſt acre gelu cœlo aut hyberno in acerrime frigido vento, infeſtat primario: tumque vocatur *idiopathica*.

199. At ex materie prægreſſi inflammatorii morbi mota, & in loca deſcripta (196. 197) delata, exorta, *ſymptomatica* dicetur.

200. Pro cauſa antecedente habet, 1°. omne id, quod inflammationi generandæ cuicumque aptum. 2°. id quod hanc cauſam generalem determinat in pleuram præcipue; quo pertinent maxime, natura ægri hæreditariam ad eum morbum diatheſin habentis; morbus præcedens, qui reliquit diſpoſitionem eadem proferentem, ut eſt pleura incraſſata ob prægreſſam olim inflammationem imperfecte reſolutam, pſeudo-membranis obducta, pulmoni adnata, natura epidemici morbi prædominantis, aër frigidus, per anguſtas rimas violenter actus in nudatum corpus, & labore vel igne prius valde æſtuans, potus gelidus ſubito, magno hauſtu ingeſtus in corpore ſimili, aër hyemali tempore borealis gelidiſſimus. 3°. μεταπτώσεις materiæ inflammatoriæ, rheumaticæ, arthriticæ, bilioſæ, prius in toto, vel in aliqua parte, prædominantis, & dein quacumque cauſa huc depoſitæ, ut in morbillis, variolis, tumoribus ulceroſis, ulceribus magnis, latis, ſubito evaneſcentibus, abſorpta venis materie.

201. Hiſtoria hæc (193 ad 201), decurſus mox exponendus (202 ad 207), diſſectio cadaverum pleuriticorum clare docent, eam eſſe inflammationem ſanguineam, ortam plerumque ex febre acuta præcedente.

202. Inde (200. 201) perſpicue deducitur mali hiſtoria: incipit cum appetitu ciborum ſæpe magno, frigore, horrore, debilitate, laſſitudine, febre: procedit cum calore ſenſim in æſtum excreſcente, ſiti, proſtrato appetitu omni, dolore ab miti in acerbiſſimum tendente,

reſpiratione valde læſa : viget cum febre violenta, ſed minus manifeſta, ob reſpirationem coactam, & præ ſenſu doloris ſummi ſuffocatam, pulſu in carpo affecti lateris ſæpe molli fictitie debili, obſcuro : unde ſæpe turpiter fallitur medicus : inde deſinit in varios eventus, pendentes ex pluribus cauſis, ſed imprimis a diverſitate mutationum inflammationis, natura loci ubi malum eſt (196. 197), & conſideratione harum circumſtantiarum, prout partes plures (196. 197) affectæ ſimul, prout impetus circulantis liquidi violentior, aut major malignitas ipſius morbi principis (10. 13), eo ſymptomata cuncta pejora; imprimis reſpirationis & pulſus vitia magis a naturalibus recedentia, ut & excretorum.

203. Exit in ſanationem, alios morbos, vel in mortem.

204. In ſanationem ope naturæ, vel artis in initio, dum ſimplex adhuc morbus.

205. Sanatur auxilio naturæ, vel reſolutione benigna, vel coctione & excretione mali.

206. Reſolutione, ſi contingunt ſimul cauſæ inflammationis levioris, tumque benignitas ſymptomatum nihil agendum docet, niſi ut levi victu, blandiſſimis aperientibus, molliſſimo fotu, malum levetur.

207. Coctione & excretione cauſæ ſanatur, imprimis obſervatis hiſce : 1°. quoties hæmorrhoides debita copia liquidum aptum opportuno tempore fundunt; 2°. quoties urina copioſa, craſſa, hypoſtatica, ſtrangurioſa, ſubrubra cum albo ſedimento fluxit, cum levamine malorum ante quartum diem; 3°. ſi alvus materiem flavam bilioſam ante quartum diem copioſam cum levamine ejecerit; 4°. ſi abſceſſus ichoroſi, purulenti, fiſtuloſi, diu manantes, ante ſextum diem incepti, poſt aures, vel ad crura, prodierunt (juxta 151 ad 157); 5°. dolor lateris ſi tranſit ad humerum, manum, dorſum, cum ſtupore, dolore, gravitate illarum partium; 6°. ſi ſputum, quod & ſiccam ſubinde ſanat, ex parte, liberale, levans, ſine cory-

coryſa, copioſum, mox puriforme, album ſtatim, vel ante diem quartum, continuatum, vel a ſuppreſſione ſtatim redeuns: inde enim nono vel undecimo die ſalus.

208. Ubi ſigna accurate obſervata docent ſtatum pleuritidis (193) adeſſe modo deſcriptum (207), tum medico nihil mutandum; ſed omnia continuanda incumbunt. Ergo neque venæſectio, neque evacuatio, vel mutatio alia inſtituenda. 1°. victu molli, tenui; animi corporisque quiete; aëre temperato calido; ſomno ſpontaneo, vel lenibus conciliato; medicamentis mollibus, tenuibus, leviſſime aperientibus, utendum. 2°. deinde evacuationi cuilibet ſingulari proficienti providendum; ergo in ſtatu (207. N. 1.) anus fovendus molli, laxante, aperiente fotu; aut, ſi minus ſic proceſſerit, hirudinum applicatarum ſuctu. Si (207. N. 2.) obſervatur; ſtatim fomenta ſimilia renibus, perinæo, hypogaſtrio apponenda; lenia emolliendo diuretica, qualia ex tota althæa parantur, danda; aër paulo minus calidus curandus; ſudor, & aliæ evacuationes vitandæ; blanda clyſmata proſunt. In caſu vero (207. N. 3.), ſimilia fomenta emollientia toti obvolvenda abdomini; clyſmata laxantia injicienda alvo; victus laxans inſtituendus. Ubi denuo quartus ſtatus (207. N. 4.) adeſt prævíſus (152), & ſimul locus (153. 154. 155.) innotuit, tum utendum memoratis (176. 177. 178.), & apertura facta ſuppuratoriis locum aliquamdiu apertum tenentibus. Deinde in caſu (207. N. 5.), præter communia, partes, in quas dolor migrat, fovendæ mollibus, calidisque, fricandæ leviter, ſtimulandæ emplaſtris parumper attrahentibus, ſinapiſmis. Denique in ultimo dato (207. N. 6.) tota res eadem ac in peripneumonia bona, adeoque omnia huc repetenda ex (167. 168.), & agenda.

209. Arte autem, ſine alio morbo, ſanatur pleuritis hac imprimis methodo: ſi pleuritis (193) recens, magna, ex ſymptomatibus validis (193. 202.), ſicca (164.), in robuſto, exercitato, ſicco corpore, ſine ſpe, vel præ-

ſentia (206. 207.); tum 1°. cita, larga, accelerato fluxu celeris, ex magno vaſe, per magnum vulnus, miſſio ſanguinis in brachio, dolenti lateri propiore inſtituenda, corpore quieſcente, ſupino, & reſpiratione, dum fluit, tuſſi, ſuſpiriisque accelerata, loco affecto eodem tempore foto, & leniter perfricto; debet continuari in remiſſionem ſatis notabilem doloris; debet repeti ex conſideratione redeuntium denuo ſymptomatum, ad quæ tollenda prima inſtituta fuit; reſpirationis libertas finem definit. 2°. ſtatim adhibenda fomenta, balnea, tepefactoria, linimenta, emplaſtra, quæ laxando, reſolvendo, mitificando, avertendo, prodeſſe queant; ſcarificatio affecti lateris, aut hirudo. 3°. tum ea medicamenta danda, quæ diluant, reſolvant, laxent, mitigent, refrigerent, dolorem leniant, aut ſopiant, quæ calida, humida, magna copia ſorpta, & ad locum affectum determinata, juvant, & pro mutatis phœnomenis varia aſſumenda ſunt, ſemper curando, ut eligantur illa quæ emollientiſſima. 4°. victu tenui, molli, refrigerante, antiphlogiſtico eſt opus. 5°. denique omne exſiccans, calefaciens, impetum augens, vitandum; ut calor aëris, ſolis, foci, lecti, victus, medelæ.

210. Quæ ipſa (209) quamdiu continuanda, vel repetenda ſint, docet morbi pertinacia, remiſſio, atque in ſanationem (207) mutatio.

211. Abit in alios morbos, dum 1°. ſuppurantur locus inflammatus, quod futurum ſcimus, α ex ſignis generalibus ſuppurationis naſcentis. β ex pertinaciâ doloris, tuſſis, febris, ultra undecimum diem. γ abſentia ſignorum reſolutionis (286.), & ſanationis (207). δ neglectu medelæ requiſitæ (209).

212. Ipſum vero apoſtema jam fieri, ſcitur ex ſignis communibus ſuppurationis jam factæ; maxime hic ex horrore ſæpe recurrente ſine cauſa, & ſignis datis (148 149) in peripneumonia, & tempore morbi: inde & factum cognoſcitur.

213.

213. Febre enim 14to. morbi die nondum penitus profligata, ſed tamen plurimum mitigata, dolore non acuto, ſed obtuſo; exacerbationibus febrilibus mox inſurgentibus poſt paſtum, veſperi, ſudore autem nocturno, copioſo, ad paucas horas ferme iterum mane evanidis, gena utraque vel alterutra a meridie roſea, ſiti aſſidua, calore genarum, frontis, & ad volas majori, ſuppuratum locum antea inflammatum conſtat.

214. His præſentibus ſuppuratus locus adhuc concluſus eſt; at vero paulo poſt dolor acerbiſſimus circa diem vigeſimum oritur de novo, falſo pro nova pleuritide habitus. Membranæ tunc diſtractæ, tenſæ, ruptioni proximæ acute dolent.

215. Abſceſſus vero ille pure proprio rumpitur, unde pus ſtillat in cava pectoris dolore quidem ſublato, ſed reſpiratione magis læſa. Ulcus novo pure facto & accumulato totum cavum replet, totum corpus conſumit. Id factum noſcitur ex prægreſſis ſignis (211. 212), duratione mali uſque in vigeſimum diem, ſymptomatum ſubita remiſſione & repentino reditu: inde Phthiſis.

216. Febris enim increſcit *purulenta*, quotidiana, veſpertiana, ſemitertiana, quartana remittens; decubitus ſupinus aut ſemiſupinus in latus affectum difficillimus, ſuffocans in latus ſanum; lateris affecti totius calor major, intumeſcentia levis, ad attactum dolorifica, mamma illius lateris major, ſubinflammata, ſubœdematoſa, purpuraſcens, variegata; tuſſis ſicca reſpiratio profundior ſolo ferme ſano latere peracta, coſtis lateris affecti vix diductis, aut elatis, thorace quoque anteriore, qua is locum affectum ſpectat, vix moto; vix ſublato in ſeſſione ſcapula ægroti lateris magis depreſſa, & ſpina dorſi curvata, in latus ſanum gibboſa; ſonus percuſſi thoracis, aut dorſi infra ſcapulam, inſpiratione magna antea facta, in latere affecto nullus, aut qualis percuſſi femoris eſſe ſolet.

217. Ubi ergo per ſigna (211. 212) novimus inflammatum abſcedere, locus ante dolens notus uſque circiter

ad pleuram incidendus, ſuppuratoriis apertus ſervandus, ut materies extrorſum verſa vi pulmonum à pleura caveat, ne fiat empyema: dein emolliendus, donec mundatio facta ſit.

218. At vero ſi conſtat per ſigna, (215) jam rupto apoſtemate, pus formaſſe empyema, illico thorax aperiendus, pus educendum, vulnus percurandum, victu & medicamentis.

219. Thorace aperto, ſpes eſt ſanationis, ſi pus bonum, pulmones integri, ætas florens, habitus corporis bonus, abſentia prædiſpoſitionis ad phthiſin, viribus vitæ nondum dejectis, febre tabifica vix incohata, & mox ceſſante, emiſſo pure.

220. In alium quoque morbum abit, ſcirrhoſo, calloſove facto loco affecto, tum etiam pulmone pleuræ jam adnato; quæ ubi facta, oritur aſthma, dyſpnœa, tuſſicula ſicca, imprimis a paſtu vel motu corporis, ex quibus cognoſcitur, ſi præſentia ſunt ſine ſignis abſceſſus (212), vel empyematis (218), & imprimis, ſi diu, ſine magno mali incremento durant.

221. Cognitum hoc malum (220) vel nullo remedio medicabile, vel tolletur vita duriore, labore, aëre libero, ruſticatione, equitatione forti multumque repetitâ?

222. Terminatur morte ſubitanea, ſuffocante, ob materiem inflammatoriam repente, magna copia ex inflammata pleura in cavum thoracis, die critico inſtante, depoſitam, reſpiratione parvâ, accelerata, laborioſa, erecta, pulſu celerrimo, debiliſſimo, extremis frigidis. An mors averti poſſet, mox inſtituta paracenteſi thoracis, priuſquam lympha coeat.

223. Niſi forte ob eamdem materiem (222) minus copioſam, ſucceſſive depoſitam in cavitatem thoracis, æger ſervetur.

224. Cum lympha hæc inflammatoria non diu fluida maneat, ſed coeat in membranam, tandem duriorem, lardaceam, ſemicartilagineam; pulmonem veluti ſacco

arctiori

arctiori concludet, & arcte cum pleura religabit, vaſis rubris in pulmonem & pleuram immiſſis diſtincta.

225. Inde aſthma inſanabile, præcipue in motu, plethorâ, febre.

226. Inde in morbo febrili quocumque pleuritis ſymptomatica, & frequens in novas pleuritides relapſus, cui proſpicitur vitæ genere antiphlogiſtico, & venæſectione prophylactica.

227. In gangrænam quoque talis inflammatio tranſit primo lateris, mox vicinia loci, pulmonis, (161).

228. Quod malum (227) vel ex vehementia pleuritidis, vel ex acri, aut putridi materia concomitante ſimul oritur.

229. Id vero futurum eſſe, & jam incohari præſagitur ex variis: ſi ſputa purulenta ſubbilioſa, rotunda purulenta ſubſanguinea, nigra fuliginoſa, cœnoſa, fœtida, ſtrepitus in pectore multus cum vultu mœſto, oculis rubro flavis, pulverulentis, caliginoſis, ſi ſputa initio varia; tum ſæpe tertio vel quinto die moriuntur. Si ſtertor, ſputum nullum, vel difficile, pulſus languidus, urina flammea; ſi alvi fluor liquidus, fœtidus, putridus, ſymptomaticus: ſi ſupervenit magna peripneumonia: ſi novus inſultus priori ſuccedit: ſi ſanguis floridiſſimus effluit ex vena ſecta ſine cruſta inflammatoria, licet ex largo vulnere, pleno ſaltu, puro vaſe exceptus ſit: ſi ſputum ſupprimitur diſpnœa manente, vel aucta cum dolore, gravitate pectoris, pulſu duro, parvo, celeri, calore magno; hæc enim quinto die exacerbata ſeptimo mortem inferunt: ſi urina prærubra, obſcura, cum varia hypoſtaſi, nec diſcreta, intra quatuordecim dies occidit: ſi hypoſtaſis nigra, vel furfuracea, citior mors: ſi initio mitis, quinto vel ſexto die exacerbata, ſeptimo & duodecimo periclitantur; raroque ſanatur, niſi poſt quatuordecim dies: ſi dorſum, latus, humeri, cum rubore accenduntur cum angore ſummo, alvi fluxu viridi, & fœtidiſſimo. Item.

230. Si ſicca ob defectum virium, ob dolorem ſummum, ob ineptitudinem materiæ ad expulſionem, ob

vaſa nimis contracta & criſpata ob nimium uſum calidorum, dolore ſimul vergente ad ſuperiora: ſi lingua ſtatim ſicca, ſordibus obſita, livida, nigra, cum bulla nigra: ſi horum ſignorum (229. 230) ſingula, vel plura ſimul eveniunt, plerumque morbus ex ſe lethalis, non facile ſanandus, ſed ut plurimum gangræna loci in latere, & vicino in pulmone, necat.

231. Quando autem hæc ſigna (229. 230) jam imminere id malum (227) deſignant, ſtatim uno impetu ſumma remedia tentanda ſunt, nec vitæ auxilio, nec leviori fidendum medelæ, modo aliquæ vires ſuperſint.

232. Ergo hoc caſu (231) ſtatim veſicans lateri dolenti applicandum; tum fortia diluentia, aperientia, antiſeptica, ſudorifera, larga copia hauriantur; his enim, ſi ullis, lenietur mali ſævities.

233. Sed ſi cauſa inflammatoria vehementiſſima ſumma crearit ſymptomata pleuritica, nec auxilio naturæ (206. 207), nec remediis ullis antipleuriticis (209. 232) cedentia; & hæc dein ſubito, ſine cauſa tolluntur, quatenus ab inflammatione pendebant, manente pulſu parvo, celeri, intermittente, reſpiratione celeri, parvaque, ſudore frigido, conſtat gangrænam jam occupaſſe loca inflammata. Hinc delirium brevi, ſtatimque mors, maxime, ſi ſimul lividus thoracis color: quod idem fit, ſi ille, qui ſputum ſubbilioſum excreat, dolore levatur ſine ratione, tunc enim pariter lethalis inſania, mortis ex gangræna nuncia, adeſt.

234. In mortem exit ipſa pleuritis tunc, quando tam vehementes cauſæ ejus, ut dolor productus omnem motum thoracis ſupprimens brevi creet, impedito ſanguinis trajectu, peripneumoniam lethalem (165) quam breviſſime.

235. Hinc liquet, cur omni ſæviori pleuritidi peripneumonia ſuperaccidat, cur ſenibus, puerperis, gravidis, plerumque lethalis, cur thoracis per faſciam adſtrictio adeo dolorem levet, ut morbum tolerabilem reddat;

dat; conſtat quoque, quid ſit pleuritis aſcendens, deſcendens, dorſalis, ſimplex, duplicata, acuta, chronica, latens ſive occulta; item, cur pleuritis infantum cognitu difficillima, & cur hæc a convulſione univerſali ſæpe exordium capiat: inſpiratio cum clamore prohibita, uno latere peracta, altero introrſum tracto, febris, cauſæ producendo huic morbo pares prægreſſæ hic diagnoſim ſuppeditant. Cur opium dolorem pleuriticum non tollat, nec expectorantibus niſi raro (207. N. 6) locus ſit, quando & ubi veſicans, nempe in pleuritide rheumatica, phlogoſi fracta, materie mobili effecta, aut viribus vitæ fractis tanquam cardiacum, cur empyema poſt pleuroperipneumoniam lethale, quæ pulſuum fallaciæ ſint in pleuriticis, an crebrior morbus in latere thoracis dextro, ſed benignior; an rarior in lævo, & cum majori diſcrimine, an ob pericardium, ob cor ipſum ſimul inflammatum ſubinde, rarior quoque in ſexu ſequiori, itemque in ſexu utroque ante annos pubertatis, ſed eo periculoſior.

PARAPHRENITIS.

236. Si morbus pleuritidi ſimilis occupat eam membranæ pleuræ partem, quæ diaphragma ambit, vel & ipſum ſeptum medium, oritur morbus dirus, quem paraphrenitidem appellant.

237. Qui longe frequentior, quam vulgo quidem cenſetur, licet præſens ſæpe ignoretur, negligatur, vel alterius morbi titulo tractetur.

238. Cognoſcitur ex febre acutiſſima, continua, dolore inflammatorio loci intolerabili ob membranas nervoſas; qui dolor immaniter augetur in inſpiratione, tuſſi, ſternutatione, repletione ſtomachi, nauſea, vomitu, compreſſu abdominis in alvo, vel urina reddendis, reſpiratione hinc ſublimi, parva, celeri, ſuffocativa, quieſcente

cente abdomine, ſolo thorace peracta, delirio perpetuo, hypochondriorum introſurſum revulſione, riſu ſardonio, convulſione, furore, gargræna.

239. Exitus idem, ut in pleuritide (203. 211. 218. 220. 227), ſed ob motum partis magnum & aſſiduum, ob neceſſitatem ad vitam, ob nervoſas membranas tenſas, omnia velociora, funeſtiora; & aſcites hinc purulentus.

240. Curatio hinc eaſdem diſtinctiones & cautelas requirit, tum eadem ferme remedia, exceptis iis, quæ loci ſitus reſpuit. Clyſmata mollia ob viciniam loci ſæpe juvant.

241. Ubi vero, ſuppurato diaphragmate, prius inflammato, abſceſſus in cava abdominis ruptus ſuum pus evomit, fit collectio ejus in abdomine, aggeſtio, putrefactio, tumor, viſcerum exeſio, tabes miſerrima, mors.

242. Eſtque totum hoc malum inſuperabile, licet cognitum.

243. An frequentior morbus in latere dextro, cum aut ſine hepatitide; an delirium ſemper, aut quando adeſt; cave, ne vomitum æruginoſum, aſſumtorum, inanem, habeas pro ſaburrali.

INFLAMMATIO MEDIASTINI, PERICARDII, CORDIS.

244. Inflammatio mediaſtini ſcitur, ex febre acuta, continua, inflammatoria, cum æſtu magno circa thoracem medium, dolore ibidem obtuſo, & tuſſi ſicca.

245. Huic febri, ſi ſyncope & pulſuum perturbatio jungatur, æſtuante & obtuſe dolente regione cordis, erit inflammatio pericardii, priori (244) periculoſior.

246. Exitus uterque morbus cum pleuritide ſicca eoſ-

dem

dem habet, curationem quoque eamdem, habita ratione diverſæ partis affectæ.

247. Ipſius cordis inflammatio cauſas cum inflammatione mediaſtini, pericardii, pleuræ (200), pulmonum (139) eaſdem agnoſcit.

248. Noſcitur. 1°. Ex ſignis generalibus febris inflammatoriæ. 2°. Ex æſtu & dolore obtuſo, preſſivo circa cor, cum anxietate, jactitatione, ſyncope, pulſu debiliſſimo, accelérato, vacillante, mire vario. Præceps malum, cum priori (245) ſubinde mihi viſum, & ſecto cadavere demonſtratum.

249. Inde puris, ſeri, materiæ inflammatoriæ collectio in pericardio, ejus cum corde concretio, & apparens defectus explicatur: qualia vidi.

HEPATITIS ET ICTERUS MULTIPLEX.

250. Ut viſcera & partes, de quibus hactenus, ita hepar quoque inflammationis capax: frequens morbus, licet raro de eo cogitetur, cum *originarius* tum *ſymptomaticus*, non animadverſus multoties, aut pro alio habitus, errore non raro pernicioſo.

251. Pars hepatis gibba inflammata ob reſpirationem impeditam, dolorem lateris dextri ad jugulum uſque protenſum, acutum, punctorium, tuſſi & inſpiratione auctum, imponit nonnunquam medico ſub imagine pleuroperipneumoniæ, quemadmodum inflammatio ſimæ partis ejuſdem ob nauſeam, vomitum aſſumtorum, & bilis variæ febrim bilioſam mentitur, tum præprimis, ſi loco doloris acuti ſola anxietas adſit.

252. Antecedunt utrumque (250) cauſæ ſimiles, nempe generales inflammationis cujuſcumque, determinatæ imprimis ad hæc loca, metaſtaſis lymphæ inflammatoriæ e loco antea inflammato ad hepar facta, itemque materiæ febrilis cujuſcumque, cocta, humori biliformi

aſſi-

aſſimilatæ, ad hepar ablegatæ, ibidem ob copiam, impetum, acrimoniam, ſpiſſitudinem adhæreſcentis, impactæ, inflammantis, conſtitutio anni huic morbo magis favens, tum nonnullæ huic maxime loco propriæ, quæ multæ quidem huc referendæ: obeſitas omenti ingens, atrabilaria cruoris, biliſve temperies, acrimonia ſtagnantis alicubi materiæ purulentæ, ichoroſæ, ſcorbuticæ, ſi his accedit calor, febris, motus, victus, medicamentum, venenum, quod eliquat, movet, in hepar promovet, bilis pinguis, acri, exuſta, per ſuas cauſas agitata, lapis, gypſus, ſcirrhus, callus, coalitus, ſteatoma, apoſtema, cancer, vermis, aliquem locum jecoris, veſiculæ fellis, meatus biliarii occupans, premens, comprimens, laceſſens; ſi acceſſerit tum ſimilis cauſa excitans, ut mox enumerata, ſubita fortis frigoris per aërem, potum, natationem, calefacto fortiter prius jecori applicatio, ſitis diuturna in magno motu, æſtu, ſudore, febris ardens cum inedia & defectu potus, ſummæ animi perturbationes, maximi motus per vomitoria excitati, mala hypochondriaca inveterata.

253. Ex his tam multiplicibus cauſis (252) orta inflammatio varios habet effectus pro varietate diſpoſitionis præcedentis in jecore, pro varietate materiæ motæ & inflammantis, tandemque pro varietate cauſæ pellentis.

254. Dum vero indolem communem inflammationis ſequitur, vaſcula obſtruit, fluida ſiſtit, tumorem elevat, vicina comprimit, eadem ac in ſuo loco producit, hinc ſenſim increſcit, totum fere occupat, ventriculum impedit, & ab eo repleto dolet, ſic & diaphragma; omnem cruorem arteriæ cœliacæ, & binarum meſentericarum impedit, ad hepar ſiſtit, adeoque omnem venoſum, arterioſum, lymphaticum fluorem in viſceribus primis abdominalibus integre impedit, bilis generationem, ſecretionem, excretionem, circulationem, actionem invertit, icterum producit, ejusque effectus, putre-

trefactionem omnium liquorum & viſcerum abdominalium producit, unde infinita mala.

255. Hinc inflammato hepate, pondus, dolor ſæpius obtuſus, raro acutus, attactus impatiens, decubitus ſupinus, & in dextrum latus facilior, in ſiniſtrum difficilior, reſpiratio ſolo thorace, potiſſimum ſiniſtro, paracta, inſpiratio laborioſa, exſpiratio facilis, os amarum, vomituritio, vomitus variæ bilis, & aſſumtorum, cardialgia, anxietas, jactitatio, alvus pigra, urinæ parcæ, croceæ, oleoſæ, cum ſedimento lateritio, viſcerum vicinorum inflammatio communicata, & varia eorumdem mala, hæmorrhois ad anum, veſicam, ejus collum, urethram, icterus multiplex, & multiplices effectus illius.

256. Habetque pariter exitum in ſanitatem, alios morbos, mortem.

257. In ſanitatem tranſit beneficio naturæ, vel artis.

258. Per naturam autem benigna reſolutione, aut coctione & excretione materiæ morboſæ.

259. Reſolutione, ſi materies recens, lenis, & reliquæ benignæ inflammationis conditiones adſunt: tum ars diluendo, ſolvendo, leniter movendo, per epithemata, potus, clyſmata, negotium promovet.

260. Coctione, & excretione, dum in morbo hoc per ſua ſigna (252. 253. 254) cognito, 1°. alvus fluit bilioſa cum pauco cruore ante diem quartum, 2°. urinave excernitur multa, acris, craſſa, rubra cum ſedimento ſubalbo, diu continuata, ante diem quartum, 3°. ſuperveniente dolore mitiori lienis ante ſigna ſuppurationis, 4°. hæmorrhagia larga ex nare dextra, 5°. ſudoribus, materie, loco, tempore, continuatione, effectisque bonis.

261. Ubi primum apparet (260. N. 1.) ſtatim epithematibus, clyſmatibus, fomentis, potibus, victu, medicamentis, ea ſunt ſubminiſtranda, quæ valent diluere, reſolvere, movere, abſtergere, leniter expellere, putredini bilioſæ imprimis obeſſe.

262. Si alter caſus adeſt (260. No. 2.) utendum dictis (208., ad curam 207. No. 2.), inque iis addenda parum deterſiva.

263. In tertio caſu (260. No. 3.) eadem (261. 162.) peragenda, ſed lieni ſimul, & toti viæ ab eo in hepar, fomenta, ſimilia danda.

264. In quarto (260. No. 4.) nares interne & externe emollientibus, tepidis fovendæ, donec ad levamen ſymptomatum fluxerit ſanguis, tum vero, ſi nimius fluor, compeſcendus lente per ſtiptica & diætam, ne nimis cito.

265. In quinto denique (260. No. 5.) requiritur uſus decoctorum diluentium, abſtergentiumque largus.

266. Imprimis in his (261. ad 266.) cautio ſit, ne aliquid materiæ morbi in loco reſtet, difficulter poſtea ſuperandæ : & inde prima, atque benigna icteri ſpecies curatur.

267. Si recens, vehemens, ſine ſignis & ſpe (259. 260), erit tractanda eiſdem cautelis, remediis, methodo, ac pleuritis (209), paraphrenitis (240), & ſimiles morbi : niſi quod ea, quæ leniter vi antiphlogiſtica alvum emolliendo ſubducunt pota, & per clyſma injecta, imprimis hic proſint.

268. Imprimis opera danda, ne aliquid inflammationis reſtitet, aut ea diutius durans, ad veſiculam felleam, ductusque hepaticum, cyſticum, choledochum producta, eorumdem in cavo proprio, vel ad partes vicinas coalitus faciat. Unde icteri, univerſales, partiales, aſſidui, periodici, calculi veſiculæ felleæ, ductuumque cyſtici, hepatici, choledochi, ipſius hepatis, infinita alia mala, nulla arte ſuperanda.

269. Signa autem perfectæ ſanationis, color non amplius ictericeus in oculis, facie, urina, fæce alvi, cum abſentia ſymptomatum (254).

270. Unde noſcitur origo, natura, effectus, curatio ſecundæ ſpeciei icteri gravioris.

271. Judicatur quoque hepatitis criſi erronea, materie phlogiſtica repente tranſudante. Inde ventris tumor, inteſtinorum coalitus & inter ſeſe, & cum vicinis, dolores colici frequentes a muto, flatu, aſſumtis, inſanabiles, alvus ſegnis, ſoli tandem enemati, aut purganti obediens; fæx indurata, caprilla, vomitus ingeſtorum, craſſiorum primo aliquot a paſtu horis, dein & tenuiorum, volvulus, ileus lethalis.

272. Si autem in hepate inflammato (250. 251), remedia (259. ad 269) non, ſero, fruſtra applicata, cauſa major, tum orietur ſuppuratio jecoris, ſimilis ut alibi, niſi quod ob copiam multi hic liquidi cruenti & bilioſi ſtagnantis raro bonum pus, niſi in parvis & exterioribus, plerumque vero funeſta putredo.

273. Cognoſcitur id futurum, 1°. ex ſignis prægreſſæ inflammationis in loco, dolore inflammatorio, ictero flavo in oculis, cute, urina, fæce alvi, apparente, febre acuta; 2°. ex abſentia reſolutionis (259), cocti excretionis (270) aut ſanationis (261. ad 272); 3°. ex mutatione ſymptomatum, remiſſa acutie doloris, ſequente pulſatione, manente ictero, horroribus vagis; 4°. ex duratione inflammationis non peſſimæ ultra triduum.

274. Factum novimus, 1°. ex ſignis (273) prægreſſis. 2°. tumore loci. 3°. mutatione ſymptomatum, loco doloris jam præſente gravitate partis, manente ictero. 4°. ex debilitate magna, febricula hectica, ſiti ingente.

275. Tale apoſtema vel 1°. totum depaſcitur jecur, 2°. vel rumpitur in cava abdominis effuſo pure ſanioſo, vel 3°. per vaſa bilioſa in inteſtina, vel 4°. per venam cavam in cruorem, vel 5°. elato tumore accreſcit peritonœo, atque ibi abſceſſum externum hepatis format, ibi apparentem.

276. Ubi hepar conſumitur, tum tabe lenta icterica, cum febricula aſſidua, ſiti intolerabili, debilitate ſumma, anxietate inexplicabili, urina fere nigra, tym-

panitide, fluore alvi ſanioſo, fœtidiſſimo, diu luctatus moritur.

277. Qui caſus (276) eouſque provectus, nullam medelam, vix palliationem capit, hæc nova icteri idea.

278. Si ulcera facta hepatis, & jam rupta effuderint ſuam materiem in cava abdominis, collecto ibi puri aſſiduo novum addunt, omne corporis humidum & pabulum in novum pus convertunt, cuncta viſcera putrefaciunt; hinc aſcitem, mentiendo tympanitidem creant, unde poſt lentam, terribilemque tabem, & ejus ſymptomata, mors: ſimilis fere priori (277) hæc icteri ſpecies, nulla arte ſanabilis.

279. Quoties vero ſuppurata materies & ichor, exeſis finibus meatuum bilioſorum, in horum amplitudinem, indeque in inteſtina fluxerint, pro varietate affectatæ viæ, vomitus fœtidos, putrefactos, purulentos, ichoroſos, albi, cinericei, fuſci, flavi, nigri coloris, vel ſimiles alvi evacuationes producunt, cum ſumma virium jactura, titulo fluxus colliquativi, brevi lethales. Novus hic iterum icteri exitus, maxime metuendus.

280. Si vero in venæ cavæ exeſos fines, hinc in ipſam, denique in maſſam ſanguinis eadem liquida (279) ſe effuderint, miſcuerintque, teterrima oriuntur, & brevi exitialia, ſymptomata, animi deliquia enormia, frequentia, debilitates ſummæ, pulſus omni modo malus, perturbatio omnium functionum ſimul, mors improviſa, novus iterum icterus.

281. Quo quidem caſu (280) nulla valida medela habetur, largus autem uſus eorum, quæ vires focillant, putredini reſiſtunt, humida reſtituunt, aliquid proficit.

282. At ſi ultima obtinet mali ſpecies (275. N°. 5.) tum deprehenſus tumor, lino, cauſticis, lanceola aperitur, vulnus leniter erodentibus & ſuppurantibus tam profunde exeditur, donec ad vomicam perventum.

283. Si tum album, æquale, læve, inodorum, ſpecillum non colorans, pus extrorſum exit, ſpes eſt: oportet enim

enim ut ulcus tractare, ſimul interna depurantia medicamenta adhibere.

284. Si autem flavus, fuſcus, lividus, niger, fœtidus, ſpecillum colore iridis inficiens, ſanioſus, amurcoſus ichor prodit, ſenſim exedetur jecur, conſumetur æger, fientque fere eadem ſymptomata (280).

285. Atque rurſum ſi materies inflammatoria, febre ceſſante, jecinori impacta manet, ſcirrhus ibi naſcetur, qui tumore, duritie, incremento, & ſuam ſedem, & vicina lædit; hinc iterum eadem fere mala, ſed lenta producit, mollibus non auſcultat, acribus in cancrum horrendum vertitur, cujus dein terribilia effecta intelliguntur ex indole cancri comparata cum hac ſede affecta: præcipuum ſcirrhi talis effectum, icterus perpetuus, tabes ictericea, hydrops immedicabilis.

286. Unde patet id malum, per ſua ſigna cognitum, mitiſſime tractandum, ſanari vix unquam.

287. Si autem in parva modo parte jecoris exigua talis inflammatio hæſit, calculo, ſcirrho exiguo, puſtulæ, exiguo abſceſſui, originem dabit: quæ per ſe parum, ſed orta febre multa male pariunt (200).

288. Tandem etiam inflammatio hepatis deſinit ſubito in mortem, ſi cauſæ inflammationis tam validæ, ut nihil per totum jecur tranſire queat, febre ſimul intenſa urgente: tum ſtrictum ad fines, dilatatum ad vaſa hepar, nullam functionem obit, fit icterus ſubitus & ingens: rumpuntur vaſa, effunditur ſanguis & bilis: moritur illico æger. Id futurum præcedit, 1°. vis morbi in hepate cognita; 2°. inflammatio eryſipelacea ad hypochondrium dextrum, in homine cacochymico; 3°. ſumma & ſubita reſolutio virium mox in morbi principio. At vero jam fieri docet anxietas ingens, jactitatio, attactus regionis hepaticæ vel leviſſimi impatientia, vomitus, aut ſeceſſus ſanguinis, bilis, fæcis amurcoſæ, viridis, nigræ, fœtidiſſimæ, cadaveroſæ, ſingultus magnus, perpetuus, febris intenſiſſima,

ſima , æſtus intolerabilis , ſudore interim frigido , in magnas guttas collecto , lingua & artubus frigidis , ſitis inextinguibilis , ſubitus admodum pallor , pulſus debiliſſimus , celerrimus , formicans , meteoriſmus , facies hyppocratica.

289. Ex his omnibus expoſitis (250 ad 289) intelligi poſſunt infinita ſympomata in morbis acutis occurrentia , quorum ignota ratio inanes malignitatis fabulas produxit : nam ab hepate omnia viſcera abdominis , adeoque omnes illorum actiones , digeſtionis , aſſimilationis , nutritionis , refectionis ſanguinis , excretionis alvinæ , pendent. In hepate triplex , facile in calore putreſcens humor , ſanguis multus & ſolutus , bilis veſicaria & hepatica : hepatis cum diaphragmate & corde magna vicinitas : finibus bilioſis obſtructis facile liquor portarum bilioſus in cavam tranſit. Tum ex iis ſolis perſpicitur , quam varia , quam multiplex icteri idea , cur aliquandò facile ſanetur , & quando , cur ſæpe ſit pertinaciſſimus , cur ſæpe cito , ſæpe tarde admodum occidat , cur per vices accedat , maneat , abeat , redeat , cur cum tantis anxietatibus , vomitu , dolore , convulſione præcedentibus , appareat , quieſcat , redeat , & quid tum denotet , cur in acutis tam calamitoſus ante ſeptimum diem , cur tam difficilis curatu in iiſdem poſt ſeptimum diem , cur icterus ſubinde hepatitis cauſa , ſubinde vero effectus , cur dyſenteria larga , cito deſinente , tam bene ſanetur , quando miſſio ſanguinis hos morbos juvet , quando purgans , emeticum , ſolvens , reſolvens , frictio mercurialis , oleoſa , & ovorum vitelli , cur in omni morbo acuto adeo attendendum ſit ad hypochondriorum dolores , tumores , retroſurſum elevationes , cur hepatitis tam ſæpe pro cardialgia habeatur , & quo eventu , cur inflammatio hepatis toties imponat medicis pro febre bilioſa & ſaburrali , & quam ambigua ſubinde diagnoſis , quam periculoſa deceptio , cur ſubinde icterus in hepatitide , ſubinde non , cur color oculorum urinæque tam cito icterum

rum

rum præſentem & abeuntem deſignent, cur vitia inflammatoria, ſuppuratoria, gangrænoſa, ſcirrhoſa, cancroſa, lienis, ventriculi, omenti, meſenterii, inteſtinorum, ſemper ipſum hepar adeò violenter infeſtent, cur tam enormiter vitia inflammatoria hepatis viciſſim & ſcirrhoſa, illa efficiant, cur jecur tam immenſum augeri, tumere, iterumque exſiccari poſſit, cur hydrops a malo hepatis, & tympanitis eo crudelior, cur ab hydrope extenuatio, & exſiccatio hepatis, cum prætumido liene, quæ dyſenteria hepatica, &c. Sunt enim infinita, quæ huc ſpectant.

VENTRICULI INFLAMMATIO.

290. Ut reliquæ partes, ita quoque ſtomachus vera inflammatione corripi poteſt. Cujus ſigna & effectus hæc fere habentur, dolor ardens, fixus, pungens in ipſo ſtomachi loco, ejus exacerbatio in ipſo puncto, quo aliquid ei ingeritur, vomitus dolentiſſimus ſtatim ab omni ingeſto, cum ſingultu dolorifico, anxietas ſumma & perpetua circa præcordia, febris acuta continua, ejus cauſæ generales inflammationis, vel vicinia aliorum, vel acria ingeſta, vel intus nata, venenum varium, medicamentum, acre eryſipelatoſum, varioloſum, arthriticum, putridum, aphthoſum, anthracodes, peſtilentiale.

291. Brevi plerumque lethalis fit, niſi ſubito curetur, ob læſam neceſſariam functionem, & infinitos nervos connexos.

292. In ſanitatem, morbos ſuppuratorios, ſcirrhoſos, cancroſos, gangrænoſos, vel in ſubitam mortem convulſionibus acceleratam, tranſire, ut reliqui inflammati, ſolet.

293. Simul ac præſens per ſua ſigna ſcitur (290), ſtatim valida ſanguinis miſſione, ſi opus repetita, potu leniſſimo nutriente, emolliente, antiphlogiſtico, cauſæ

contrario, clyſmatibus, fomentisque ſimilibus, diligentiſſime utendum. Cavendum ſummopere ab omni acri, maxime autem a vomitu.

294. More omnium aliarum inflammationum fit aut benigna reſolutio, aut criſis, criticave evacuatio, morbo in ſanitatem abeunte.

295. Si in ſuppuratum abit, multa mala, maxime nauſea, vomitus, dolor, ſuccedunt, quæ ſæpe mirabilia apparent; ignorata cauſa, raro curantur; cognita per curam abſceſſus tractari requirunt.

296. Scirrhus vomitum aſſumtorum, primo ſolidorum, copioſiorum, dein vero liquidorum quoque & parce ingeſtorum, debilitatem, atrophiam, & tandem mortem lentam, miſerrimam, cum fame diuturna, inducit. Tum vero ventriculus, pone pylorum potiſſimum, eſt induratus, tuberoſus, ſemicartilagineus, ipſo pyloro ſimiliter conſtituto, & anguſtiſſimo. Palliatur malum, non ſanatur.

Frequens quoque morbus; inflammatione licet non ſemper prægreſſa, ex cauſis obſtruentibus variis, primario in ventriculum agentibus.

297. Ubi cancrum procreat, tum enormes illos vomitus ſanioſos, ichoroſos, fœtidiſſimos, dolores intolerabiles, ad minima ingeſta acerbatos, fixos, diuturnos, rodentes, urentes, ad omnia medicamenta aſpera inſurgentes, excitat.

298. Inſanabilia mala, ſolis liquidis, blandiſſimis, nutrientiſſimis, parce ſed frequenter propinatis, delinienda.

299. Lienis, pancreatis, omenti, inflammati, benigne reſoluti, bene, maleve judicati, cum vicinis concreti, ſuppurati, indurati, gangrænoſi, ſcirrhoſi, cancroſi, origo, natura, effectus, cognitio, prævifio, curatio, palliatio, ex iis, quæ de inflammatione in genere, deque ea ventriculi in ſpecie, nota ſunt, hauriri poſſunt.

300. Inde quoque, ſimulque ex fabrica, ſitu, functione intelligitur, cur ventriculi inflammatio tam difficulter ſanetur, cur vomitus, diarrhœa, cardialgia poſt variolarum licet bonarum eruptionem perſtans tam funeſti ſit ominis, cur lienitis rarior, crebrior vero ejus obſtructio lenta, quæ inde noxa, quæ medela & quis medelæ effectus, cur lienis inflammatio ſubinde credatur, quæ tamen eſt hepatis, & cur pro pleuritide nonnunquam lienis imponat medico, cur lienis affectio habeatur, quæ ad colon flatu, fœce diſtentum, aut inflammatum pertinet, quæ mala ex omenti inflammatione non bene reſoluta, & vincula, tumores, cum vicinis coalitum faciente.

INTESTINORUM INFLAMMATIO.

301. Inteſtina, maxime tenuia, & frequentiſſime, in ſuis membranis acuta inflammatione, ut ventriculus, ſæpe infeſtantur, a cauſis communibus inflammationis huc delatis, vel a materie acri potus, cibi, condimenti, medicamenti, veneni, aſſumta, huc delata, in plicis valvuloſis retenta, hærente, tum etiam ab acri materie quacumque, bilioſa, putrida, purulenta, ichoroſa, gangrænoſa, rheumatica, arthritica, atrabilaria, eryſipelatoſa, varioloſa, œſophago, ſtomacho, hepate, liene, pancreate, omento, huc appellente, hærente, rodente, denique a convulſione ingente prægreſſa, diutius perſtante, flatus creante, motum ſiſtente, ſicque inflammationem creante, a vario eorum ſtrangulatu.

302. Eſt autem hæc inflammatio vel *originaria*, vel *ſymptomatica*.

303. Nata his locis, contrahit inteſtina, cavitatem claudit, tranſitum appulſi impedit, fiſtulam loco obſtructo altiorem, ipſumque ventriculum immaniter inflat, extendit, dilacerat, inflammat, hinc dolorem acutiſſi-

mum, ardentem, fixum, attactu, flatu, aſſumtis exacerbatum creat, perque omnem inflammatum locum extendit, convulſiones violentas, ubi appulſis irritatur, producit in diaphragmate & abdominalibus muſculis, alvum claudit, vomitum excitat ingeſtorum & appulſorum, citius, tardiusve poſt aſſumtionem, prout ſuperius, vel profundius hæſit, flatus dolentes, tormina cum borborygmis acutiſſima, ileum, volvulum, abſceſſum, gangrænam, ſcirrhum, cancrum, febrim acutiſſimam, debilitatem ex dolore acerbiſſimo ſummam, convulſiones univerſales, funeſtas maxime irritabilioribus, meteoriſmum, mortem citiſſimam, aut, malo mitiore, morbos longos, curatu difficiles, inſanabiles producit.

304. Principium morbi non raro imponit incautis, frigori, flatui, ſaburræ, ſpaſmos, adſcribitur periculoſo ſucceſſu, calidis, carminantibus, catharticis tractatur eventu funeſtiſſimo.

305. Cognoſcitur autem tanquam vera inflammatio, 1°. ex febre acuta, continua, inflammatoria, 2°. ex dolore aſſiduo, fixo, attactum non ferente.

306. Si flexum coli occupat (301), facit colicum dictum dolorem; ſi rectum inteſtinum infeſtat, tum aut pro lumbagine, aut hæmorrhoidibus cœcis, aut pro dyſenteria, quæ blanda, ſubcruenta, bilioſa morbum ſubinde ſolvit, haberi ſolet.

307. Simul ac noſcitur præſens per ſigna (301. 303), in eo ſtatu, ſtatim, maximo molimine tentanda ſanatio, quæ acquiritur, 1°. miſſione larga, & repetita ſanguinis, ut in pleuritide, & hirudinibus ad anum applicatis. 2°. aſſiduo injectu clyſmatum laxantium, diluentium, antiphlogiſticorum ſæpe repetitorum ad tertiam, quartam, & ultra vicem uno die. 3°. potu aſſiduo calido eorumdem, additis iis, quæ cauſæ ſingulari compertæ adverſa ſunt. 4°. fomentis ex ſimilibus toti abdomini applicatis, atque 5°. interim caute cavendo ab omni acri, impetum augente, calefaciente, potu, cibo, medicamento, motu,

animi

animi affectu. 6°. tamdiu perſiſtendo in uſu horum, donec omne malum ſedatum ſit, nec tribus diebus redierit.

308. Si malo hoc (301. 303) prægreſſo, nec debitis remediis curato, & ultra triduum ſemper cum vehementia perſiſtente, cauſis morbificis non validiſſimis, & in homine cæteroquin ſano, loco doloris, ardoris, diſtractionis, ſucceſſerit horror vagus per totum corpus ſine cauſa, obtuſus cum gravitate dolor in loco, ſignum erit ibidem formari abſceſſum, unde intra quatuordecim dies eo rupto effluet pus, quodſi in cava abdominis effluit, facit hydropem purulentum, & mala multa ſimilia (278); ſi autem effluit in cava inteſtinorum, facit dyſenteriam purulentam magnam, parvam, longam, brevem, prout, ulceris ibi facti natura dabit; inde aut tarda convaleſcentia, aut mors a tabe.

309. Simul ac id (308) adeſſe noſcitur, ſtatim inhibendus omnis victus, unde ſtercus multum, durum craſſum, acre naſcitur; æger paſcendus ſolis juſculis cum leniter deterſivis radicibus incoctis; decocta balſamica, detergentia, multum bibenda, & inſtar clyſmatum injicienda, aut aquæ fontanæ medicatæ larga copia cum lacte, vel ſolæ bibendæ: in his pergendum uſque ad perfectam ſanationem.

310. Subinde omnis omnino dolor ceſſat, ſecedente per anum membrana, tunicam villoſam inteſtinorum aliquatenus referente, cum ægri ſalute: idem quoque ceſſat, ventre interea magis diſtento, ambiguo exitu, lympha phlogiſtica ſeu intra cavum abdominis, ſeu tubum inteſtinorum depoſita.

311. Convulſi quoque pereunt in vigore inflammationis ſummæ, priuſquam morbus noto quodam modo, & inflammationibus cæteris communi terminetur, ſi æger infans, aut fæmina, vel vero mas fuerit irritabilior, & irritatio magna.

312. Si vero morbus habuerit cauſas violenteſſimas

 (381),

(301), & produxerit ſæviſſima ſymptomata, maxime vero in corpore cacochymico, poterit facile in illo loco (301. 306) producere gangrænam, miſerrime dein lethalem: idque certo, citoque fiet, ſi inflammatio fuerit eryſipelatoſa, eryſipelate præprimis bullato.

313. Quam futuram ex iiſdem obſervatis prægreſſis facile prævidemus (312), ſi ſimul nulla benignæ reſolutionis (306), vel medelæ (307), ſigna apparuerint.

314. Eam fieri docent ſigna prægreſſa (313), tum ſubita, & ſine cauſa, remiſſio acerrimi doloris, manente pulſu debili, intermittente, celerrimo, ſudore frigido, artubus, apice naſi, & lingua frigidis, facie hyppocratica, perſtante interim, vel etiam aucta mentis acie, vel cum delirio miti, taciturno, atonia inteſtinorum, meteoriſmo, dyſenteria fœtida, cinerea, ichoroſa, livida, nigra, cadaveroſa, abſque ſenſu ægrotantis. Unde brevi mors placida, malo, eouſque provecto, medelam non capiente.

315. At, ſi in inteſtinis dictis (301. 306) inflammatio diu perdurans, nec in ſummum ſævitiem (303) aſcendens, nec reſolutione (306), nec medicamentis (307), nec ſupuratione (308) ſoluta, deinde reliquerit in loco affecto ſtuporem, gravitatem, diſtractionem, conſtantem, cogitandum eſt, ſcirrhum, vel ſcirrhoidem duritiem ibi naſci, membranis inteſtinorum tumentibus, duris, ſemicartilagineis, cavo inde coarctato, eliſo.

316. Unde in hoc loco multa, gravia, pertinacia mala producentur, qualia imprimis, ſtupor, pondus, incrementum, aſſiduo aucta, hinc cavitatis inteſtinalis anguſtatio, fæcum ibi & chyli ſtagnatio, horum in locum reſiſtentem actio, maxime putrida, ob moram, materie, hinc inteſtini occluſio, & ejuſdem ſupra locum anguſtatum enormis dilatatio, hinc intorſio, ingeſtorum remora, ileus, volvulus, vel ab acri irritante dyſenteria ſiccior, convulſio, ſingultus, vomitus, dolor aſſiduus, febris, macies, atrophia, mors.

317. Medicamenta parum valent, quæcumque demum ſint: victus ſit ex liquidis, nutrientibus, parce frequenterque ore aſſumtis, ano injectis, per modum balnei adhibitis. Sic fertur diu, ſine magno malo.

318. Si autem ſcirrhus illi hoc loco conceptus in cancrum abire cognoſcitur, tum vero miſerrimus rerum ſtatus, & immedicabilis cernitur: qui intelligi poteſt ex hiſtoria cancri, collata cum natura, functione, nervoſa textura inteſtini, maxime autem dyſenteria acerrima, aſſidua, rebellis, cuncta, per quæ vadit, exurens, erodens, conſumens, cum convulſionibus acerrimis, doloribus omni patientia majoribus, fixis, diuturnis, donec tandem mors unico ſit miſeriæ ſolatio.

319. Si ſimul ac ſcirrhi præſentia noſcitur, tractatur methodo (317), hoc malum (318) multum cavetur. Sed ſi, ad id ſuperandum, acria applicata imprudenter, maxime per valida purgantia, tum cancer illis oritur, ſævitque: tum autem potus ex ſolo lactis recentis ſero, victus ex juſculis farinoſis, carnoſiſve ſolis cum vitellis ovi, clyſmata blandiſſima ex ſolo decocto ſeminum lini, foliorum ſolani officinarum, vel capitum papav. alb. injicienda, medicamenta ſummopere demulcentia, anodyna, leniter opiata, non facile in acre tranſeuntia, danda.

320. Hinc demum liquet, cur practicis toties occurrant dolores œſophagi, oris ventriculi, hepatis, lienis, pancreatis, inteſtini ilei, inteſtini coli, adeo ſævi, fixi, pertinaces, intolerabiles, inſuperabiles, quod in omni ileo vero ſit ſemper cauſa phyſica tranſitum contentorum per inteſtinum abſolute impediens, quæcumque demum hæc fuerit, ſive in ipſa ſcilicet inteſtini fabrica male affecta, ſive in materie quadam cavum occupante, quæ multiplex quidem deprehenſa fuit, ſive in parte quadam vicina inteſtinum premente, ſtringente, an & quando frigida, potu, epithemate, enemate, balneo, affuſione, frictione adhibita in ileo, quando alvum ſponte ſolvi

in

in ileo bonum, quando vero lethale, item quam ſit multiplex, miraque omni modo dyſenteria, quanta ſit prudentia opus medico daturo purgans, emeticum, carminans, narcoticum, in magno dolore illarum partium, quænam ſæpe ſit illa poſt hæc in nonnullis ſequens, immedicabilis hypercatharſis, quam varia remedia, & methodus medendi requirantur ad dyſenterias curandas, quam vanum, fallax, & damnoſum ſit, ad has commendare unum, qualecumque demum ſit, medicamentum proprium, aut unam, univerſalem medendi methodum, cur idcirco dyſentericis nonnunquam venæſectio quoque & emollientia proſint, evacuantia noceant, cur dyſenteria infantum pejor, & eidem ſuperveniens convulſio, lethale, cur in omni graviore, colica, cujuſcumque originis, fere ſemper conveniant antiphlogiſtica, emollientia, cur in omni dolore ventris cum alvi ſuppreſſione ſtipato inquirendum ſit in herniam forte incarceratam, cur inteſtinorum inflammatio tam facile confundatur cum colica bilioſa, cur diarrhœas ſymptomaticas febrientium ſubinde venæſectio ſiſtat, cur in enteritide alvus ſubinde fluens, ſubinde valide ſit conſtipata, cur in enterocele, recenti potiſſimum & parva, generoſa methodus antiphlogiſtica fere ſola conveniat, cum reponendi conatu, & cur, facta quoque repoſitione, eidem methodo diutius adhuc ſit inſiſtendum, cur purgantia, opiata, fumus nicotianæ, argentum vivum deglutitum, ileum ſæpe augeant potius, quam ſanent, & quando his locus, cur tanti momenti ſit putrida febre affectis ventrem probe examinare, num contrectatus doleat, quid ſit meteoriſmus inflammatorius, quid inflammatorius tympanites, & quæ mors in febre putrida frequentior, cur pulſus in maximo dolore ventris mollis, obſcurus ſit, quæve hic fallaciæ, cur in colica lactantium puſionum, & inde nata convulſione fotus, potusque emollientes non raro præ abſorbentibus, rheo, carminantibus, antiſpaſticis, & infinita ſimilia.

NE-

NEPHRITIS.

321. Ipſos renes vera inflammatione occupari ſcimus ex dolore ardente, pungente, magno, inflammatorio loci, ubi renes ſiti ſunt, ex febre acuta, continua concomitante, ex urina pauca, ſæpe parva copia, emiſſa, admodum rubra & flammea, vel in ſummo malo, aquoſa, item (morbo potiſſimum ad pelvim renalem, ureteres, veſicam protenſo) ſtupore cruris vicini, dolore inguinis, teſtisque vicini, dolore iliaco, vomitu bilis variæ, ructu aſſiduo.

322. Hanc (321) producunt omnes cauſæ generales inflammationis renibus applicatæ, adeoque 1°. quidquid finis arteriæ ad tranſmittendum impedit, vulnus, contuſio, abſceſſus, tumor, decubitus diuturnus, nixus corporis validus, lapillus; 2°. quidquid urinam in pelvim, ureterem, veſicam tranſire impedit, ut ſimiles cauſæ, ac mox enarratæ, applicatæ his partibus; 3°. quæ craſſiora ſanguinis vi adigunt in canales urinoſos, ut curſus, ſaltus, equitatio diuturna & vehemens, vectio per ſtrata viarum, æſtus, nixus, plethora, diuretica acria, venena; 4°. ſpaſmodica omnium illorum vaſculorum diu permanens contractio.

323. Si ſumma inflammatio hæc vaſcula occupat, ita ſæpe ſtringuntur, ut nihil reddatur lotii: aliquando, ut valde parum, pellucidum, tenue, aquoſum, quod peſſimum. Irritatis ſæpe nervis cohærentibus, & vicinis, dolores & convulſiones facit per ſtomachum, meſenterium, inteſtina, ureteres, unde ructus, nauſea, vomitus, dejectiones alvi, ileus, urina intercepta, crurum ſtupor, horum immobilitas, lumborum ardor.

324. Sanatur bonitate naturæ, & morbi; 1°. per reſolutionem; 2°. urina copioſa, rufa, craſſa, continuato fluore reddita ante diem morbi ſeptimum, aut ad ſum-

ſummum quartumdecimum ; 3°. hæmorrhoidibus initio morbi large fluentibus.

325. Sanatur, ubi in ſtatu inflammationis per ſua ſigna noſcitur (321. 323), 1°. per remedia generalia omni inflammationi ſanandæ propria, detractionem ſanguinis lanceola, hirudine ad anum admota, avulſionem, dilutionem ; 2°. decocta lenia, emollientia, antiphlogiſtica magna copia ingeſta ; 3°. clyſmata, fomenta, balnea ex iiſdem conſtantia; 4°. victu humido, leni, quiete, vitatione lecti calidi, imprimis autem decubitus in dorſo.

326. Vomitum nimium, morbi ſymptoma, ſæpe ingeſtu tepidi decocti cerealium, juris carnium, lenire prodeſt.

327. Atque hac ſola methodo curatus etiam ipſa nephritis a calculo, renibus, ureteribuſve impacto, commoto, orta.

328. Quæ ſi in caſu (327) non ſuffecerint, opium prodeſt, ſpaſmos ſopiendo, ſtricta laxando, abſterſa prius phlogoſi.

329. Si cauſæ nephritidis magnæ, nec malum reſolvitur (324), nec ſanatur (325), ſed excurrit ultra ſeptimum diem, abſceſſus metuendus, quem fieri docet remiſſio doloris, ejus in pulſationem mutatio, horror ſæpe recurrens, gravitas ſtuporque partis, jam factum eſſe docet prægreſſus priorum, tum pulſus, ardor, tenſio in loco, urina purulenta, fœtida, inſtar urinæ ſalſæ putrefactæ : ſimulac abſceſſus ille factus ſcitur, utendum valde maturantibus primo & emollientibus, dein purulenta apparente urina, detergentibus puris ex aquis medicatis, cum, & ſine lacte potis, ſero lactis, ſimilibusque, uſurpatis ſimul balſamicis.

330. Si vero ſuppuratio illa (329) diu durat, totus ren exeſus ſaccum format nullius uſus, & adeſt tabes renalis, ſæpe diu tolerata.

331. Nonnunquam abſceſſus extroſum tumet, ſponte vel

vel arte aperiendus, raro ſanandus, ulcere plerumque fiſtuloſo manente. Rariſſime pus ſibi viam in contiguum colon parat, ambiguo eventu.

332. Si ſcirrhum hic format, paralyſis, vel claudicatio cruris ſuppoſiti oritur, immedicabile malum: unde ſæpe lenta tabes, hydrops, &c.

333. Si autem parva copia materiæ inflammatæ coagulata in folliculo urinæ minimo hæſerit, baſin format, cui appoſita ſabuli in urina materies cruſtatim accreſcens calculum renalem creat, ſicque eumdem auget.

334. Quin etiam aliquando in gangrænam tranſit; quod docet vehementia cauſæ (322), ſymptomatum (323), abſentia levaminis per remedia (325), & ſubita remiſſio doloris ſine cauſa, cum ſudore frigido, pulſu debili, intermittente, ſingultu, urina vel nulla, vel livida, nigra, capilloſa, fætente, carunculis fuſcis, nigriſve fœda, defectu virium ſubito, ſummo, ubi nihil juvat.

335. Hinc patet, infinitas eſſe nephritidis ſpecies, cauſasque, & inter eas unam a calculo, tamen eſſe omnium ferme eamdem curationem; cur in febribus toties nephritis (321), ejusque criſis (324), imo & inde iſchuria vitio renum, vel ureterum orta intelligitur, ſanatur.

VESICÆ URINARIÆ INFLAMMATIO.

336. Veſica urinaria inflammata ſcitur ex dolore aſſiduo, ardente, pungente, in loco veſicæ, ex febre acuta, continua, inflammatoria, urina crebro, at parce miſſa, ſtranguriosa, flammea, cum muco pendulo, mox fundum matulæ petente, vomitu aſſumtorum, bilis vitellinæ, æruginoſæ.

337. Morbum producunt cauſæ generales inflammationis ad veſicam determinatæ, item diuretica acria, acre ſcabioſum; rheumaticum, arthriticum, eryſipelatoſum,

vene-

venereum, hæmorrhois, calculus, vicinorum inflammatio, morbi urethræ varii & inteſtini recti.

338. Curatio, exitus ex iis, quæ de inflammatione in genere, & de ea renum in ſpecie innotuerunt, ſunt repetenda, obſervata diverſitate affectæ partis.

339. Inde quoque uteri inflammati curatio petitur, morbus per ſe fortaſſe minus frequens, ſed creber a partu laborioſo, manu, ferramentis, abſoluto, abuſu emmenagogorum, ariſtolochicorum, ecbolicorum.

FEBRIS BILIOSA.

340. Si bilis elementa, ſive humor biliformis in ſanguine abundat, fit *plethora bilioſa*, *polycholia* dicta.

341. Hæc vomitu, ſeceſſu, cholera, ſudore largo, nidoroſo, urinis bilioſis, mox jumentoſis, cum ſedimento flavo, lateritio *ſponte* ſolvitur, vel vero *arte* ſanatur, victu, motu, medicamento emetico, purgante, diaphoretico, tonicoque.

342. Polycholia dicto modo non ſublata copia conſiſtentia, acore vario, metaſtaſi morbos infinitos facit, & ad ſpeciem differentes pro vitio nempe polycholiæ vario, & varia affectæ partis natura, functione.

343. Si vero ob molem, acrimoniam, turgere, & oborta febre moveri incipiat, motaque e corpore eliminari, viis, & morbis variis, *febris bilioſa* nominatur.

Atque hæc quotannis vigente æſtate regnat, & inter annuas febres propemodum primas tenet, cum ab omni tempore per omnes terrarum tractus multo frequentior ſit viſa.

344. Continuæ remittentis tenorem ſervat, quotidianæ, tertianæ ſimplicis, aut duplicatæ, cujus acceſſiones vomitu, diarrhœa, ſudore largo, nidoroſo, urinis bilioſis, copioſis, jumentoſis, hypoſtaticis terminari ſolent.

345.

345. Duo autem ſtadia percurrit; primum, quo morboſa materies humoribus adhuc permiſta inter motus febriles circulum obit, *cruditatis* dictum, atque alterum *coctionis*, dum vitæ viribus humori excrementitio aſſimilata, ſub finem exacerbationum, partitim ad diverſa collatoria appellit, evacuanda.

346. Si vero materies biliformis ferme tota, die decretorio, coctione facta, præcedente exacerbatione conſueta, ſæpe ſolito majori, ad ventriculum & inteſtina deponitur, atque ſurſum vel deorſum exitum molitur, *turgere* dicitur.

347. Ad hanc prædiſponunt victus pinguis, oleoſus, terreſtris, auſterus, farinoſus, vappidus, & ex facile putreſcentibus, habitatio depreſſa, Noſocomium, ergaſtulum, navigium, cœlum multo phlogiſto fœtum, humidum, ſimulque fervidum, quod acutiſſimas facit, aut humidum frigidumque; excitant vero cum multa alia, tum potiſſimum labor nimius ardente ſyrio, refrigerium æſtuantis corporis, terror, ira, mœror, pudor, ingluvies, lapſus ab alto, vulnus, hæmorrhagia, puerperium, febris quæcumque alia polycholiam movens.

348. Hæc, ſi ſimplex fuerit, exordium ſumit ab horripilatione & calore alterno, cephalalgia, & ſenſu caloris magni in capite, accedit dolor lumborum, & dorſi, pulſus plenus, non durus, acceleratus, oculi rubri, aut dilutiſſime flavi, aut cum modica flavedine ſubvirentes, faciei & capitis totius ſudor, genarum intenſa rubedo, cum flaveſcente, aut vireſcente palore circa nares & labia, lingua flava, flaveſcentibus villis quaſi byſſo obducta, ſalivæ inſipidæ, amareſcentis, nauſeoſedulcis affluxus in fauces, labiorum ſiccitas, ſapor vitiatus, amarus aſſumtorum, ſaliva alba, ſpumeſcens, inſtar ſoluti atque in ſpumas acti ſaponis, ſcreatio ſubinde herbidi, atque æruginoſi glutinis, anorexia, ructus amari, urentes, auſteri, ſubdulces cum nauſea, vomiturítiones, vomitusque variæ materiæ, porraceæ, æru-

ginoſæ, vitellinæ, atræ, fauces exurentis, dentes ſtupefacientis, ſaporis acerbi, metallici, anxietas & ſenſus repletionis ad præcordia, inquies, aquæ frigidæ, acidulatæ, & auræ frigidæ, perflantisque deſiderium, & obtentum inde cephalalgiæ, calorisque temporarium levamen, ſudores olentes, nidoroſi, alvus intenſe flava, quaſi ab aſſumto rheo, olidiſſima, modice fluens inter flatus olidiſſimos, urinæ mox a principio flavæ, croceæ, ſpumoſæ, pingues, ſanguis phlebotomia eductus aut læte ruber eſt, aut cruſtam efformat inflammatoriam intenſe flavam, ſerum viride, cum virore flaveſcens, amarum : minus vero frequentia ſymptomata ſunt petechiæ lenticulares, morbilloſæ, miliaria rubra, carbunculi, bubones &c.

349. Indolem paraſiticam poſſidet : unde facillime morbis aliis quibuſcumque ſociatur, quos ab ingenio ſuo & charactere conſueto abducit, exleges reddit & pravos, aut in ſuam redigit poteſtatem : notanda eſt ejus cum variolis complicatio.

350. Vix ulla febris eſt, quæ tam diverſis ludat variationibus, tam differenti ratione modificetur, indolis plane proteiformis non ſolum diverſis annis, ſed eadem quoque conſtitutione regnante.

351. Sæpe æſtatis terminos excedit, porrigiturque per ſerum autumnum, atque hyemem, fortaſſe molliorem, verno autem tempore nondum plane emortua reviviſcit, ac proxima æſtate denuo dominatur reſumtis viribus : tum ex annua fit ſtationaria.

352. Continua remittens, ſemitertiana aut ἡμιτριταιοις itemque τριταιοις, continens, appellabatur, compellatione non characteriſtica : antiquioribus vero modo typhodes, aſſodes, epialas, leipyria, lingodes, febris ardens, ſive cauſos, itemque πυρ, ſive ignis &c. dicecebatur, nominibus ab excellenti quodam hujus febris ſymptomate deſumtis, non omni tamen nec ſingulæ febri bilioſæ convenientibus, atque ad alia quoque febrium genera

genera transferri ſolitis : recentioribus *bilioſa* aptius nominatur.

353. Contingit ſubinde, ut humor biliformis ſub finem exacerbationis, ſudoribus difflandus, in ſuo per vaſa circuitu, in obicem impingat, atque in aliqua corporis parte adhæreſcat, vel ob febrim nimiam, & humorum turgorem, vel ob partem quamdam debiliorem, aut circulanti humori imperviam, vel ob alias nobis adhucdum ignotas rationes.

354. Hinc decubitus biliformis humoris multiplices, variis in locis, & vario cum effectu.

355. Inde prima bilioſæ febris diviſio petitur, 1°. in *bilioſam univerſalem*, & 2°. in bilioſam cum *metaſtaſi* ſive *decubitu.*

356. Ad encephalum delata humoris biliformis portio deliria, phrenitides, apoplexias, genus omne convulſionem facit, ad oculos vero, cœcitates, repentinas cataractas, ophthalmias, corneæ opacitates, maculas &c. ad fauces, anginam, ad thoracem, tuſſes, pleuritidem, peripneumoniam, hæmoptoën &c. ad abdomen, vomitus, choleras, dyſenterias, colicas, diarrhœas, conamina hæmorrhoidum, mictus difficiles, hæmorrhagias uteri, & abortus, ad articulos artusque, rheumatiſmum, arthritidem, ad corporis ſuperficiem, eryſipelata, miliaria rubra, herpetis & ſcabiei quamdam ſpeciem, petechias, exanthema urticatum &c.

357. Patet ergo ex hiſce, quæ ſit notio phrenitidis *bilioſæ*, pleuritidis *bilioſæ*, hæmoptoës *bilioſæ*, febris eryſipelatoſæ, urticatæ non raro, itemque petechialis perſæpe, aliorumque morborum, quos, adpoſito epitheto, *bilioſos* jure dixeris, atque ab aliis aliâ de ſtirpe ſatis diſtinxeris : ſunt enim ejuſdem bilioſæ febris diverſi ſolum modi.

358. Alia quoque bilioſa febris eſt *ſimplex*, *meraca*,

impermixta, alia vero *complicata* cum alio quocumque morbo febrili, non febrili.

Unde nova & momentoſa diviſio.

359. Sæpius cum inflammatoria febre in epidemiæ bilioſæ exordio; cum pituitoſa vero, eaque aut adjuncta ſimul phlogoſi, circa ejuſdem epidemiæ finem complicatur: cum puerperio, morbillis, variolis præprimis, connubium init.

360. Terminantur, 1°. in mortem, 2°. ſanitatem, 3°. in morbos alios.

361. Atque in mortem quidem, abit. 1°. humoris bilioſi metaſtaſi ad partem nobilem, encephalum maxime, & pulmones, itemque ad cava thoracis, pericardium, ut cadaverum ſectiones docuerunt, 2°. eryſipelate interno mox gangræneſcente; 3°. interaneorum anthrace; 4°. degeneratione putrida, ſponte nata, aut male medicando inducta.

362. In ſanitatem vero; 1°. ſaburra biliformi, non copioſa, benigniore, potu multo, aquoſo, acidulo ſaponaceo enervata; 2°. copioſiori vero & acriori, exantlata vomitu, ſeceſſu, ſub exacerbatione conſueta ſponte motis, aut arte concitatis, deinde urinis quoque & ſudoribus, repurgato prius ſyſtemate gaſtrico: ſubinde vero fluxu ſanguinis per nares, hæmorrhoides, uterum, miliaribus, ſalivatione, aphthis.

363. In alios morbos commutatur, ſcilicet in febrim *bilioſo-inflammatoriam*, *ardentem*, *bilioſo-putridam*, dum materies biliformis abundantior, acrior, ſanguini penitius miſta, ex eodem moroſius extricanda, per con grua, colatoria, obſtructione, ſpaſmo, inflammatione impervia, non eliminatur, ſed retenta ſanguinem aut inflammat, aut ſibi aſſimilat, ſolvitque: item in febrim intermittentem, converſione bona, ſub apta methodo: neglectu vero, aut mala therapeuſi in chronicos languores, primæ coctionis vitia multiplicia, hypochondriaſin,

driaſin, cacochymiam & cachexiam bilioſam, arthritidem diuturnam, &c.

364. Curatio fit in leviori morbo per acida vegetabilia, ſaponaceos fructuum horæorum ſuccos, aperientes, eccoproticos, & diætam omnem antibilioſam, alterantia, ſubemetica, emetica, humorem biliformem ad varia collatoria, præprimis hepar, atque ad primas vias determinantia, purgantia mitiora: in morbo vero majore, durante primo ſtadio per priora.

In ſecundo vero præter priora per emetocatharſin, unam aut plures, corpore prius ad hanc evacuationem ſubeundam parato, & materie mobili effecta, aërem præterea frigidiorem liberioremque, non ad thermometrum, ſed ad gratam ægri ſanationem examinandum, potum aquæ frigidæ, ſitum erectum, maxime in ingenti cephalalgia & accedente phrenitide.

365. Corpus ad emetocatharſim diſponitur; 1°. venæſectione, antiphlogiſtica therapeuſi, ſi ætas juvenilis, virilis, fibra rigida, plethora, tempus ſubphlogiſticum, diæta & medicina calefaciens acceſſerit; 2°. affectionibus variis, vomitum aut impedientibus, aut contra indicantibus, ſua methodo ablatis.

366. Materiem ad exitum præparamus potu ſolvente, ſaponaceo, ſalito, mellito, oxymelle, &c.

367. Diſponi autem ad emetocatharſim præprimis tunc debent, ſi præter narratas (365) rationes, quæ venæſectionem requirunt, febris bilioſa in partem quamdam nobiliorem, metaſtaſin fecerit, ſcilicet, in phrenitide bilioſa, hæmoptoë bilioſa, pleuritide bilioſa, colica bilioſa; facta enim phlebotomia una, aut pluribus, prout dictæ (365) rationes exegerint, & materie diluta, emetocatharticum colluviem ex ſyſtemate gaſtrico eliciet, viſcera metaſtaſin paſſa ſalubriter concutiet, materiemque impactam dimovebit, intra humorum circumeuntium alveum reducet; ad cutis ſpiracula ablegabit, ſudoribus ab emeſi ſemper moveri ſolitis difflandam.

368. Metaſtaſes periculoſas, hac (367) methodo non tollendas, viis primis repurgatis, evocabit veſicans; quod tamen ipſi morbo principi eo, quod urinas & alvum parciores reddat, qua utraque evacuatione plurimum biliformis humoris educitur; de cætero non convenit.

369. Febre fracta, aut multum mitigata per emetocatharſim, æger ſenſim inter blandos, levantes, nocturnos ſudores, ſub uſu ſolventium, ſaponaceorum, eccoproticorum, aceſcentium convaleſcere incipit, morbo quatuordecim dies non excedente.

370. Convaleſcit ex toto, aut ſponte, aut vero, ſi morbo difficiliori methodo medendi, vel & aliunde fuerit plus æquo debilitatus, uſu analepticorum ſtomachicorum, amaricantibus, vino abſynthite, carne tenera, equitatione, ruſticatione, &c. alvo perſtante ſemper faciliori.

371. Convaleſcentia tardior, quam ex inflammatoria, citior vero, quam ex pituitoſa: relapſus vero, quam in utraque hac febre, in bilioſa faciliores.

372. Nocent per ſe in hac febre, cardiaca, calefacientia, cortex peruvianus, veſicantia, opium, acida mineralia, &c.

373. Cum ruſtici, qui æſtivis ardoribus peruſti copioſo ſudore madent, atque ita madidi perſæpe incautius perfrigerantur, etſi mera propemodum vegetabili diæta vivant, præ cæteris hac febre corripiantur, illi vero, qui victu vinoſiore & carneo magis utuntur, dummodo nimio ſe ſoli ſubducant, aut calido ſudore perfuſi non repente refrigerentur, ab eadem ut plurimum maneant immunes, patet, quanam in re potiſſimum *prophylaxis* conſiſtat.

374. Poſt vitatum ſudantis corporis refrigerium repentinum, tempore bilioſo, multum quoque præſidii erit ad hanc febrim arcendam in eſu fructuum horæorum, aceſcentium, ſaponaceorum, eccoproticorum, atque in fuga ingluviei.

375. Ex his liquet, quam ampla ſit morborum bilio-

ſorum familia, quanta eorum variatio, cum aliis complicatio.

Ubi emeticum, aut purgans, aut emeto-catharticum ſit indicatum, quo morbi tempore propinandum, quoties iterandum?

Cur ſaburra bilioſa eſſe poſſit, ſine febre bilioſa, hæcque ſine illa.

Quæ ſit cognatio, variatio, ſucceſſiva degeneratio humorum febrim bilioſam, putridam, petechias, eryſipelas, intermittentes, maxime tertianam & quartanam, dyſenteriam, aphthas, peripneumoniam notham, aſthma humorale, & convulſivum, phthiſin pituitoſam, tuberculoſam, morbum hypochondriacum, arthritidem, morbos ſpaſmodicos quam plurimos, ſcirrhum, cancrum, &c. efficientium.

FEBRIS PITUITOSA.

376. Quæ laxos, vitæ ſedentariæ addictos, obeſos, ſeniculos, venere, ſtudiis, vigiliis, mœrore, morbo, medicamento, inedia exhauſtos, victu aquoſo, farinoſo, pingui, auſtero uſos, chloroticas, puerperas, pueros atrophicos, verminoſos præ cæteris infeſtat, tempore præprimis humido, frigidoque, & in locis depreſſioribus, audit febris *pituitoſa.*

377. Hanc autem inſigniunt laſſitudo, horripilationes vagæ, lingua alba, mucoſa, dentes & gingivæ ſordidæ, ſaliva lenta, anorexia; nauſea, oppreſſio præcordiorum, eorumdem repletio, vertigo, triſtitia involuntaria, flatus, borborygmi, febris aſſidua, in ſpeciem mitis, pulſu propemodum naturali, remiſſiones obſcuræ, urinæ crudæ, pallidæ, vix olentes, cum ſedimento ſubinde mucoſo. Tarde decurrit, in plures ſeptimanas porrecta.

378. Verno tempore ſæpe miſcetur ſynocho imputri, in eamdem abit, ex ea naſcitur, tempori, medentis,

ægroti vitio: autumnali vero febrim bilioſam comitatur, ſequitur, non raro: inde conſtitutionis atrabilariæ, febris atraqilariæ intellectus.

379. Conſtitutio pituitoſa nonnumquam rheumatica, catarrhoſa, aſtmatica, anginoſa, tuſſis convulſiva epidemica, ſcorbutica, apoplectica, &c. appellatur compellatione a frequentiori aut forma, aut ſymptomate petita.

380. Eodem tempore ægritudines multæ ſubalternæ, herpes, ſcabies, ophthalmiæ, aphthæ, tuſſes, faucium pituita, anorexia, vomitiones pituitoſæ, ſpontaneæ, matutinæ, cardialgiæ, flatus, borborygmi, hæmorrhois, colores pallidi, fœdi, obeſitas morbida, ſenſuum tarditas, concipiendi impotentia, concepti emiſſio, lienes magni, icteri, mœrores, hypochondriaſis, hyſteria chloroſes, catameniorum anomaliæ, maniæ, nervorum diſtentiones, convulſiones univerſales, tetani, opiſthotoni, choreæ S. Viti, apoplexiæ, podagra, hydrops, cujus curatio uti & luis venereæ ſæpe eſt difficillima, *conſtitutione pituitoſa autumnali* durante.

381. Morbum producit pituita tum primarum viarum, cum ſecundarum, compage ſolidorum debilitata.

382. Sanatur vero ſolis naturæ viribus, vomitu ſpontaneo, crebro facili, diarrhœa non valida, ſæpius recurrente; ſudoribus dein, ſponte natis, nocturnis, levantibus, in morbi decremento, miliaribus quoque, coctione prægreſſa, anacatharſi pituitoſa, ptyaliſmo, intermittente, quotidiana.

383. Hinc methodum medendi docemur, quæ obſtructa reſerat, ſpiſſa ſolvit, ſoluta evacuat, laxata firmat, remedio ſalino, incidente, reſolvente, emetico leniori, ſubin, per epicraſin propinato, ſubemetico, alterante, purgante conſimili, dein ſubamaris, amaris, tonicisque.

384. Methodus calidior viſcerum inflammationes, miliaria non critica, febres ardentes, pernicioſas facit: nimis vero,

vero, quam oportet, antiphlogiſtica, lentas, nervoſas, languores chronicos, articulorum morbos, hypochondriaſin utramque, phthiſin pituitoſam, totque febres diverſas, quot pravæ methodi fuerint.

385. Idcirco acrioribus ſtimulis parcendum, principio præprimis, atque univerſim hic lente feſtinandum.

386. Ex hiſce conſtat, cur hæc febris in exercitatis, cute craſſo, imperſpirabili, rarior, ſed periculoſior; cur contrarium in laxis, facile ſudantibus; cur in ſexu ſequiore ſubinde ſit epidemica, dum viris parcit; unde *lenta*, *lenta nervoſa*, *miliaris*, *&* *puerperarum morbus* ſubinde audiat; cur loca depreſſa, paludoſa deſerat nunquam; cur tam difficilis ſit hujus morbi diagnoſis, & therapeia; quorſum pertineat illud Baglivii: in nullo morborum genere tanta opus eſt patientia, exſpectatione cunctationeque ad bene ac feliciter medendum, quanta ad bene curandas febres meſentericas.

PERIPNEUMONIA NOTHA.

387. Huc peripneumonia notha referri debet, quæ hyeme a frigore, verno tempore a calore ſuperveniente multoties accidit, orta ex pituita lenta, in toto ſanguine nata, & ſenſim pulmones infarciente, donec in peſſimum hunc & improviſo ſæpe lethalem morbum eat.

388. Ubi paululum adolevit id malum, produxit jam in toto corpore effectus plurimos a glutinoſo ſpontaneo oriri ſolitos, tumque præterea eos qui peripneumoniæ lentæ proprii (140), unde malum curatu difficillimum.

389. Nam miſſio ſanguinis, eoque celebrata, ut in hoc morbo requiritur (171), nocet admodum ob debiliora viſcera, nimiſque aliena humida lenta; hinc primo juvare viſa, mala auget.

390. Attenuantia autem adeo hic famigerata, dum impetum in vaſa pulmonalia augent, denſitatem, impactumque

que obſtruentis ſæpe augent, ſimulque morbum cito reddunt lethalem.

391. Morbus ille ſenibus, pituitoſis, frigidis, catarrhoſis, gravedine laborantibus frequens, ſequi ſolet omnes cauſas quæ ſtagnantia cito movendo in pulmones agunt; ut curſus, declamatio, cantus, ebrietas imprimis a valide calefacientibus, commeſſatio, calor foci, balnei, ſolis maxime, ſi æſtum hinc natum ſubito frigus ingens exceperit.

392. Primo fallaci lenitate opprimit nec opinantes; quippe levi fatigatione, debilitate, proſtrato omni fere animi motu, anhelitu, oppreſſione pectoris incipiens, adeo leves motus excitat, ut vix caloris febrisve indicia moneant periculi: mox vagæ horripilationes, leviuſculi febris inſultus adſunt; unde ſubito creſcente anhelitu & debilitate, mors; cujus in urina & pulſu vix ullum adfuit præſagium.

393. Curatur hac methodo cautiſſima; 1°. mittatur ſanguis ex largo munere; 2°. mox eluatur alvus clyſmate, quod repetatur quotidie, donec ſigna docuerint levari pulmonem; 3°. utatur victu tenuiſſimo juris carnium, imprimis cum levi acido, potu tenui ex aqua & melle; 4°. vapores ſuffitusque deſcripti (183), decocta diluentia, abſtergentia, leniſſime aperientia aſſiduo potanda, adhibeantur, ſimulque balnea crurum pedumque, & larga veſicantia.

394. Ex his omnibus ratio datur, cur pueris hic morbus fæminisque rarior, ut & iis qui laxæ ſunt ſtructuræ, quoad ſolidorum fabricam, cur vix accidat, & ſi major ſit in his proclivitas in febrim ſimplicem pituitoſam; cur in his facilius ſanatur, contra in bene paſtis denſisque corporibus.

Ex iiſdem pariter liquet hunc morbum fieri ex omni alio humore pituitæ analogo, pituitoſo-bilioſo, atrabilario, arthritico, podagrico, abundante, commoto, a cauſis (391) ad pulmones determinato, ibi congeſto;

quæ

quæ ſit relatio aſthmatis humoralis, phthiſeos pituitoſæ ad huncce morbum.

FEBRIS INTERMITTENS.

395. Febris per vices impetum ita remittens, ut plena apyrexia inter duos quoſque paroxyſmos intercedat, *intermittens* appellatur.

396. Inde ejus diagnoſis ſponte patet: diſtinctio in varias claſſes facilis, utpote ſoli temporis differentiæ innixa.

397. Quotidiana, tertiana, quartana crebriores. Quintanam quartanæ cognatam, cum ea alternantem, autumni ſobolem aliquoties vidi, ſextanam bis. Septenaria exquiſita quandoque accidit, Boerrhavio viſa. Sunt qui longiores periodos obſervarunt.

398. Ejuſdem periodi febres non raro complicantur, ut ſit, *e. g.*, duplicata tertiana, quartana duplicata, &c. Rarius febres junguntur periodi differentis.

399. Quotidiana eſt rarior, pueris & glutinoſis familiarior, longius excurrit, difficilius ſanatur: probe diſtinguenda a tertiana duplicata, quartana triplicata, ex acceſſionibus inter ſeſe comparatis.

Huc & Hippocratis *diurna nocturnaque.*

400. Tertiana brevior, crebrior, acuta magis, curatu facilior. Bilioſos, adultos infeſtat: duplicatur non raro: 5to., 7mo., 9no. circuitu judicatur.

401. Quartana diuturna, pertinax, diu fertur, atræ bilis, & autumni progenies: duplicatur, triplicatur.

402. Quæ longiores circuitus habent morem quartanarum ſequuntur.

403. Tamen ſcire eſt intermittentem in genere eſſe *vernalem*, quæ a Februario in Auguſtum; & *autumnalem*, quæ ab Auguſto in Februarium dominatur; diſtinctione neceſſaria, ob diverſam corporum vere & autumno dia-

diatheſin, diverſos morbos corregentes. Hinc varios mores, ſymptomata, exitus, durationem curationemque febris: quin una aliam fugat.

404. *Vernalis*, ut plurimum brevior, ſubin inflammatoria, ſynocho imputri affinis, regularis, ſponte aut modico apparatu ſanatur, recta abiens in ſanitatem; medicatrix ſubinde inveteratorum malorum, melancholiæ, maniæ, epilepſiæ, arthritidis, paralyſeos: reliquias autumnalium tollit; augmentum corporis facit; ad longævitatem diſponit.

405. *Autumnalis* plerumque longa, remittens, ſubintrans, bilioſa, atrabilaria, ſeptica, anomala, pernicioſo ſymptomate ſtipata. Sæpe deſinit in lienes magnos reliquorum viſcerum, maxime hepatis, infarctus, ſcirrhos: icteros, hydropes, leucophlegmatiam, ſcorbutum, cachexiam & cacochymiam multiplicem, & quæ hinc ſequuntur mala.

406. Quin & ſæpe æmulatur exacte indolem continuarum, ob longiores & duplicatos paroxyſmos, tum tamen indoles & curatio plane diverſæ ſunt.

407. Eſt tamen ſubinde inverſa ratio vernalium & autumnalium.

408. Subinde ſolitaria febris comparet, *ſporadica* dicta. Non raro per populum graſſatur, *popularis*, dum auſtri molles, diu ſpirantes, mador multus frigidusque vim addunt morbo.

409. Pone ſtagna, & in depreſſis perpetuam ſedem fixit *endemica*, ſola ſubin mutatione cœli ſananda.

410. Paroxyſmus legitimus intermittentis frigore, æſtu, ſudore abſolvitur, tria ſtadia percurrens.

411. Atque is eadem exacte hora redit, vel maturius, vel vero ſerius, aut tempore incerto.

Hinc febris *conſiſtentis*, *anticipantis*, *poſtponentis*, *vagæ erraticæque* notio.

412. Vel vero ſub larva alterius morbi deliteſcit, quem tempore legitimæ acceſſionis æmulatur, *larvata*; æque frequentius eſt autumnalis, popularis.

413.

413. Hinc febris intermittens ſub ſchemate cephalalgiæ, delirii, comatis, apoplexiæ, catalepſeos, epilepſiæ, & convulſionis variæ, hemicraniæ, amauroſeos, ophthalmiæ, coryzæ, odontalgiæ, rheumatiſmi, arthritidis, vomitus, diarrhœæ, choleræ, colicæ, &c. Vix ullus morbus eſt, quem non aliquando intermittens ludat.

414. Subinde ſyncopen brevi lethalem refert, veramque imaginem morientis. *Syncopalem*, *malignam*, *mortalem* appellant.

415. Larvata ſubinde tria conſueta ſtadia ſimul abſolvit: nonnunquam alterius morbi formam ſolum exhibet.

416. Manifeſta in larvatam, hæcque in illam abit.

417. Incipit autem regularis & manifeſta cum oſcitatione, pandiculatione, laſſitudine, debilitate, frigore, horrore, rigore, tremore, pallore, livore extremorum, reſpiratione dfficillima, anxietate, nauſea, vomitu, pulſu citato, ſubinde tardiore, debili, parvo, ſiti maxima, cute anſerina, ſubinde veluti miliaribus puſtulis obſita, liveſcente, purpuraſcente, in infantibus ſæpe clamor & convulſio cum extremorum livore.

Hæc prout majora, pluraque ſimul, eo febris pejor, atque in ſubſequente tempore calor, & cætera ſymptomata pejora; & hic gradus febris primus, incremento reſpondens continuarum, & reliquorum maxime periculoſus; urina tum utplurimum eſt cruda & tenuis.

Inciſa cadavera mortuorum in primo hoc ſtadio febris intermittentis, poſt anhelitus, ſuſpiria, ignaviam, monſtrarunt ſanguinem craſſum, impactum pulmonibus: ſemper tum fuerant pulſus parvi, frequentes, inordinati. *Harv. exercit. anat.*, *cap.* 16.

418. Hunc ſtatum (417) excipit alter, incipiens cum calore, rubore, reſpiratione forti, magna, liberiori, anxietate minori, pulſu majori robuſtiorique, ſiti magna, dolore artuum & capitis magno, urina plerumque rubra: reſpondet ἀκμὴν febrium continuarum.

419. Tum ultimo ingens plerumque ſudor, remiſſio om-

omnium ſymptomatum, urina craſſa, ſedimentum lateri contuſo ſimile, olidi fluentesque ſeceſſus, ſomnus, ἀπυρεξία, laſſitudo, debilitas.

420. Niſi forte paroxyſmus ita protrahatur, ut nova acceſſio priorem nondum finitam excipiat: *continua*, *remittens*, *ſubintrans* erit.

Id fit ob genium epidemiæ, febrim aliam corregentem, complicatam, intermittentis vim nimiam, medelam neglectam, perverſam, ægri diatheſin ferendæ febris non parem.

421. Subinde febris non omnia hæc tria ſtadia percurrit, une alterove deficiente, aut ordinem eorumdem permutat.

422. Nonnunquam eſt imperfecta, obſcura, levicula, abſque ordine certo recurrens invaſio.

423. Hæc vero intermittens, *non formata*, *latens*, *vaga erraticaque* in pueris frequentior infarctu viſcerum abdominalium, glutinoſo, verminoſo laborantibus, ventricoſis, voracibus, autumno.

Regularis quoque & *aperta* in *perfectam vagamque* commutatur, regimine pravo, methodo mala, neglectu, cortice peruviano, æque maturius, parcius neque diu, & abſque coindicatis, propinato, adſtringentibus inepte datis.

424. *Non formatam*, *latentem*, *erraticam* produnt, cognitio cauſarum (423); item leviculi per vices paroxyſmi pandiculationes, laſſitudines ſudoresque maxime nocturni, nidoroſi, fœtentes, moſchum redolentes, faciei pallor vireſcens, flaveſcens, anorexia, vel etiam bulimos cum bradypedia, præcordiorum tumor, tenſio, calor, anxietas, maxime a paſtu, urinæ parcæ, croceæ, jumentoſæ, lateritiæ, furfuraceæ, aſpectus triſtis, oculorum diluta flavedo, moroſitas, alvus irregularis, olidiſſima, atque omnia ferme ſymptomata ſyſtematis gaſtrici læſi, repleti, infarcti, ægro interim erecto, obambulante.

425. Explicata (417 ad 419) ſtadiarum ratio; vis morbi ad ακμην venientis, atque iterum decreſcentis intra paucas horas, epidemia cognita, eorumdem ſymptomatum periodus ſtata, in infantibus livor, horror, vagitus, convulſio, determinatis horis recurrens, intermittentis primo ſuſpicionem, continuata vero diagnoſin ſuppeditant.

426. Sæpe abeunt in acutas, periculoſas, quod calori nimio, & motui excitato nimis, aut epidemiæ genio, aut medelæ, ut plurimum debetur.

427. Intermittentis effecta (413 ad 424) intelliguntur, illius actionem conſideranti; fibris enim minimis vaſculorum & viſcerum magnam infert vim, ſtagnando, obſtruendo, coagulando, pellendo, reſolvendo, attenuando; hinc debilitantur vaſa, morboſa fiunt liquida, eo imprimis genere mali, quo partes minus aſſimilatas, nec æqualiter miſtas habent, ex quibus ſimul acrimonia exoritur; unde ab omnibus ſimul facillima in ſudorem proclivitas multum debilitans, ipſo viſcido ſanguinis tranſſudante; tum urina mire craſſa, turbida, jumentoſa, pinguis, ſimilis ſaliva, inde debilis, ſolutus, vix cohærens cruor, optima parte ſpoliatus, reſidua acer, & craſſus ſimul.

428. Cauſa *prædiſponens* ignoratur; tamen ad nervos peculiarius attinere videtur, inexplicabili ratione affectos.

Remedia antifebrilia *nervina*, cortex peruvianus, mars, opium; item terror, ira, gaudium, contentio animi, muſica, confidentia in remedium antifebrile, vanum in ſe, efficax tamen in credulis; ipſius febris ſymptomata quædam, cauſæ, effecta, id veroſimile reddunt.

Difficillimum tamen eſt, ex infinitis poſſibilibus eam cauſam diſtinguere, qua poſita ratio periodorum dari ex legibus œconomiæ noſtræ poſſit.

429. Hanc vero *prædiſponentem* innumeræ aliæ *excitant* alimenta, dyſpepta, farinoſa, pinguia, putrida, relaxantia ſtomachum & inteſtina, atmoſphæra humida,

com-

commoratio in loco depreſſo , a ſole averſo umbroſo ſilveſtri , paluſtri , colluvies bilioſa , atrabilaria , pituitoſa , verminoſa , humores tenaces , ichoroſi , purulenti , ſcorbutici , ſcabioſi , venerei , fluxus ſanguinei ſuppreſſi , turbatum ſyſtema hepaticum , ira , terrore , pudore , mœrore , excretio cutanea ſuppreſſa , atque alia quam plurima.

An etiam contagium peculiare?

430. Cura alia in ipſa acceſſione locum habet; alia vero extra eamdem.

431. In ſtadio frigoris dandus potus leniter diaphoreticus, tepidus, parce frequenterque ſumendus , hoc modo , calore inſuper lecti abſtinentia a cibo aliquot invaſionem horis moleſtus in acceſſione vomitus præpeditur.

Orto colore , quies , ſtragula leviora lecti , aqua ſucco limoniorum acidulata , & ſi is exorbitet , in plethorico , ad apoplexiam calidam proclivi , ipſa ſanguinis miſſio caute inſtituenda.

Sudor inchoatus blande promovendus , lecto , potu tepido , ſambucino , ſero lactis vinoſo , non vi urgendus , a ſudore quies , ſomnus , refectio.

432. Finito paroxyſmo , 1°. curanda febris eſt; dein 2°. ipſius febris , validioris , diuturnioris , perverſæ curatæ , malignæ , effectus qui ſæpe proprios , graves longoſque morbos conſtituunt.

433. Eſt autem omnium primo *procatarctica* cauſa auferenda , ſi ea nota ſit , ſi magna , & remediorum poteſtati ſubjecta ; dein vero *proëgumena* , niſi illa ablata hæc quoque ſimul tollatur.

434. Methodi medendi variæ , & infinita ferme remedia adverſus febrim , ad paucas claſſes revocari poſſunt ; eſt enim omnis methodus antifebrilis *antiphlogiſtica* , *reſolvens* , *ſurſum evacuans* , *cathartica* , *prævertens* , *confundens* , *nervina*.

435. Quarum primæ quatuor in tollendis cauſis *ex-*

ci-

citantibus occupantur; tres vero poſteriores in auferenda *proëgumena.*

436. Sæpe diverſæ methodi in *eadem* intermittente, *diverſis* temporibus; vel vero plures *junctim* ſunt neceſſariæ, ut methodus *activa* ſit, ex prioribus diverſimode *compoſita.*

437. Methodum *antiphlogiſticam* petunt intermittentes vernæ, plethoricorum, athleticorum, & ubi ſumma ſanitas febrim facit, inflammatorum, ad apoplexiam proclivium, ſubperipneumonicorum, ſubpleuriticorum, hæmoptoïcorum, in febre ob genium epidemiæ facillime degenerante in continuam inflammatoriam; paroxyſmis productis, apyrexia imperfecta, cephalalgia ingenti & inflammatoria, delirio gravi, furioſo.

438. Tum vero conveniunt ſalia media mitiora, in largo vehiculo aquoſo ſumta, eccoprotica, & ipſa ſubinde venæſectio.

439. Methodus *ſolvens*, reſolvens, aperiens, & febrim ipſam, & ejuſdem effectus ſanat, ſpiſſos humores attenuando, ſolida inertia, excitando, obſtructa reſerando ſecretiones excretiones reſtituendo.

440. Sunt autem remedia hoc ſcopo celebrata ſalia, alcalina, acida, media, volatilia, ſemivolatilia cum conveniente vehiculo propinata, vel in humoribus gaſtricis ſoluta, ſapones vegetabiles, animales, artificiales, ſucci ferulacei, plantæ amaræ, ſubamaræ, lacteſcentes, earum extracta, decocta ſaturata, ſalibus armata, martialia, antimonialia, mercurialia.

441. Proſunt in ægris cachecticis, cacochymicis, in frigido lentore, bile inerti, mucoſa, vappida, ætate florem ſuperante, corpore obeſo, ſexu ſequiore, conſtitutione autumnali, humida, frigida, in febre longa, quotidiana, quartana, recidivante puerorum, ex continua in periodicam mutata, pertinaci, ad corticem peruvianum rebelli, cum ictero, hydrope.

442. Nocent in febribus (437), item in aquoſa hu-

morum tenuitate, juncta ſolidorum laxitati, ſudoribus profuſis, emaciantibus, nocturnis.

443. Cæterum hæc ipſa methodus reliquis multo latius patet, intermittentium pleriſque, ſaltem initio, ſola, aut cum aliis junctim, aptanda.

444. Methodum *emeticam* poſtulat ſaburra *ſurſum turgens*, ſeu cauſa, ſive effectus intermittentis, vel ſolum cum illa coincidens. Ea autem cognoſcitur ex victu, morbis, ſymptomatibusque prægreſſis, nauſea, vomitu, ructu, tumore, halitu, ſordibus linguæ, gutturis, palati, ανορεξια, amarore oris, vertigine tenebricoſa. Utut & aliæ vires ſint emeticorum, ſialagogæ, diaphoreticæ, catharticæ, diureticæ, nervinæ, alterantes, potenter reſolventes.

445. Propinandum emeticum vel acceſſione finita, & abſoluto ſudoris ſtadio, vel ante paroxyſmum eo ſpatio, quo ante hunc effectum præſtat. Abſoluta operatione, dato opiato, ſedatus ante febrim tumultus ſit.

446. Materie *deorſum turgente* purgans dandum, cito operans, ſolvens ſalinum, mox a paroxyſmo.

447. Imminentem paroxyſmum *prævertunt*, 1°. ea omnia quæ ſudorem movent, materiem febrilem ante conſuetum tempus acceſſionis artificiali paroxyſmo eliminando. 2°. Quæ animum valide afficiunt, ſyſtema nerveum, in cujus peculiari diatheſi proëgumena febrium cauſa ſita eſſe videtur, vehementer immutando.

448. Sudor autem hunc in finem movetur, dum aliquot horis ante tempus cognitum futuri paroxyſmi, liquido aperiente, diluente, leviter narcotico repletur corpus ægri, dein una hora ante malum excitatur ſudor, & continuatur, donec binæ ultra tempus initii paroxyſmi elapſæ ſint horæ. Item opiato, alterante, emetico, balneo, ſtragulis, curſu, ſaltu, lucta, ſinapiſmis, veſicante, & epithemate vario, inunctione ſpinæ dorſi.

449. Aliam vero nervis diatheſin, febri oppoſitam, inducunt animi pathemata varia, terror, ira, attentio magna, præſidentia, &c. Hinc

Hinc febrium quædam curationes explicantur, concentu muſico, amuletis, & vanis ſuperſtitionibus factæ.

450. Prodeſt hæc methodus *prævertens*, prudenter inſtituta, in perfecte intermittentibus, diutius durantibus, maxime quartanis; aliis methodis jam adhibitis, & incaſſum, viis primis puris, aut repurgatis, abſente viſcerum infarctu lento, phlogiſticoque, abſente cacochymia, cachexia.

451. Ea ipſa remedia, quæ imminentem paroxyſmum *prævertunt*, eumdem quoque jam præſentem *confundunt*, invertunt, elidunt, ſi ita adhibeantur, ut eorum actio cum ſtadio frigoris concurrat. Sub iiſdem conditionibus *methodus confundens* admittitur, ac prior *prævertens*.

452. Methodus *nervina*, cauſæ proëgumenæ potiſſimum dicata, *nervinis* utitur, *adſtringentibus*, *roborantibus*, *narcoticis*, *cortice peruviano*.

453. Hinc ſi febris autumnalis, vehemens, corpus ex ægritudine debile, aquoſa humorum tenuitas, ſolidorum laxitas, & ſudor colliquans, ſymptoma periculoſum, metus gravioris mali a febre perſtante, obſtructiones ſolventibus auctæ potius, morbus jam aliquo tempore duravit, & cauſa excitante ablata, nihilominus paroxyſmus quaſi per conſuetudinem recurrat, neque ſigna adſint internæ inflammationis, neque collecti alicubi puris, neque obſtructi admodum hujus illiusve viſceris, neque colluviei gaſtricæ, methodis ſolvente & evacuante præmiſſis, adſtringentibus, roborantibus, præcipue vero cortice peruviano, ſpecifico antifebrili, abigetur, pulveris, infuſi, extracti, decocti, ſyrupi, epithematis, enematis forma, cum propriis additis requiſitis, ſalibus, rheo, martialibus, opiatis, reſolventibus, diureticis, &c. tempore απυρεξιας, debito ordine, doſi, regimine, adhibito, diu continuato.

454. Quin & opium huc pertinet in intermittente *maligna*, *ſyncopali*, *mortali* commendatum.

455. Præprimis cortex diu continuandus diminuta

doſi, charactere febrili alte impreſſo ob febris diuturnitatem, crebros relapſus, in febre endemica, conſtitutione intermittentium adhuc durante, in infantibus, pueris, fæminis.

456. Hæc vero non danda febre adhuc cruda, incipiente, miti, medicatrice, remittente ob phlogoſin, vel ſaburram, viſceribus obſtructis.

457. Præmature enim data ex intermittente remittentem, continuam, bilioſam, ardentem faciunt; viſcerum infarctus, hydropes, icteros, arthritides, hypochondriaſim inducunt, multaque alia mala, nova ſolum & prudenter directa febre ſananda.

458. Sub uſu corticis peruviani alvus ſit facilis, præcordia libera, indolentia, ſapor bonus, ſpiratio bona, excitantes cauſæ, maxime ingluvies, vitandæ, uberius perſpirare convaleſcentibus confert.

459. In genere notandum: magnitudini & diuturnitati horroris acceſſio tota eſt, & ipſa febris, commenſurata.

460. Quo diuturnior febris, eo major in relapſum proclivitas, eo cura confirmatoria diutius protrahenda.

461. Quo plures relapſus, eo major attentio habenda, ne aut infarctus viſcerum abdominalium naſcantur, aut nati jam latentesque fomitem febrilem alant.

462. Quartanæ definita hora exacte recurrentes, paroxyſmo tamen breviore, ſunt quam maxime diuturnæ & rebelles.

463. Stadium frigoris protractum cum valido horrore, maxime ſenibus, periculoſum, apoplecticum: hoc ſi effugerint, idem metus in calore.

464. Ubi unum alterumve ſtadium deficit, ibi febris pertinacior, & facilis in irregularem, remittentem, continuam mutatio, ſi invaſio non terminetur ſudore, aut eo ſolum modiciſſimo, continuæ metus eſt, aut remittentis, judicatu difficilis.

465. In febre *larvata* periculoſa duplex curatio locum habet: in paroxyſmo cura ſymptomati periculoſo accomodata,

modata, & extra eumdem ipſa febris curanda eſt ex regulis hucuſque datis. Hinc in febre *larvata* apoplectica, ſtante paroxyſmo, antapoplectica; in *ſyncopali*, *mortali*, ſub ipſa invaſione, cardiaca ſtimulantia.

466. Porro ſymptomati urgenti cuicumque occurrendum eſt juxta regulas in *methodo generali*, *ſymptomatica*, (595 ad 768) tradendas.

467. Ex his conſtabit, quandonam cortex peruvianus rebelles febres non ſanet, ſaturato dein graminis, taraxaci, cichorei decocto, adjecto ſale medio profligandas.

Quis ſit abuſus purgantium, emeticorum in intermittentium ſanatione, itemque purgantis poſt corticem peruvianum exhibiti; an & quando purgandum febre per corticem ſuppreſſa, unde recidivæ poſt uſum corticis, unde poſt eumdem continuæ;

An & quando cortex in obſtructionibus viſcerum abdominalium;

Quo jure antiquitas quotidianam pituitæ, tertianam bili, quartanam humori atrabilario tribuerit;

Quænam intermittens ſoli mercurio obediat; cur præſtet, jejuno ſtomacho, paroxyſmum excipere, & decumbentem in lecto; cur a graviſſima acceſſione ſolutio febris non raro;

Quomodo dignoſci apoplexia *periodica* a *vera* poſſit; ſcilicet, ſi epidemia ſit febrium maxime larvatarum; æger ad apoplexiam alias non prædiſpoſitus, & ea poſt 8. 12. horas ſponte ſolvatur; tria intermittentium ſtadia ſimul adſint; ſi intermittentium fuerint prodromi; urina ſub finem acceſſionis intenſe flava mox jumentoſa, demum lateritia.

Quando in ipſa invaſione apoplexiæ periodicæ venæſectio, quando non;

Quinam morbi curentur intermittentis acceſſu, quinam inde graviores fiant, aut perſtent non mutati;

Diſquirendum reſtat num, poſt certum annorum curri-

culum, intermittentes epidemicæ redeant juxta legem quamdam in natura ſtabilem.

FEBRES CONTINUÆ REMITTENTES.

468. Continuarum febrium notitia præmiſſa, earum præcipue, quæ tanquam principes aut cardinales habentur, & dato intermittentium intellectu, facilis erit *continuarum remittentium* explicatus.

469. Dicitur autem *continua remittens* adeſſe, ubi febris *aſſiduo* ægrum tenet, ita tamen ut per intervalla manifeſte & remittat & intendatur.

470. Quæ quidem exacerbatio quotidie, vel omni alterno, vel tertio die recurrit, inſtar paroxyſmi completi aut incompleti intermittentis febris.

471. Continua remittens conſideranda tanquam compoſita ex duabus febribus: in has velut in duo elementa eſt diſpeſcenda, *continuam* & *intermittentem*; quarum utraque in eodem homine, eodem tempore; ab eadem vel differentibus cauſis, epidemiæ genio, methodo medendi producta *remittentem* facit.

472. Cum *continua* plane multiplex ſciatur e ſuperioribus, & varia quoque ſit *intermittens*, diverſæ plane ex diverſo connubio *remittentes* erunt, natura, curatione, diſcrimine, licet habitu externo non differentes.

473. Sic intermittens cum ſynocho imputri, inflammatione quacumque, febre bilioſa, putrida, maligna jungi ſolet: cujus cum primis duabus compoſitio *benignas* dat, cum poſterioribus vero τριταιφυεις ἡμιτριταιουσ, graves, malignas, perniciosas.

474. Remittentium ergo cognitio, curatio, prognoſis tota repetenda ex ſupra dictis de febribus ſimplicibus, in quas illæ reſolvendæ.

475. Hinc nomini ſolum remittentis febris inhærens, medicinam faciet inſtabili fundamento nixam.

476. Ergo in cura remittentium determinanda eſt, 1°. febris *continua*: indicationes capiendæ, juxta hucuſque tradita, atque in maxima remiſſione: demum 2°. in *intermittentem* indagandum: 3°. utriuſque indicationes conjungendæ, niſi altera alteram evertat.

477. Ubi potior habenda ratio *continuæ*, ob decurſum celerem & periculum majus.

Niſi ipſa intermittens ad pernicioſas pertineat urgeatque.

478. Ex his liquet, non unam eſſe eamdemque medendi methodum in *remittentibus*.

Quando illico cortex peruvianus ſit propinandus, quando is noceat, ex remittentem continuam, gravem, ardentem faciat.

Quando venæſectio, quando evacuantia, & quæ & qualia in remittentium curatione.

Cur febris *lactea*, *purulenta*, *venerea*, *rheumatica*, *arthritica*, utut exacerbationes luculentas & regulares ſæpe habeant, huc non pertineant.

FEBRIS ARDENS, SEU Καυσος.

479. Si cauſa excitans febris basilioſæ ſupra deſcriptæ fuerit gravior, diutius adplicata, polycholia mole major, mora, indole acrior, præter ſymptomata (348) produxerit inflammationem univerſalem, vel etiam topicam quamcumque, acutiſſimam tamem, erit *febris ardens*, quæ inter continuas remittentes meretur ſingulatim diſcuti ob frequentiam, diſcrimen, ſanandi laborem.

480. Ea ergo conſideranda, velut ex pluribus febribus conflata, *bilioſa* nempe & *inflammatoria*, utraque ſolito validiore, acutiore, queis juncta tertiana, ſtadio frigoris deficiente.

Hujus ſymptomata primaria, calor ad tactum fere urens, inæqualis diverſis locis, ad vitalia ardentiſſimus

(in extremis ſæpe remiſſior, imo aliquando frigus), ipſum aërem exſpiratum incendens, ſiccitas in cute tota, naribus, ore, lingua, reſpiratio denſa, anheloſa, cita, lingua ſicca, flava, nigra, exuſta, aſpera, ſitis inexplebilis, ſæpe ſubito ſublata, faſtidia cibi, nauſea, vomitus, anxietas, inquietudo, laſſitudo ſumma, tuſſicula, vox clangoſa, delirium, phrenitis, pervigilium, coma, convulſio, diebus imparibus exacerbationes.

482. Cauſa, labor nimius, iter longum, æſtus ſolis, ſitis diu tolerata, uſus calefacientium, fermentatorum, aromaticorum acrium, veneris nimiæ, delaſſatio immodica, maxime æſtate &c.

483. Decurſus talis, tertio & quarto die ſæpe lethalis ſeptimum raro tranſit ſi perfecta; ſolvitur ſæpe hæmorrhagia, quæ ſi tertio vel quarto die parca, lethalis; hæc prænunciatur cervicis dolore, temporum gravitate, tenebricoſa caligine, præcordiorum contentione ſine doloris ſenſu, invitis lachrymis ſine lethali ſigno alio, rubore faciei, pruritu narium, optima fit die decretorio; ſolvitur & die decretorio, vomitu, alvo, ſudore, urina, ſputo craſſo.

Acceſſio die pari peſſima, ſi id ante diem ſextum; urina nigra, pauca, tenuis huic lethalis, lethale ſanguinis ſputum; lethalis ſanguinis mictus, deglutitio læſa mala, extremorum refrigeratio peſſima, facies rubra & ſudans mala, parotis non ſuppurans exitialis, alvus nimis fluxa lethalis.

Cum tremore abit in delirium, inde in mortem.

Tranſit in peripneumoniam ſæpe cum delirio; poſt ingentia alvi tormina quæ oritur peſſima.

Solvitur critice cum rigore.

484. Quibus explanatis, haud difficulter morbus præſens cognoſcitur: neque de ejus cauſa propiori, & proxima ambigitur; eſt enim a cruore orbato parte blandiore, liquidiore, polycholia abundantiore, ſummopere acrefacta contaminato, inflammatione per univerſum corpus, viribus

viribus validioribus. Quin præſagia haud infirma hinc deducentur.

485. Curatio exigit aërem purum, frigidum, renovatum ſæpius, integumenta minime ſuffocantia, vel aggravantia corpus, ſitum corporis erectum ſæpe, potus copioſos, blandos, demulcentes, ſubacidos, aqueos, calidos, cibos leves, farinaceos, hordeatos, avenaceos, ex fructibus ſubacidis confectos, venæſectionem, ſi morbi initium, plethoræ indicia, inflammationis ſingularis ſigna, calor intolerabilis, rarefactio nimia, revulſio neceſſaria, ſymptomata urgentia, neque alio remedio facile ſuperanda; hanc exigunt, clyſmatum blandorum, diluentium, laxantium antiphlogiſticorum, refrigerantium applicationem repetendam, prout vis ardoris, ſiccitas alvi, revulſio requiſita imperat humectationem totius corporis, hauriendo aërem fumo calido blandum per nares, colluendo os & guttur, lavando pedes manusque tepida, fovendo ſpongiis calidis loca, ubi plurima vaſa contactui magis expoſita, medicamenta aquoſa, blanda, nitroſa, grato acore ſapida, alvum leniſſime laxantia, urinæ materiem ſuppeditantia, ſupplentia, ſudori vehiculum copia præbentia, non acrimonia, omnem contractionem fibrarum, craſſitiem liquorum, acrimoniam eorumdem ſolventia, diluentia, temperantia.

486. Quibus id adjunxerit dicenda in regulis univerſalibus de cura acutarum, harumque ſymptomatum, & ſecutura de acutis in perniciem viſcerum ſingularium tendentibus, liquido perſpecta habebit ardentis febris cujuſlibet remedia.

FEBRIS PUTRIDA.

487. Synochus *putris* dicta fuit, quæ debetur cauſis febrium aliarum quarumcumque majoribus, diutius applicatis; ſolidorum fluidorumque degenerationi majori, univerſaliori,

verſaliori, celeriori, putredinem referenti, ſæpe prorſus ſingulari. Cognoſcitur ex decurſu mox deſcribendo.

488. *Præcedunt* temulentia capitis, longo antea tempore, anorexia, os inſipidum, amarum, maxime mane, ſenſus repletionis etiam ante paſtum, frontis calor præternaturalis, cum obtuſo ejuſdem dolore, levamen ab alvo mota, aëre recenti perflato, dolores vagi artuum, frigus fere aſſiduum, ſudaciunculæ nocturnæ, nidoroſæ, ſomni turbati, non reficientes, laſſitudo ſpontanea, gravitas totius corporis, urinæ, alvus magis olidæ, moroſitas, febre hucuſque nondum manifeſta.

489. Coortus intenſior calor, aut horror validior, auctis cæteris, *præſentem* febrim docent, continuam, aut remittentem, ad ſpeciem ſubinde mitem, pulſu debili, ſimulque accelerato, vel vero *naturali*, functionibus tamen reliquis multum læſis.

Dolores rheumatici, colici, veluti pleuritici, validi, artuum vagi.

Dedolatio inſignior, cephalalgia mitior, quam aliis in febribus, ſed major temulentia, ſtupor, delirium mite nocturnum, auditus gravis, reſponſio tarda, coma.

Oculi rebicundi, ſubflavi, ſubvirentes, lachrymoſi, lemoſi, pulverulenti, diſtorti cum maximo vitæ periculo, albuginea proſpectante.

Sanguis phlebotomia forte emiſſus diſſolutus, intenſe ruber, nigreſcens, cruſta viridi, mucoſa, plumbea tectus.

Facies triſtis, flaveſcens, terrea velut attoniti, profunde meditantis, muſſitatio.

Nares ſiccæ fuliginoſæ, ſicca labia, dentes ſordidi, ſordidæque gingivæ fuſco glutine, lingua fuſco, flavo, viridi, muco obducta prærubra humida, prærubra ſicca, arida, cruſtoſa, fuliginoſa, lignea, fiſſa, contracta, tremula, porrigi impotens.

Ano-

Anorexia maxima, ſitis aut nulla, febre licet magna, aut inſatiabilis, cardiogmos, alvus olidiſſima, urinæ flavæ, ictericæ, bruneæ, atræ, cum ſedimento ſanguineo, obſolete rubro, aut naturales, fœtens halitus, & fere cadaveroſus.

Calor ad attactum mordax, cutis ſicca, arida, imperſpirabilis, variegata petechiis varie rubris, bruneis, flavis, cinereis, lenticularibus, borbiliformibus, maculæ lividæ, nigreſcentes, vibices purpuraſcentes, liveſcentes; miliaria alba, rubra, aphthæ, parotides, bubones, anthraces, color corporis icterodes.

Tendinum ſubſultus, artuum apprehenſorum contractio, decubitus ſupinus, neglectus, corpore ad pedes delabente, os apertum cum aphonia, aut grunita, deglutitione difficili, ſonora, ſuffocante.

Diarrhœa aſſidua, ægro inſcio, verminoſa, fœtidiſſima, cadaveroſa, floccorum venatus.

Hæmorrhagiæ variæ narium, pulmonum, inteſtinorum, gingivarum, oculorum, cutis, ſyſtematis uropoëtici, ulcerum antiquorum, uteri, &c. internæ quoque, ſanguine intra cava diverſa effuſo, tenui, ſoluto, vermes ore prodeuntes.

Locorum cubando preſſorum ad coccygem, trochanteres, cubitos gangræneſcentia facilis, cita, late ſerpens, meteoriſmus.

Sudores viſcidi, guttatim pingues, frigidi: extremis frigidiſſimis, pulſu antea tenuiſſimo, nunc nullo, poſtquam in aliquibus ab paucas horas mens iterum rediit, moriuntur.

490. Vis vitæ languidior, ſymptomatum (488. 489) dictorum gravitati, multitudini, ferociæ non commenſurata; peragendæ coctioni per ſe impar; pulſu cordis & arteriarum æſtimanda, ſynochi *putris genuinæ* formatæ character eſt conſtantior veriorque.

Ingens, mox in principio præſens, vitalium proſtratio, audit *malignitas* (670).

491

491. Inde diverſi putridarum gradus, variaque ad eaſdem approximatio, cum aliis complicatio, ſucceſſio, variam plane medendi methodum, & ſummam in medente attentionem requirunt.

Frequentiſſima eſt, (363) deſcripta.

492. Cauſam ſuppeditat, quidquid vim vitæ dejicit, humores depravat, ſolida exſolvit, aër humidus calidusque, concluſus, iners, navigii, ergaſtuli, Noſocomii, cryptæ, tugurii, caſtrorum, urbis obſeſſæ, ſtagnorum, &c. effluviis animalium, vegetabilium, potiſſimum putreſcentium, contaminatus, æſtas præfocans, & malacia in ſolo depreſſo, auſtri molles humidique, vel & frigidus mador, inedia victusque pravus ex putridis, facile putreſcibilibus, vappidis, indigeſtibilibus, ſitis, laborque diu toleratus ardente ſyrio, animi pathemata gravia, triſtia, diuturna, venus immoderata, ſtudia ſeveriora, nocturna, febris quæcumque alia neglecta, male curata, in prædiſpoſito, ejusque inde in putridam converſio, abuſus aromatum, ſpirituoſorum, ſalium quorumcumque, maxime tamen, volatilium, alcalinorum, mercurialium, abſorbentium, evacuantium quorumque, pus concluſum, reſorptum, ichor, in hydropicis aquarum putrilago, &c.

493. Terminatur, 1°. in ſalutem, vi vitæ aucta, evacuatione gaſtrica, ſpontanea, artificiali, ſudore, exanthemate miliari, aphthis, ſalivatione, urinis, tempore, modo, levamine, criticis.

2°. In morbos alios, metaſtaſi varia inflammatoria, purulenta, eryſipelatoſa ſeroſa, gangrænoſa ad loca externa, præprimis parotides, glandulas ſubmaxillares, ſubaxillares, inguina, teſtes, coxam, internave varia, vario eventu. Inde & morbi encephali ſubitanei, ſubito pernicioſi, peripneumoniæ conſimiles, cophoſes temporariæ, perpetuæ, amauroſes, ſiderationes artuum, languores chronici, &c.

3°. In mortem 1°., gangræna partiali, univerſali, inde

inde fœtor ſubinde vere cadaveroſus triduo jam ante mortem, meteoriſmus, partium vel leviter preſſarum purpuraſcens rubor, livor, anthrax; 2°. inflammatione interaneorum latente, magna, maligna, cito ſeptica; 3°. depoſitione ſeroſa ad caput, thecam vertebrarum, thoracem, quæ jamjam futura, aut præſens agnoſcitur reſpiratione difficili brevique, pulſu vibrante, celerrimo, oculi fixis, obliqua tuentibus, alvo interim & urinis ſuppreſſis, cute ſicca, inde mors convulſiva, apoplectica.

494. Indicatio petenda, 1°. ex infra (595 ad 768) dicendis; 2°. ex notitia morbi, qui in putridam febrim degeneravit, & 3°. modi, quo id contigit.

495. Huic ſatisfit removendo cauſas (492) excitandæ, ſubſtentandæ febri pares, ægrum reponendo in loco elato, conclavi magno, ſtragulis mundis, aëre ſicco, flamma ex lignis aromaticis, aceti vaporibus luſtrato, ventilato, dephlogiſticato, victu antifebrili, attamen cardiaco, remediis reſolventibus, antiſepticis, excitantibus, varia intenſione ſtimulantibus, nervinis, tonicis, virium ruinæ, humorum degenerationi, ſolidorum debilitati accommodatis.

496. Hinc purgatis, ſi opus, primis viis cortex peruvianus dandus, forma pulveris, decocti, extracti, infuſi, enematis, epithematis, ſolus, aut cum coindicatis, in putridis longis, fœminarum, virorum debilium, æſtate humidiore, ſimulque calidiore, in laxa ſolidorum, fluidorumque compage, poſt evacuationes quaſcumque, gaſtricas, ſanguineas, cutaneas, nimias, in virium defectu, criſes tardante, pulſu molli, debili, calore non magno, ſynocho putri remittente, aut etiam continua facta ex remittente, intermittente, conſtitutione intermittentium febrium corregente, inſtante gangræna.

497. Nocet vero in febris exordio, conſtitutione uda frigidaque ſimul præſente ſaburra, plethora, inflammatione,

tione, calore acri, urente, reſpiratione gravi, meteoriſmo.

498. Flores arnicæ in infuſo, decocto, extracto, doſi larga, aperientes, reſolventes, excitantes, ſubemetici in irritabilitatis defectu: hinc in ſenſuum externorum, internorumque torpore, tarditate, anæſtheſia, urinis, calore, pulſu naturalibus.

Huc epiſpaſtica, rubefacientia, veſicantia ſpectant.

499. Quæ ultima ſtimulo dolorifico virium vitalium inertiam excutiunt, obſtructa potenter reſolvunt, diaphoreſin movent, urinas primo augent, dein vero minuunt, cum teneſmo ad matulam, alvum fluentem cohibent, pulſus efficiunt contractos parvos, obſcuros, largius applicata tubum inteſtinalem, & ſyſtema uropoëticum inflammant.

500. Hinc nocent vi vitæ auctiore, alvo ſicca, difficili, urinis parcis, ſtaſi inflammatoria imminente, præſente, encephalo, thorace, abdomine, turgente ſaburra.

501. Radix arnicæ forma pulveris vel infuſi, pulſu accelerato, molli, debilique ob diarrhœam putridam, ſymptomaticum, colliquantem, inſcio ægro.

Camphora, huicque analoga, vinum, ſpiritus minerales dulcificati, decocta, infuſa ex aromaticis, prioribus juncta, artubus frigidis, facie pallida, collapſa, pulſu tenui, molli, delirio taciturno.

Acida mineralia magnis doſibus in febre putrida, bilioſo-putrida, æſtiva, æſtu valido, urente, pulſu pleno, accelerato, non duro, facie rubra, delirio furioſo, abſente inflammatione. Maxime conferunt in febre ſuppuratoria variolarum, ardente ſyrio, æſtum temperando, alvum & urinas expediendo, putredinem arcendo. Huc & actu frigida, glacies, poſca frigida, forma potus, lotionis, epithematis, aër frigidus, vento agitatus febres putridas, bilioſo-putridas, æſtivas, cum æſtu magno,

delirio

delirio feroci, ſine inflammatione, mire componunt, mentem reſtituunt, diras cephalalgias ſedant.

502. Victus interea medicatus ſit oportet, ex claſſe refrigerantium, aceſcentium, ſaponaceorum, attenuantium, eccoproticorum, analepticorum, cardiacorum, &c.

503. Pulſus quo debilior, frequentior, inæqualior robore, inordinatior tempore, intermittentior ictu, reſpiratio quo difficilior, frequentior, anheloſior, cum narium pinnis magis motis, quo magis dolens circa vitalia, quo inordinatior, laſſitudo quo vehementior, debilitas major, jactatio corporis frequentior, decubitus in dorſum, extenſis membris, frequentior, rationis, affectuum, quo uſus perturbatior, appetitus magis proſtratus, digeſtio moleſtior, urina rubicundior, craſſior, turbidior, cum ſedimento minori, vel & tenuior, magisque aquoſa, parcior, minus retinenda; motus quo magis tremuli, tactum refugientes, ludentes, carpentes, oculi, quo luctuoſiores, involuntariis lachrymis humidiores, eo morbus hic (487) pejor, lethalior.

Hæmorrhagiæ pulmonum malæ, malæ quoque inteſtinorum, cruentique ſeceſſus, peſſima vero ſyſtematis uropoëtici, certo lethalis, interna, ſanguine intra encephalon, thoracem, abdomen effuſo.

504. Ubi ſomnus difficilis, & male cedens, puſtulæ purpureæ, vel lividæ corpus deturpant, hypochondria tenſa & inflata, fere moritur.

505. Parotis magna, celeriter increſcens, abſque levamine, utriuſque lateris, cum tumore faciei, colli, œdematoſo, eryſipelaceo, valde magno, valde dolorifico fit pernicioſa, venas jugulares, laryngem, pharyngem, encephalum premendo: inde coma, convulſio, apoplexia, anginæ, peripneumoniæ lethales.

506. At parva, unica, lente creſcens, inflammatoria, coctione prægreſſa cæterisque bonis, ſæpe critica.

507. Terminatur autem hæc (506) reſolutione benig-

na, orto ptyaliſmo, alvi fluxu, urinis ſedimentoſis, ſudore, abſceſſu extrorſum, introrſum rumpendo, puris per ductum ſtenonianum, per aurem evacuatione ſpontanea, vel ejus aliorſum migratione, ulcere fiſtuloſo, cancroſo, ſcirrho, gangræna.

508. Nata reſolvenda, aut ſi id fieri amplius nequeat, ſuppuranda, aperienda methodo ex chirurgicis repetenda.

509. A febre baryecoia, fatuitas, delirium placidum, pulſuum frequentia abſque febre, ſudores nocturni, colliquantes in dormiente, hypochondriaſis nervoſa, fames canina, œdema crurum, in junioribus corporis incrementum velox, nimium, inæquale, in longum cum extenuatione, rachitis, catameniorum anomaliæ, ſanantur victu eupepto, nutriente, analeptico, medicamento roborante, ſtomachico, nervino, exercitio corporis grato, reficiente, ruſticatione.

510. Hinc patet, quænam febres veræ ſint putridæ, quæve putridam tantum mentiantur, reipſa aut inflammatoriæ, aut bilioſæ, aut aliæ quæcumque, & cur id fiat; cur non ad unum omnes modulum ſint metiendæ, quas vulgo putridas appellant.

Quam ſit neceſſaria, longo ſolum uſu comparanda, virium dijudicandarum ſcientia, & quædam veluti ſcala, ad quam cardiacorum, antiſepticorum, ſtimulantium ratio ſit exigenda.

Quare febrium harum non paucæ ſanentur repurgato tubo inteſtinali, ſolis ſolventibus, reſolventibus, aperientibus, & cur therapeia alexipharmaca, ſtimulante, calefaciente, roborante, utut bona non raro, tamen multo frequentius, & multo gravius peccetur, quam methodo evacuante, aperiente, &c.

Cur in reſpirationis conditionem tam ſolerter ſit inquirendum, & cur plurimum conferat ad ſalutem in febre putrida, bene reſpirare.

Quare ſoporoſis, ſtupidis, deliriis quotidie exploranda regio

regio epigaſtrii, hypogaſtrii, oſſis ſacri, coccygis, natum, trochanterum.

Cur peſſima ſit febris putridæ complicatio cum inflammatione viſceris nobilioris, & cur ea tam frequens, ut extiſpicia monſtrant.

Quare bilioſarum degeneratio in putridam præ cæteris & magis obvia, & cur in epidemias bilioſas, pituitoſas ſæpius una incidat ſynochus putris.

Intelligitur quoque, quid angina putrida, pleuritis, peripneumonia, dyſenteria, variolæ, morbilli, &c. putridi.

An in putri ſynocho vera putredo ſtatuenda, aut putrida humorum diſſolutio; an is ſolum effectus eſt, non neceſſarius; an putredinis vocabulo ſolum tranſlatitie utimur, ad ſtatum (489. 490) deſignandum, an & quonam modo eſt contagioſa.

FEBRES EPIDEMICE INTERCURRENTES.

511. Febres quædam, utut a miaſmate ſingulari prognatæ ab altero ad alterum migrent, veluti per manus traditæ, atque ita annuis & ſtationariis *intercurrant*, tamen vires ſubinde a conſtitutione nactæ per populum paſſim graſſantur, *epidemice intercurrentes* nuncupatæ.

VARIOLÆ.

512. Huc (511) præ cæteris refertur morbus infantibus frequens, qui vocatur *variolarum*. Arabum ævo deſcribi cœptus, homini ſolum, ſemel per vitam infeſtus, ſpecificus, temporis tamen differenti conſtitutione ſibi multum diſſimilis, duratione, puſtularum figura numeroque, periculo, ſymptomatibus aliis, morbisque eaſdem excipientibus.

Cujus quidem adeo accurata, Sydenhami deſcriptio, ut decies legi merenti pauca modo addenda habeam, unde pateat, & has ex parte ad eamdem ſimplicitatem, ut præcedentes febres, reduci poſſe, habere tamen ſibi inſuper omnino quid proprium, atque aliquid idcirco in ordine medendi deſiderari hactenus.

513. Eſt ut plurimum epidemicus, verno tempore primo incipiens, æſtate creſcens, languens autumno, hyeme ſequenti fere cedens, vere iterum eodem ordine rediturus.

Quo citius in hyeme incipit, eo violentior; quo ſerius, eo mitior erit mali natura: hinc liquet, quo anni tempore periculoſior.

Cæterum nunc regularis, nunc irregularis benignus, malignus, funeſtus inſtar peſtis, plane ingenio protheiformi.

514. Differt ab alia ſpecie variolarum, non contagioſarum, utut ſubinde popularium: has *ſpurias* appellant, veris quandoque ſimillimas: unde variolarum bis habitarum fortaſſe hiſtoriæ.

515. Occupat omnem ætatem, ſexumque, maxime autem pueros, eosque qui hactenus hunc morbum nondum paſſi ſunt; quo ætas humida plus diſſipavit, ſolida magis coegit, eo violentior morbus: hinc pueris, mulieribus, mollibus, laxis facilior, exercitatis, viris, ſenibus pejor.

516. Malum hoc, licet epidemicum, contagio ſuſcipitur communicato ab homine, qui prius laborabit: quod primo videtur aëri inhærens, pulmonibus, ori, naribus, œſophago, ſtomacho, inteſtinis, dari; adeòque hoc tempore admodum parum materiei venenatæ habere.

517. Atque ita communicatum, utut idem, non eaſdem tamen variolas gignit, ſed varias, vario diſcrimine prout corpora fuerint vel a varia conſtitutione, vel a cauſis ſingularibus diverſimode prædiſpoſita.

Dia-

Diatheſin *corporis* & *anni* ſequuntur.

518. Contagium ineſt perſpirabili materiæ e corpore variolantis egreſſæ, aëri exſpirato, ſero tenui in vix apparente puſtula, inde & puri in matureſcente, & cruſtæ in deſiccata, ſi hæc reſorbentibus vaſis ubicumque adplicentur.

An carent contagio ſanguis, ſaliva, urina, fæces variolantis.

519. Omnis variolarum morbus ſex ſtadiis continetur, quorum primum eſt *contagii*, a veneni ſuſceptione ad initium febris, communiter ſex, ſeptemve nychthemeris comprehenſum, ignoratum ab homine apparenter ſano.

520. Alterum *febrile*, ſeu ebullitionis, in regularibus triduanum; ubi materies contagioſa, humoribus mixta producit effectus quoſdam ordine ſe mutuo excipientes, qui ſunt: rigor, febris acuta, vage remittens, calor ingens, perpetuus, oculorum ſplendor a liquore tenui & calido illapſo, facies tumidula, capitis, dorſi, artuum dolor magnus, maxime circa partes cordis ſcrobiculo ſubjectas, attactum refugientes, fœtor oris ſpecificus, nauſeæ, vomitus, inquietudo magna, ſtupor, ſomnolentia, ſudores, atque infantibus inſultus epileptici.

521. Hucuſque morbus affinis omni acutæ febri, præprimis tunc corregenti, difficulter in hoc ſtatu ab ea diſtinguitur; ſcientia epidemici intercurrentis, ægri in hunc morbum proni (515), contagii prægreſſi, & inde ſecutorum ſymptomatum (520) docet, quod adſit, & quod ſecuturæ ſint papulæ ipſæ in tertio ſtadio mox deſcribendo.

522. Eſt autem hæc febris ſpecifica, ſola efficiens morbum varioloſum, cum, quæ poſtea fiunt, inflammatio & ſuppuratio, ejuſdem effectus ſint.

523. Hæc, utut minima perſæpe, nulliſque aut vix ullis puſtulis indicata, tamen vindicat a morbo.

524. Febribus aliis, maxime popularibus, facillime jungitur, & hoc conſortio ſæpe ſolo periculum intentat.

525. Cognito hoc morbi ſtatu (520) indicatio eſt hæc primo: ut, ſtimulo ſpecifico ablato, retuſo, ſanetur ſtatus præſens, & impediatur ulterior ejus progreſſus, & proinde caveatur futura inflammatio, ſuppuratio, gangræna, &c.

526. Stimulus videtur auferri poſſe correctione per ſpecifica ita dicta, vel ſaltem retundi, methodo indirecta, quam recentiorum induſtria perfecit.

527. Correctio ſpecifica niti debet invento remedio oppoſito illi veneno contagioſo, quod tam parva mole ſuſceptum reliqua parit, ut effecta (516. 520).

528. Quale (527) inveniri poſſe, comparatio hiſtoriæ antidotorum, & indoles hujus mali; faciunt ſperare, & ad indagandum impellit ſumma hinc futura humano generis utilitas.

529. In ſtibio & Mercurio, varia ratione præparatis, in blanda & iterata purgatione, emeſi, phlebotomia, cortice peruviano, aqua picis, acidis mineralibus dulcificatis, gummi-ferulaceis, verius forte in moſcho, & camphora, *temporariam* a variolis immunitatem ut quæramus, invitat aliquis horum aliquando ſucceſſus.

530. Quorum quidem effectus *prophylacticus* magni eſſet, in epidemia variolarum malignarum.

531. Methodus indirecta hic adhibetur, experimentis ulterioribus perficienda, illa, quæ deprehenſa eſt in ſufflaminanda hac febre plurimum valere, ut ea quam *mitiſſima* ſit, & quam *pauciſſimis* puſtulis indicetur, ne inflammatio magna in pus multum, pravum, purisque effecta, atque gangrænam abeat.

532. Conſiſtit illa, 1°. in victu idoneo acute febrientium.

2°. In uſu eorum, quæ virium animalium torporem excutiunt, vitalium motus componunt, uti ſenſuum variorum occupatio varia, intenſior, potiſſimum grata, ſub dio,

dio, in aëre libero, verno, perflato, recenti, frigidiuſculo (menſura frigoris non ad thermometrum, ſed gratam ægri ſenſationem capta), abſtinentiæ a ſomno diurno, a longiore nocturno, ſub veſte levidenſi, ſtragulis modicis: quæ tantis viribus pollent, in febre varioloſa, ejus ſymptomatibus gravioribus, æſtu, delirio, convulſione prævertendis, cohibendis, ut non facile, niſi expertus credat.

3°. In prohibendo conſortio febris alterius, cujuſcumque, maxime tunc regnantis, cum febre varioloſa, ea methodo quam epidemici cognitio dictat.

533. Hinc eſt cur præter dicta (532. N°. 1 & 2) perſæpe nullis remediis ſit opus; & cur, ſi eorum neceſſitas, ea plane diverſa ſint, diverſis annis, pro genio epidemiæ corregentis.

534. De hoc ſtadio hæc valent.

Eſt aliqua durationis varietas pro varietate epidemiæ, vehementia morbi, temperie ægri; quo brevior ex ſua natura, eo gravior morbus; gravis quoque, ſi triduum ſuperet.

Dolor lateris pleuriticus, in febre primaria, malus.

Artuum dolores rheumatici, aſſidui, graves pravum genus variolarum præſagiunt.

Tamen cephalalgia, cardialgia, dorſi lumborumque dolor eſt etiam in benignis.

535. Morbus hic, ubi ſtadium prius (520) abſolvit, tertium, quod *eruptionis* voco, ingreditur, quod ſic ſe habet.

Punctis parvis, rubris, inſtar morſus pullicaris, cutis capitis primo & faciei, mox manuum & brachiorum, dein trunci & inferiorum, inter ſudores continuatos inficitur; interea miteſcunt ſymptomata, quin plena ſubinde apyrexia fit; niſi eruptio per vices fiat, & prodeuntibus ultimis, primæ incipiant inflammari.

Id intra biduum triduumve abſolvitur.

536. Huc autem ſequentia pertinent ad diagnoſin prognoſinque.

Quo febris varioloſa mitior, eo eruptio parcior, eo lenior ſtatus inflammationis, ſuppurationis.

Quo lentius erumpunt puſtulæ, quove exactius dictum (535) ordinem obſervant, eo morbus levior.

Eruptio confertim, tumultuarie, ordine inſueto, mala.

Quo remiſſio manifeſtior, aut plane apyrexia a prima eruptione, eo melius.

Quo cutis mollior, eo variolæ facilius prodeunt: hinc infantes & puellæ præ adoleſcentibus virisque morbum ferunt.

Mala eſt cardialgia quam eruptio non tollit.

Vomitus, diarrhœa cum dolore ventris poſt eruptionem valde mala.

Valde malæ petechiæ cum variolis.

537. Indicata in febre varioloſa huc quoque pertinent: veſcendum aura identidem nova, ægri exhalationibus non contaminata, in magno conclavi, ſub dio.

538. Atque ita morbus omnis finitus eſſet, ſi varioloſi furunculi benigne reſolvi poſſent.

Augentur autem omni hora quoad magnitudem & numerum puſtulæ, valde rubeſcentes, aſſiduo magis magisque elevantur, inflammantur, cutis tenditur, dolor, calor, impedita circulatio, impedita perſpiratio, hinc febris, humorum major ad interiora repulſus, ad ſuperiora affluxus, ob puſtulas in ſuperis plurimas, inſtar ſtimuli, liquidas illuc cientes, faciei tumor, ſæpe monſtroſus, veluti emphyſema, delirium, coma, convulſio, apoplexia.

Oculi tumentibus palpebris clauſi, ophthalmiæ inflammatoriæ, puſtuloſæ, ſalivatio ab univerſali ad partes ſuperas confluxu, a puſtulis faucium acute dolentibus, inſtar acris maſticatorii, ſalivam prolicientibus, quæ in infantibus, irritabilioribus, ſtimulo majore, plurium puſtularum oris, irritamento ad œſophagum, ventriculum, inteſtina propagato, aut deglutita, diarrhœam facit; angina varia, anxietas, diſpnœa, pleuritis, peripneumo-

monia, dyſenteria, mictus cruentus, hæmoptoë, cutis inter puſtulas liberæ inflammatio rubra, dolens, calens: quæ ubi duraverunt ſpatio 4, 5 vel 6 dierum a primo ortu, jam abſolute ſuppuratæ ſunt, in totidem parva apoſtemata converſæ.

Hunc inflammationis decurſum voco, uſque in abſceſſum; durat pro varietate epidemiæ, temperiei, magnitudinis, regiminis, vario tempore, plerumque quatuor aut quinque diebus, ita ut octavo ab inchoamento die, *ſuppuratio* adſit.

En quarum nobis ſtadium, *febrim maturatoriam.*

539. Quæ plane eadem eſt cum febre, inflammatæ cuicumque parti, dein ſuppurandæ, communi.

540. Hanc numerus inflammatiuncularum, abſceſſulorum metitur, qualitas vero periculum.

541. Si enim morbus contagii ingens (520), puſtulæ multæ, ſibi mutuo proximæ, ac quaſi implicitæ, inflammationis omnia ſigna magna, temperies bilioſa, vigor ætatis, vita prægreſſa lautiſſima, remedia & regimen velocitatem multum augentia, æſtas fervidiſſima fuerint; tum ad finem inflammationis veſiculæ, lympha rubella diſtentæ adſunt, gangrænoſæ indolis indices: hinc cutis circulationi & exhalationi inepta, inde humorum in interiora repulſus, inde ſalivatio ingens, tumor magnus manuum pedumque.

542. Ex his diagnoſis & prognoſis quanti ſtatus cognoſcitur, ratioque morbi, & omnium ſymptomatum in eo capitur, his fere regulis circumſcripta:

Quo puſtulæ in hoc ſtadio graviores, rotundiores, magis acuminatæ, magis ab ſe invicem diſtantes, ſibi invicem ſimiliores, eo melioris notæ.

Quo materies puſtularum pus magis blandum & perfectum refert, eo melius.

Quo pauciores, magis ſeparatæ, mox majores, plus a facie remotæ, candidiores, dein flavæ magis puſtulæ, quoque tardius procedunt, eo meliores.

Quo plures, magis intricatæ, minores ſingulæ, magis in facie hærentes, fuſcæ nigræve, citiusque incedunt, eo pejores.

Quo materies puſtularum ichorem gangrænoſum plus refert, eo pejus.

Quo ſpatium inter puſtulas magis rubet, calet, tenditur, tumet circa tempus abſceſſus, eo melior ſpes, ob circulationem hic remanentem.

Quo idem plus pallet, vel fuſcum evadit, eo pejus; angina ſequitur lethalis aut peripneumonia, niſi ſalivatio liquida vel ingens tumor manuum pedumque acceſſerit; ratio eſt, liquidorum hic impedita, hinc ad interiora aucta, circulatio.

Si in locis inter puſtulas liberis maculæ purpureæ, lethalis gangræna deſignatur.

543. Inde intelligitur quid ad diagnoſin & prognoſin faciat variolarum diſtinctio petita.

1°. A ſitu earumdum in *diſcretas*, *cohærentes* ſeu *corymboſas*, *confluentes*, *mixtas*.

2°. A figura in *acuminatas*, *depreſſas*, *ſilicoſas*, *verrucoſas*.

3°. A liquore contento in *purulentas*, *ichoroſas*, *chryſtallinas* ſeu *lympathicas*, *ſanguineas*..

4°. A colore in *albo flavas*, *albidiſſimas ſquammulas referentes ſine contento*, *plumbeas*, *nigras*.

5°. Ab alio exanthemate comitante, petechiali, miliari, eryſipelatoſo, in *ſimplices compoſitasve*.

Inde & benignitas, malignitas, regularitas, anomalia morbi, & viarum diſcrimen ſcitur.

544. Indicatio in hoc ſtatu (538) eſt varia, pro vario gradu durantis mali; nam in primo initio apparentis inflammationis externæ, requiritur cautela, ne vergat in ſuppurationem: de qua jam actum (531. 532); quibus auxiliis ſæpe innumeræ, vix ortæ puſtulæ diſparent, mox reſolutæ; aut cum id obtineri ex toto nequeat, curandum, ut minima fiat, procul a capite, & tarda; quod fit.

1°.

2°. Victu tenuiſſimo, putredini reſiſtente; 2°. potu diluente, blando, ſubacidulo; 3°. medicamento antipyico aperiente, diluente, aſſiduo, magna copia ingeſto; 4°. regimine frigidiuſculo, maxime admiſſu puri & frigidi aëris. Hæc autem ſtatim ab initio ſic applicanda ſunt.

5°. At inflammatione majore, actu frigidis ſepoſitis, balneo pedum, crurum, femorum, bis de die repetito horum fotu tepido continuo.

6°. Si vero nimio impetu fuerit morbus, mere valideque inflammatorius, cum aut ſine topica viſceris cujuſdam inflammatione, apparatus antiphlogiſticus, vi morbi par, conducit: reliquis ſimul, ut de ſingulis inflammationibus præſcriptum eſt, actis.

7°. Si epidemicus una junctus, & hujus quoque permagna ratio, ex epidemiæ cognitione, habenda.

545. Poſt toleratum decurſum hunc (538) ſequitur ſtatus quintus *ſuppurationis*, quo incepta illa creſcit & perficitur.

In eo puſtulæ jam purulentæ quotidie augentur, dein matureſcunt, albeſcunt, flavent, ac tertio quartove die hujus decurſus, ab exordio primæ febris undecimo, rumpuntur, ad decimum quartum uſque diem ſiccandæ; ſextum ſtadium.

In confertiſſimis vero, aut mali moris tota pinguedo & cutis pure ſcatet mobili, externe aret, locis liberis inflammatur; hinc impedimento perſpirationis circulationisque, irritatione generis membranoſi & nervoſi, abſorptu puris in venas, fit febris peſſimæ indolis, cum peſſimis ſymptomatibus; ſi materies hæc purulenta ſanguini mixta diu movetur, putreſcit; hinc hæmorrhagiæ putridæ, pernicioſæ, narium, pulmonum, inteſtinorum, & adeo damnatus Sydenhamo cruentus mictus; hinc quoque pro vario delapſu in diverſas corporis partes diros effectus vixque ſuperabiles producit; deliria, phrenitides, anginas, peripneumonias, pleuritides, vomitus, dyſenterias, hepatitidem, apoſtemata, anthraces, junctura-

rum tumores, abſceſſus, immobilitates, ſenſuum variorum jacturam, præprimis oculorum vitia varia, fiſtulas, pannos, hypopia, amauroſes, &c., tabem, phthiſin, & infinita ſimilia.

546. Si vero tum materies tenuior, acrior, morbusque vehementior, exeditur cutis, pinguedo & caro, fiunt lata, peſſima, ad oſſa ſæpe penetrantia, ulcera cacoëthe, cicatrices fœdæ.

547. In hoc ſtatu (545) curandus puris ad exteriora exitus, ab interioribus expulſio; quod fit laxando cutim fomentis laxantibus, tepidis, aſſiduo & laborioſe renovatis, puſtulas aperiendo, ablutione & gargariſmo oris fauciumque, aſſiduo potu largo, calido, cardiaco, detergente, aperiente, putredini reſiſtente, qualem dant acida mineralia copioſe data cum apto vehiculo, clyſmate blando, diluente, emolliente, laxante quotidie injecto, diu retento, purgante blando, per epicraſin dato, frequenter repetito, victu ex jure carnium cum ſale & acidis condito, vini meraciſſimi ſubinde moderato uſu, acidis mineralibus largius datis, cortice peruviano, camphora ore aſſumta, cum ovi vitello ſubacta, illitaque plagis longe lateque gangræneſcentibus, dato ſimul contra enormes impetus opio.

548. Si morbus vehementiſſimus, ichor gangrænoſus loco puris, tota fere cutis occupata; facile patet cur infelicem adeo, imo ineluctabilem perniciem adferat hic morbus; omnium vero id clariſſime liquebit ei qui ex anatomicis norit, ut externam cutim, ita oculos, narium omnes membranas, oris omnia velamenta, aſperam arteriam, bronchia, œſophagum, ſtomachum, inteſtina, jecur, lienem, pulmones, obſideri his puſtulis.

Hinc quippe dicta intelligit & videt quid ad curationem requiratur, & an magnitudo mali, perditio tot ægrorum, poſt vulgata auxilia applicata fruſtra ſemper, non excitet boni medici ſolertiam, ut initio mali invadentis ſumma tentet; vulgata quippe methodo nullus, niſi ſponte emergit.

Pro-

Prophylaxis inſitiva, mox deſcribenda, eſt ſatis certa tutaque.

INSITIO VARIOLARUM.

549. Cum epidemiæ varioloſæ nunc paſſim funeſtæ ſint, nunc vero mites, contagium quod pauciſſimis parcit, ſtudio datum eſt, habito ſelectu temporis, valetudinis modique, quo communicatur: hæc praxis *inſitio* audit.

550. Tempore variolis inimico, aut iis quidem epidemicis, bonis tamen, nulloque alio morbo corregente, inſitio fit.

Præplacet ver adultum.

Utut inſitivæ quacumque anni parte, naturalibus præſtent, in prava quoque conſtitutione.

551. Inſitionem facturo vitanda dentitio, graviditas, puerperium, catameniorum primitiæ, febrilis quoque morbus quicumque, aut quem exorta febris pejorem reddit.

Non vitandi morbi ſine febre, a fibra laxa, debili, quosve ipſa febris ſanat.

552. Sani non præparantur ad inſitionem auſpicato obeundam: ipſa ſanitas eſt optima conditio.

553. Præparatione ſolum eget, qui aliqua ægritudine tenetur, varioloſum morbum poſtea perverſura.

554. Quæ conſiſtet in ablatione illius ægritudinis,

555. Hæc cum varia eſſe poſſit, varia quoque erit præparandi ratio; non eadem omnibus applicanda.

556. Idcirco nec phlebotomiæ, nec purgationi, nec mercurio, nec antimonio, nec cortici peruviano, nec diætæ aut lacteæ, aut mere vegetabili ſemper & ubique locus.

557. Locus inoculationi deſtinatus ſit ruri, elatus, umbroſus, amœnus, horto & ambulacris inſtructus, ſemo-

motus a conturbernio ſanorum (quamvis epidemiam nemo fecerit invito tempore), cubicula ampla , aëri pervia.

558. Inter plures inoculandi modos ille præſtat, ubi (dato pridie purgante leni) pus tenue , aquoſum , apice lanceolæ exceptum , punctura incruenta , ad deltoidis inſertionem , in brachio utroque , infra epidermidem lanceola elevatam , viru infecta , oblique adapta , parumper morante , inverſa demum immittitur abſque deligatione, prohibendo interim contagium per os naresque.

559. Hic locus, præ cæteris opportunus, monſtrabit geneſin , inflammationem , ſuppurationem *variolæ genitricis* , morbique *topici* decurſum.

560. Qui non eſt commenſuratus futuro morbo *univerſali* , mox ordienti , ſufficiens tamen ad comparandam ſecuritatem a variolis ſecundis.

561. Eſt autem totius morbi hic ordo :

Secundo ab inſitione die , vix veſtigium rubrum puncturæ , dein vero macula dilute rubra vel flava conſpicitur.

Tertio die finiente, locus compunctus duriuſculus eſt , velut ab exigua lenticula ſubcutanea , quæ dies quarto modice elevatur , cum pruritu per ambitum ; ſcabra durities , rubedo intenſior , puſtulæ aut potius veſiculæ , tenuem lympham continentes , ope microſcopii detegendæ.

Quinto puſtula increſcit, apice ſplendido albidoque , ambitu rubro , ampliore , veſiculæ plures , quarum complexus *variolam genitricem* conſtituit ; dolor ſubaxillaris , crebra coloris in vultu mutatio , intenſe roſei in pallidum , & viciſſim, pulſus per momenta celer , mox iterum naturalis, maxime inter dormiendum , viget appetitus , nunc hilaritas , nunc vero moroſitas , per vices , ſolito major , ſubinde hoc die oris fœtor , cum linguæ ſordibus.

Sexto die lympha tenuis in puſtula maxima ; hinc inde plura , exigua , vix conſpicienda punctula in vicinia *puſtulæ genitricis* , ſupra cutem inſigniter elevatæ , acuminatæ , cum limbo rubro , ardore , pruritu : dolor ſubaxillaris

laris major, & levandi brachii difficultas *febrim primariam varioloſam* jamjam inſtantem docent.

Die ſeptimo *variola genitrix* aucta, limpha jam ſpiſſeſcente, non pellucida; ambitus amplior, rubicundior, rubore roſeo, diffuſo, laſſitudo, leviculi horrores, calores, carebaria, ſomnolentia, ſubinde cardialgia, appetitus minor, pulſus ſæpe incitatior, & *febris varioloſæ primariæ* molimina.

Die octavo, *variola genitrix* matura ſuppurat; febris varioloſa auctior; reliqua uti pridie, ſomnolentia tamen major; noctu inquies; evigilatio repentina cum terriculamentis.

Die nono, pergit eadem febris, vage remittens, auctis prioribus; accedit non raro convulſio univerſalis, extaſis.

Die decimo & undecimo, eruptio *totalis* aut *partitim*, febre compoſita, aut plurimum mitigata.

Die 12mo., 13tio., 14to., nova febris *maturatoria*, cum horripilatione a puſtulis aſſurgentibus, inflammatis, ſuppuratis; noctu inquies, jactitatio; tuſſicula, raucedo, niſi pauciſſimæ puſtulæ ſint, eæque aut diſparuerint vix ortæ, aut ante ſuppurationem exaruerint.

Die 15to., motus febriles componi incipiunt, puſtulæ ſiccari.

562. Nonnumquam omnia uno-nychthemero, ſerius aut citius contingunt.

563. Eſt ergo morbus duplex, *topicus* & *univerſalis*: quo enim ordine puſtula *genitrix* naſcitur, inflammatur, ſuppurat, ſeptem dierum ſpatio; eodem, intra totidem dies, *topico* finito, *univerſalis* decurrit, puſtulis in reliquo corpore naſcentibus, inflammatis, ſuppuratis.

564. Quo plures puſtulæ, eo major febris *ſuppuratoria*.

Quo plures puſtulæ in facie, eo major ejuſdem tumor.

Quo plures in ore, faucibus, eo majora anginæ, ſalivationis incommoda.

Febris

Febris varioloſa primaria non eſt proportionata numero puſtularum.

Inter febrim varioloſam primariam & maturatoriam eſt *apyrexia*, ſi unica eruptio; *remiſſio* ſolum, ſi per vices & interruptim fiat.

Plures variolæ in eo latere faciei, cui inter dormiendum incubuerit æger diutius, crebrius.

565. Viru per inſitionem communicato, victus primo quatriduo ſit ab aſſueto non multum diverſus, eodem tamen paulo parcior, liquidior, eupeptus. Die quinto ſine carne, ex oleribus, fructibus horræis; commmoratio aſſidua, inter moderata, grataque exercitia corporis, interdiu ſub dio, in aëre recenti, libero, ad gratam ſenſationem frigidiuſculo, non immitti; ſomnus interdiu nullus, niſi infantibus concedendus; ſera veſpera poſt modicam per diem defatigationem, ſuper ſtragula pilis equinis, paleis farcta, capiendus, & ſub integumeto levi, ſine plumis, ſæpe ubi æger incaluerit inquietus, removendo, ventilando, invertendo; mane mature excutiendus.

566. Interea prohibendi alieni morbi, ſique accedant, *ſua* methodo ſanandi.

567. Symptomata *graviora* febris primariæ, dedolatio ſumma, ſomnolentia peculiaris, æſtus febriles validi, &c. petunt aërem liberum, reficientem, ambulationem, torporis excuſſionem ope motus, ſaltus moderati, luſuum variorum organa ſenſuum varie valideque afficientium, quæ omnia febrim junctaque ſymptomata mirifice & cito ſedant.

Convulſio præſens, actu frigida, aquam, aërem, eumque ſimul rudem, agitatum vento, excitantia varia, frictiones, odoramenta exigit, ægro, tenui veſticula tecto, & lecto exempto.

568. Sub actuali eruptione abſtinentia a lecto interdiu & ſupra dicta continuanda.

569. Puſtulæ numeroſiſſimæ, velut confluentes futuræ, non raro in ſuo ortu diſparent, mora extra lectum, novo, nondum

nondum infecto aëre, identidem inſpirato, ſub veſte tenui, corporis motu.

570. Puſtulis inflammatis, maturantibus, pruritus, ardor, nocturna inde inquies, angina, ophthalmia, remedio eſt aër identidem renovatus, grate frigidus, frequens exemptio e lecto, calentibus ſtragulis mutatis.

Anginoſis fomentum foris, & fotus faucium.

571. Morbo finito, purgans lene, omni octavo die, per menſem repetendum, & per æſtatem ruſticatio materiem ſubtrahit furunculis, abſceſſibus, ophthalmiis, variolas quaſcumque ſequi ſolitis.

MORBILLI.

572. Huc alter quoque morbus pertinet, puerili ætati, iisque qui eo nondum defuncti ſunt, infeſtus, quem vocant *morbillorum*; contagio ſæpe populari, una vice per vitam, eidem homini communicandus, originis, ut videtur, cum variolis coævæ.

573. Cum anni exordio ſubnaſcens, circa vernum æquinoctium vigens, pedetentim æſtivo recedit.

574. En morbi ſtadia curſumque.

1mo. die, rigor, horror, frigus calorque alternatim.

2do. febris aſſidua, ſitis, anorexia, lingua alba, humida, capitis, oculorum gravedo, ſomnolentia continua, ſtillicidium humoris acris ex oculis, cum tumore, ardore, rubore, pruritu palpebrarum, coriza & ſternutatio frequens, faucium levis dolor, velut a rheumate cum tuſſi tanquam catharrali.

Paulo ante eruptionem nonnumquam vomitus & alvi fluxus, in dentientibus vireſcens.

Horum omnium augmentum in 4tum., ſubinde 5tum. uſque diem. *Statum contagii* dicunt.

575. Eo autem die, eruptio macularum, minutarum rubrarum, morſus pulicum referentium, primo in fronte

&

& facie, ſenſim numero & magnitudine auctæ, racematim cohærentes, ex innumeris parvulis papulis ſupra cutem modiſſime elevatis, cum aſpredine, tactu quidem, non vero viſu obſervanda.

A facie ad pectus, ventrem, femora, crura deſcendunt, non elatæ, latiores tamen & interſtinctæ.

Eruptione abſoluta, vomitus ceſſat, reliqua continuantur, aucta tuſſi & ſpirandi difficultate. *Status eruptionis.*

576. Die 6to., in fronte aſpredo, cuticula rupta; in reliquo corpore maculæ latiores, intenſius rubræ, donec die 8vo., primo in facie, dein & in trunco, artubusque palleſcant, & die 9no. evaneſcant cum ſeceſſu cuticulæ, inſtar farinæ, furfurumque. *Status excreſcentiæ.*

577. Per omnia hæc ſtadia eadem febris eſt, veluti catharralis, peripneumoniæ affinis; in eam ſæpe converſa, die nono in miti morbo terminata.

578. De morbillis hæc valent:

Quo tardior eruptio, eo melius.

Subitanea retroceſſio macularum cum delirio, ferme lethalis.

Macularum nimia rubedo, mala; pejor vero earum livor.

A calido regimine macularum primo livor, dein nigror, lethalis.

Vomitus perſeverans, poſt eruptionem, periculoſus.

Mala febris die nono, & ſerius; eſt enim peripneumonica.

Tuſſicula poſt morbum, diuturna, veſpertina, nocturna, cum raucedine & febricula latentem peripneumoniam & phthiſin ſuperventuram docet, niſi cito & potenter juves antiphlogiſticis.

Ut plura funera in variolis, quam poſt eaſdem, ita plura quoque poſt morbillos, quam ſub iiſdem & æque multa fortaſſe, ac in variolis.

Periculoſus morbus, in peripneumoniam, pleuritidem pronis,

pronis, hæmoptoïcis, tuſſiculoſis, aſthmaticis.

Cave ne conſuetam exanthematis evaneſcentiam habeas pro ejuſdem morboſa retroceſſione.

579. Curatio ſit fere eadem quæ in angina, peripneumonia, pleuritide: ſcilicet apparatu antiphlogiſtico toto, ſubinde generoſo, per totum morbum, cum determinatione ad pulmones, præprimis quiete in lecto, ſub levi ſtragulo, in aëre tepido humidoque, victu tenui, farinoſo, potu frequenti ex althæa, malva, ſalab, hordeo, oryza, horum cremore, emulſis nitroſis, crebro tepideque propinatis, vaporibus ore hauſtis, avertendo febrim corregentem.

580. Symptoma grave eſt, peripneumonia poſt eruptionem: huc referenda de peripneumonia dicta.

581. Tuſſis longa, emacians, febricula diarrhœa poſt morbillos petunt decoctum radicis ſalab, & phlebotomiam.

582. Ex hiſce conſtat, quæ differentia regiminis in morbo varioloſo & morbilloſo, quibusve hic ſit funeſtus, & cur; cur ejuſdem inſitio, & quibuſnam, commendanda.

583. Hæc autem fit ope ſanguinis ab homine morbilloſo excepti alterique, ut in variolis inſitivis, communicati.

Die 6to. ab infectione febricula, tuſſis perpauca, abſque peripneumonia, abſque effectibus, morbum non inſitivum ſequi ſolitis.

SCARLATINA.

584. Variolis & morbillis jungenda febris *ſcarlatinoſa*, non raro epidemica, maxime autumno, hyeme, & vere primo, in ætate tenera, ſexu ſequiore, & inter viros, queis fibra laxa, illosque qui eo morbo nondum correpti, eadem habitatione utentur, contagio, ut videtur, peculiari propaganda.

585. Eſt febris acuta, continua, a frigore, calore, vomitu bilioſo exordiens; nondum ſat cognita; cognitas tamen, inflammatoriam, bilioſam, putridam, eadem fors tempeſtate regnantes æmulata; hinc ad earumdem leges ſananda, cum propior medicina adhucdum deſit.

586. Mitiſſima ſubinde, nonnumquam paſſim funeſta, durationis vel in eadem conſtitutione differentis, nunc intra paucos ſolum dies, nunc vero plures ſeptimanas concluſa.

587. Die febris incerto maculæ primo conſpiciuntur, dein plagæ latiores, rubræ panni ſcarlatini colore, morbillis intenſius, raro pallidiſſime rubentes, cum leviſſimo tumore, calore, pruritu, ardore affectæ partis, papulis albis intermixtis, miliaria referentibus; febre effloreſcentiis non indicata, intra paucos tamen dies ſopita, ſi morbus boni moris, cuticula in farinam fatiſcente.

588. At morbo graviore accedunt coma vigil, ſoporoſum, convulſio univerſalis phrenitis, apoplexia, unde mors præceps, non prævisa, in morbi principio.

Glandularum colli, ſubmaxillarium, parotidum, tumores inflammatorii, angina varia, inflammatoria, ſuppuratoria; gangrænoſa, putrida, maligna, tonſillarum, veli penduli, pharyngis, laryngis; unde mors ſubita, ſuffocans, ex cynanche in morbi acceſſu, cum delirio, orthopnœa, riſu ſardonio, tetano, opiſthotono, epilepſia.

Malo autem hinc in thoracem, illinc vero per totum tubum alimentarem atque intra viſcera abdominis demiſſo, a materie ſcarlatinoſa vellicante, rodente, inflammante, ſeptica, infinita graviſſima ſymptomata, morbique ſecundarii, pro natura & officio affecti viſceris, & agentis contagii modo.

589. Quo tempore inter juniores febris ſcarlatinoſa graſſatur, inter adultos ſæpe ſola angina comparet.

590. Febre ſenſim ceſſante, epidermis ſecedit in manibus pedibusque per integras lacinias; in reliquo corpore per modum furfurum, ſquammularum, farinæ.

591.

591. Cuticulæ ſeceſſum in morbo gravi, ſubinde & levi, aëre rudiore citius admiſſo, vaſis cutaneis obliteratis, perſpirationi promovendæ ineptis; ſecretione lotii perpauci, & ſubinde ſubcruenti, nigreſcentis, diminuta aut plane abolita, hydrops, frigidus, calidus, anaſarca, demum cavitatum variarum ſequitur, curationis laborioſæ.

592. Natura morbi nondum ſufficienter intellecta methodum medendi dictat traditam (595 ad 768) in moderanda febre & ſymptomatibus mitigandis occupatam. In febre ſæpe elatiore, inflammatoria, angina ſimili, inde abolita deglutitione, encephalo inflammatorie affecto, hirudinum ad tempora, retro aures adplicatio, nuchæ ſcarificatus cruentus, rubefacientia gutturi, ſuris, pedum plantis apponenda, potulenta emollientia, nitroſa, ſambucina, morbo his mitigato camphora prudenter data conveniunt.

593. Hydrops prævertitur, præſens curatur vitando frigus in convaleſcente, determinando ad ſyſtema urinarium, regimine & medicamentis, ſollicitando evacuationes diureſeos vicarias, alvinam præprimis, præcavendo relapſum tonicis, forma remedii, alimenti, exercitio corporis vario, matutino, protracto, ad initium ſudoris uſque, ruſtificatione in elatioribus.

Hydropem calidum phlebotomia ſolvit.

594. An datur contagium ſcarlatinoſum, quemadmodum variolarum & morbillorum?

An id, ſemper idem in ſe, diverſimode tamen agit, diverſas vires nactum ab anni conſtitutione & ægrotantis diatheſi?

An ejuſdem ſuſcipiendi tantum ſemel in vita facultas eſt in eodem homine?

An febris *ſcarlatinoſa*, ſine ſcarlatina æque frequens, tum cum quam ſine angina? & an angina putrida, maligna, contagioſa, ab eodem miaſmate ut ſcarlatina?

An idcirco pauciores hoc morbo corripi exiſtimatur,

etſi fortaſſe pauciſſimis parcat, diverſo ſchemate occultatus?

Hæc quidem ita videntur.

Si hæc ita ſe habeant, an tuto inoculari & poteſt & debet? præprimis cum inde tam multæ ſtrages?

FEBRIS INDETERMINATA, INCOGNITA, NOVA.

METHODUS INDIRECTA, GENERALIS, SYMPTOMATICA.

595. Febris indeterminata, nova, anonymos, tum ſporadica, cum popularis medicinam petit initio *indirectam*, quæ in generali ſolum antifebrilium remediorum applicatione ſubſiſtens, *generalis*; aut in curandis urgentioribus ſymptomatibus occupata, *ſymptomatica* audit: neceſſaria ſemper in novæ febris ingreſſu, aut febre cognita ſed medicatrice, vel quotieſcumque juſtum febris moderamen adeſt, medico ſpectatorem agente.

596. Quam ſemper adhibere oportet, quotieſcumque aut claræ indicationes non ſuppetunt: aut iiſdem licet perſpectis ſatisfieri nequit.

597. Interea opera danda, ut febris ignotæ indoles innoteſcat: 1°. ex ipſius ſolis naturæ viribus relictæ ſolutione; 2°. juvantium & nocentium obſervatione. 3°. cognitione corregentium morborum.

598. Methodus indirecta 1°. acre irritans corrigit, expellit. 2°. Conſulit, α) viribus naturalibus, victu idoneo in acutis β) viribus vitalibus, earum juſto moderamine, dum nimias deprimit, depreſſas erigit, devias reducit γ:) utriſque vero uti & animalibus; cura ſymptomatum graviorum (612).

599. Quorum qui plurima graviſſimaque juxta regulas

(617

(617 ad 700) dandas ſuſtulerit, maximam morbi partem curarit.

600. Acre irritans externe hærens (ut vitri, metalli, ligni, lapidis, oſſis, fragmenta aucuta aut ſtimulantium, rubefacientium; rodentium, veſicantium, cauſticorum, ſepticorum, venenatorum applicata), cognitum, quantocius auferendum; dein ille locus cui inhæſerunt, & læſus inde eſt, fovendus erit lentis, mucoſis, oleoſis blandis, anodynis, leniter aperientibus.

601. Acre irritans interne hærens, (ut inflammationis, ſuppurationis, gangrænæ, ſphaceli, cancri, cariei oſſis, ichoris, puris, lymphæ acris & ſtagnantis acrimonia) tolli vel corrigi debet juxta leges cognitas ex hiſtoria horum morborum.

602. Acre irritans in ipſa liquida inductum, uſu ſex rerum non naturalium tolli vel corrigi poteſt, & debet pro ſua indole varia cognita, variis auxiliis.

1°. A motu nimio, quiete corporis & animi, humectantibus, diluentibus, blandis lenientibus.

2°. A nimio calore aëris, temperando illum inſperſione frigidæ, potu aquæ ſubacidæ leviter nitroſæ, cum vini ſubaciduli pauxillo; cibo ſubacido, leviter demulcente, parum ſalito, medicamentis vero ſimilibus.

3°. A nimis humido aëre, largo foco ex aromaticis reſinoſiſque lignis, exhalatione aromatum.

4°. Ab aëre acri putrefaciente, hunc emendando accenſo nitro, pulvere pyrio, vapore aceti, ſale prunis inſperſo.

5°. Ab animi affectibus, hos ſedando ratione, contrariis affectibus, varietate objectorum, anodynis, opiatis.

6°. A cibis acribus acidis, id acre diluendo, demulcendo, abſorbendo, immutando in ſalem compoſitum, aquoſa; gelatinoſa animalium, oleoſa, cretacea, oſtracodermata, lapides animalium, terræ pingues, ſales alcalini fixi, volatiles, ſimplices, compoſiti id efficiunt.

7°. A cibis acribus ſalinis, eam acrimoniam diluendo

per aquoſa, tumque evacuando ſimul, demulcendo per lixivioſa ex calce viva.

8°. A cibis acribus aromaticis calefacientibus, diluendo per aquoſa, corrigendo per acida, reſolvendo & detergendo per ſaponacea acida, demulcendo per blanda gelatinoſa. Quum alcaleſcentia acria huc ſpectent, & illa hinc intelliguntur.

9°. A cibis animalium ex partibus alcaleſcentibus, per alimenta, potulenta cito aceſcentia, actu acida vegetabilia aut mineralia, farinoſa, ſaponacea abſtergentia, acida ſuboleoſa, &c.

10°. A cibis copia peccantibus, ſtomachum conſtringentibus, dilutione, inedia, vomitu, ſolutione alvi.

11°. A potu acri fermentato, vel fermentante, acido, oleoſo, aromatico, deſtillato vel ſimplici inducta acrimonia tollitur iiſdem remediis (N°. 5. 6. 8. hujus).

12°. A nimia vigilia: curatur iiſdem, ac (N°. 1. 2. 5. hujus).

13°. Si a retentis intra corpus excrementis, acrimonia alcalina, acida, oleoſa, ſaponacea putrida, hæc reddenda fluxilia, viæ lubricandæ colatoria & emiſſaria aperiendo, vires expellentes ſtimulandæ, augendæ; hæc facienda per externa, interna.

603. Colatoria & emiſſaria aperiuntur excipiendo, tranſmittendo, excernendo morbido opportuna: hinc alvus, emiſſariorum princeps cæterorum vices ſupplens, aperta ſervanda, remedio lubricante, eccoprotico, per os aſſumto, in anum injecto: urinæ promovendæ potu frigidiuſculo, aquoſo, copioſo, aceſcente, exemtione e lecto, circumductione per cubiculum, diaphoreſis facienda, non vi urgenda, cutis ſordidæ, ſiccæ, rugoſæ, ſtrigoſæ, imperſpirabilis fotu, balneo, ablutione, pilorum abraſione, &c.

604. Victus idoneus in acutis conſtat cibis & potibus fluidis, facile digerendis, putredini adverſis, ſiti contrariis,

riis,

appetitui citando idoneis, cauſæ morbi cognitæ oppoſitis.

605. Cibus dandus eo tempore, quo adeſt febris, aut quo ejus impetus ſaltem lenior.

606. Et quidem copia parca, ſæpe repetita, ne nimis laborare cogantur viſcera, mutenturve.

607. Copia determinatur, & vis cibi, 1°. ex prævisa duratione febris ad dies 1, 4, 7, 9, 11, 14, 21, 30, 40, 60,: debet enim tantum dari, quo vires ſuſtineri queant, ut ſufficiant coctioni & criſi. Quo brevior morbus, eo minus & debilius offerendum, & contra: eo autem brevior erit, quo vehementior. 2°. Ex ætate ægri cognita: quo enim origini propiora, vel ſenectuti ſummæ, eo difficilius inediam ferunt animalia. 3°. Status & vehementia morbi ſi cognoſcuntur, varium copia & virtute cibum poſtulant: in ακμη tenuiſſima, & pauca, in adſcenſu & deſcenſu eo plus, & meracius dandum quo magis ab ea diſtat morbus. 4°. A loco, quem æger incolit: qui enim æquatori vicini, tenuem victum facile; polis autem propiores difficulter eum ferunt. 5°. Ab anni tempeſtate, quum ætas tenuiſſima, hyems validiora petat. 6°. A conſuetudine ægri, & temperie ejuſdem naturali: qui enim ſanus lautiſſimus uſus ea facile difflat, æger pluribus eget, ob vaſa & viſcera his aſſueta. 7°. A ſenſu levi, vel gravi, aſſumta ſequente.

608. Dein vero viribus vitæ conſulendum, ut, quod hæret impactum, humoribus circulantibus commixtum, extricetur, & eliminetur per varia colatoria, variis remediis, quorum primarium vis ipſius febris ita moderata ut valeat id integre perficere, adeoque huc requiritur, ut ſic temperetur impetus: 1°. ne inflammationes, ſuppurationes, gangrænas, ſphaceloſve queat producere (592); cujus periculum imminere docet vehementia ſymptomatum, maxime caloris, comparata cum virtute vaſculorum, 2°. neve nimio motu diſſipentur liquida: id vero denunciat ſiccitas narium, oculorum, gutturis, linguæ, raucedo, arida cutis, urina parcior, pul-

ſus parvus, celer, inæqualis, 3°. Neque ut ante coctionem torpeat nimis, ita ut materiem morbi non valeat ſubigere, movere, ſecernere, excernere: id cognoſcitur, ſi languent actiones vitales omnino, necdum apparente ſigno pepaſmi.

609. Si itaque exorbitare deprehenditur, moderamen fit abſtinentia, victu tenui, potu aquæ, aëre frigidiuſculo, animi effectu leni, venæſectione, clyſmatæ refrigerante, medicamentis blandis, aquoſis, glutinoſis, refrigerantibus, anodynis.

610. Si ſegnior apparet, excitabitur ope cardiacorum deſumtorum ex cibo, potuque meracioribus, aëre paululum calidiore, animi affectu magis excitato, medicamentis acrioribus, volatilibus, aromaticis, fermentatis, frictione, calore, motu muſculari, balneis, fomentis.

611. Deviæ quoque & aberrantes vitæ vires ſunt reducendæ reprimendæ, ſi nobilius viſcus validius impetiant. Fit id fotu vario. emolliente, diſcutiente, repellente calido, frigido, ſcarificatione ſicca, cruenta, phlebotomia, hirudine, ſitu corporis erecto, revellentibus, ſinapiſmo, veſicante, ſectione, uſtione, enemate; purgante, emeſi, aliisque pro ratione affectæ partis, & materiæ afficientis.

612. Symptomata ex febre acuta ſingulari orta imprimis hæc ſunt: frigus, tremor, anxietas, ſitis, nauſea, ructus & flatus, vomitus, debilitas, malignitas, calor, delirium, coma, pervigilium, ſtatus nervoſus, convulſio, ſudor, diarrhœa, exanthemata, aphthæ.

613. Quæ omnia orta ex febre, ut ſua cauſa, hac ablata ceſſabunt, adeoque, ſi ferri queunt tam diu ſine periculo vitæ, ſingularem curationem vix requirunt.

614. Quin ſæpe oriuntur ex conatu vitæ ſe diſponentis ad criſin, vel ad materiæ criticæ excretionem; tum hanc præcedunt, comitantur, ſequuntur, nec turbari debent.

615. Si vero intempeſtiva, nimis ſæva, quam ut ferri a vita poſſint, aut ab ægri patientia, vel aliud gravius malum

malum productura ſunt, tum ſingula ſunt lenienda ſuis remediis propriis, habita ſemper ratione cauſæ, & ſtatus morbi ipſius.

616. At princeps canon eſto: medendum ſymptomati ſine diſpendio virium vitalium, niſi id ab harum exceſſu pendeat, ut effectus a ſua cauſa.

FRIGUS FEBRILE.

617. Frigus in febrium acutarum initiis ponit attritum liquorum in ſe mutuo, & in vaſa, minorem, motum circulatorium imminutum, liquidum ad extrema ſtagnans, cor minus contractum, minus evacuatum, ſuperficiei cutaneæ vaſorumque extremorum ſpaſmum.

618. Efficit, ſi diu manet validum, polypoſas in vaſis majoribus, circa cor, concretiones, in encephalo vero compreſſo, liquidorum affluxu congeſtiones, hinc multa, & gravia mala in utroque.

619. Frigus cum horrore, frequens in acutorum principio, maxime pleuritidum, peripneumoniarum, in exordio intermittentium, remittentium, inſtante partu, criſi, inflammatione in abſceſſum, gangrænam verſa.

Diu per ſeptimanas & menſes fere ſemper interdiu frigere, velut ab aura frigidiore, cum moroſitate, irritabilitate mentis aucta, noctu vero inquietum eſſe, incaleſcere, vigente interim appetitu, febrim gravem, putridam, nervoſam futuram portendit.

Frigus a medico quidem, ſed ab ægro non animadverſum, magnum, marmoreum; cum ſudore frigido, rorido, in facie præprimis, jugulo, ſterno, pulſu tenuiſſimo, debiliſſimo, celerrimo, facie hyppocratica, indolentia poſt dolores, mentis præſentia, quin & hilaritate, prompto reſponſo, ſpe certa ſalutis in ægro, eſt brevi & certo lethale.

Idem frigus, cum ſudore univerſali in morbo non in-

flammatorio, ægro irritabili, criſi facta, cæterisque bonis eſt mere ſpaſmodicum, & adſtantes fruſtra terret.

Frigus ſtato tempore revertens latentem aut complicatam intermittentem indicat, aut alicubi abſceſſum.

Frigus validum, oſſa concutiens, diuturnum in quartanis, valde periculoſum maxime ſenibus, ad apoplexiam pronis.

Frigus, horror febrim præcedens in infantibus, pueris, irritabilioribus adultis ſæpe in convulſionem univerſalem abit.

Horripilationes vagæ veſpertinæ ſubſequente calore, ſudore, & maxima remiſſione ſub auroram, poſt dolores abſque benigna ſolutione, aut criſi, ſuppuratum ſignificant.

620. Hinc patet, quid deſignet, quid præſagiat, & cur, quo majus initio frigus, eo periculoſior febris.

621. Id frigus omni eo, quod valide ſtimulat, quocumque demum titulo, tentatum dedit ſæpe inſanabilem poſtea inflammationem: hinc ſalina acria, aromatica, oleoſa, veſicantia, & ſimilia, damnoſa ſunt.

622. Optime autem curatur potu aquæ calidæ, nitroſæ, cum pauxillo mellis & vini, balneo, vapore, fotu, lotione per ſimilem liquorem, frictione blanda.

623. Quibus ſtatim applicatis, ſæpe maxima mala illico curantur.

TREMOR FEBRILIS.

624. Tremor ponit muſculorum vacillationem, cauſas tendentes & laxantes brevi, & involuntarie, ſibi mutuo ſuccedentes, motusque ſpaſticos nunc contingentes, nunc abſentes.

625. Inde diagnoſis liquet: prognoſis autem varia, pro natura, magnitudine, numero, varietate cauſarum.

626. Sic tremor manus ab adſtante apprehenſæ in febre

febre acuta, ægro invito, vel inſcio, neque antea ob ſenium, abuſum ſpirituoſorum tremere aſſueto, neque irato, neque territo, valde malus.

Tremor manuum, linguave porrigi neſcia, maxime cum delirio, peſſimus.

Labii inferioris tremor aut puſillanimitatem, aut ſaburram ventriculi motam, aut latentem levemque ſyſtematis gaſtrici, hepatici inflammationem notat.

627. Inde quoque æſtimatur tremor in acutorum & intermittentium exordio. Item is a jactura ſanguinis nimia, alvi fluxu, vomitu, cholera, plethora, imminente apoplexia, prægreſſis gravibus encephali morbis reſiduus, a liquidorum defectu poſt diſpendia nimis magna durante morbo.

628. Curatio ex cognitione cauſarum repetenda.

ANXIETAS FEBRILIS.

629. Anxietas pro cauſa habet ſanguinis ex corde egreſſum impeditum, adeoque per fines pulmonales, aut aortæ impoſſibilem tranſitum; hinc ſpaſmum vaſculorum contractorum, aut materiem tranſire ineptam, aut pulmones ob inflammationem, indurationem, vomicas, impervios, ambiente aqua, pure, ichore, materie inflammatoria extravaſata compreſſos, aut vitio pleuræ, muſculorum intercoſtalium inflammatorio, rheumatico, hinc thorace immobili, non dilatandos.

Similia orta vidimus ex impedito trajectu cruoris per venam portarum ex iiſdem cauſis; unde, quum omnis ſanguis venoſus, a cœliacis & meſentericis arteriis allatus, redire non poſſit, ſtagnet, vaſa extendat, arterioſo fluxui reſiſtat, & omnia hinc nata & naſcitura mala producat; liquet, ambas has anxietatis cauſas in omni acuto morbo quam ſeveriſſime obſervandas, & curandas eſſe.

630.

630. Si anxietas ergo talis diu perſtat, circa vitalia producet polypoſas croncretiones, inflammationes, gangrænas ſubitaneas, cum intolerabili anguſtia, & morte cito ſubſequente.

Si autem hæſit in hypochondriis, tum maximum ſenſum ægritudinis circa ſtomachum pariet, reliquis viſceribus minus acute ſentientibus; dein putrefactiones ſubitaneas ſanguinis in vaſis his amplis, minusque validis; unde gangrænæ, hepatis putredo, dyſenteria a putrefacto lethalis.

631. Inde optime novit medicus, quid anxietas talis pro ſua cauſa, & natura ponit, quidque inde præſagiendum ſit, ſimulque diſtinguet utramque hanc ſpeciem anxietatis ab ea, quæ eſt.

Aut ab animi pathemate triſti, aut a viis primis ſaburra maxime mota, flatu, affectis, convulſis, inflammatis, gangrænoſis.

A varia criſi inſtante;

Ab exanthematum, abſceſſuum ſubito retroceſſũ.

Ab inflammatorio dolore interno ſubito ceſſante, vel ob gangrænam, vel vero ob criſin erroneam.

Ab anxietate morientium cum pulſu tenuiſſimo, debiliſſime micante, vacillante, omni modo inæquali, ſpiratione laborioſa, denſa, cita, anheloſa, ſuſpirioſa, ſtridente, erecta.

632. Anxietatem a vitio pulmonum aut thoracis ortam prodit oppreſſio pectoris, orthopnœa, pulſus debilis, inordinatus.

Natam vero ab infarctu ſyſtematis venæ portarum, repletio præcordiorum, eorumdem conſtrictio, potiſſimum ad ſcrobiculum, pulſu interim forti, pleno, duro, vibrante.

633. Inde etiam patet, quam varia requiratur medela ad ſævitiem hujus mali leniendam; quæ tamen omnis cognoſcitur, & applicatur, cognita prius indole ipſius ſymptomatis.

Ubi

Ubi ergo advertitur affectio ſpaſmodica cauſa eſſe, hæc tollitur leniendo acre irritans (600. 601. 602); id expellendo per vomitoria, purgantia, ſudorifera, diuretica, abſterſiva; diluendo aquoſis calidis, ſedando animi affectum, laxando fibras, vaſa, viſcera; compeſcendo nervos irritatos per anodyna, & narcotica.

Si ab inflammatorio viſcido, id ſolvendo, diluendo, ejusque vaſa laxando, impetum denique liquidi vitalis refrænando: huc maxime faciunt potus largus, calidus, aquæ mulſæ, farinoſæ, nitroſæ, ſubacidæ, leviſſime aromaticæ, fotus, cataplaſma, epithema, emplaſtra applicata locis affectis, quæ fiant ex diluentibus, laxantibus, emollientibus, anodynis, clyſmatibus ſæpe, parva copia ſimul injectis, diu, ſi fieri queat, retentis, quæ facta ſint ex iiſdem, vapore aquæ calidæ, emollientibus miſtæ, per nares, osque, in pulmones aſſidue ducto.

634. Si vero uſquam, hic profecto mali atrocitas citam, tutamque medelam efflagitat.

SITIS FEBRILIS.

635. Sitis ſiccitatem, liquorum immeabilitatem, acrimoniam ſalſam, alcalinam, bilioſam, oleoſam, putrida excrementa viæ primæ, pro cauſa ſua habet.

636. Hinc ſemper fere præſentiam alicujus horum indicat.

637. Adeoque ſignat, illa denunciari mala futura, quæ produci poſſunt ex iis cauſis, quas præſentes eſſe ſignificat (635. 636).

638. Quare ei ſemper, maxime in acutis, ſuccurrendum illico eſt.

639. Quod fit, 1°. bibendo aquoſa, ſubacida, nitroſa, demulcentia, calida, ſæpe, parva copia ſimul. 2°. Nares, os, fauces, ſimili potu fovendo, colluendo, gargariſando. 3°. Fotus, epithemata, & cataplaſmata ex

ex ſimilibus, hypochondriis circumvolvendo. 4°. Clyſmatibus ſimilibus injectis, & retentis.

640. Si vero valida ſitis una comitetur ſummam debilitatem, tum vinoſa, imo & ſæpe ſpiritibus ditiora, prioribus (639) miſcenda, propinanda, tuto erunt.

641. Sitis autem nullo potu ſuperanda, ore, lingua, faucibus, aſpera arteria reſiccatis; voce rauca, ſtridula, diſcrimen ſummum.

At vero, omnino, non ſitire, aut ſitim ceſſare cauſis licet præſentibus, iisque magnis, faucibus & lingua aridis, fuliginoſis, fiſſis in febre acuta quacumque, potiſſimum ardente, putrida, maligna, aut encephalum phrinitide, comate affectum, convulſiones imminentes, aut vim vitæ morbo ſuperatam, gangrænam, mortem inſtantem, notat.

NAUSEA FEBRILIS.

642. Nauſea irritum conatum vomendi ſignificat cum idea horroris; cauſam ergo habet proximam fibrarum muſculariam faucium, œſophagi, ventriculi, inteſtinorum, muſculorum abdominalium leviorem convulſionem; hæc fit:

1°. Ab acri, putri, bilioſo, in vacuum ſtomachum pulſo, in fauces adſcendente, utraque vellicante, & irritante; unde reliqua eoſdem ſequuntur motus: cognoſcitur ex inedia, halitu putri, ore, lingua, faucibus ſordidis; vel

2°. Oritur a lenta, viſcida, fluctuante materie, quæ in iiſdem locis natando vellicat: cognoſcitur ex ſignis glutinoſi prægreſſi; aut

3°. A ventriculo, œſophago, inteſtinis, & viſceribus vicinis, hepate præprimis, leviter inflammatis: quod ſcitur ex ſignis horum propriis.

4°. Tandem etiam a memoria rei, quæ olim aſſumta ſimiles nauſeas creaverat.

5°.

5°. Denique & ab inordinato ſyſtematis nervoſi motu, undecumque excitato: cognoſcitur delirio, ſpaſmo, vertigine, tremore.

643. Si diu manet, producit inediam, abſtinentiam a potu, & a medicamentis, dein vomitus; & quæ hinc produci poſſunt mala quam plurima, quorum præcipua debilitas, acrimonia alcalina putrida, ſiccitas.

644. Siſtitur ex prima cauſa orta (642. N°. 1) uſu acidi, ſalſi, aquoſi potus, cibi, medicamenti, tum ſimili leni purgante exhibito; & acido-auſteris roborantibus fibras; aut, ſi his non ceſſerit, vomitorio dato.

Quæ vero ex ſecunda cauſa (642. N°. 2) fit, illa tollitur, diluendo, attenuando, purgando, vomitum excitando.

At, ſi ex tertia ortum duxerit (642. N°. 3), tum non cedit, niſi illis morbis curatis, juxta deſcriptionem in ſuperioribus datam.

Quarta ſpecies oblivione, & vitatione ſimilium aboletur.

Quinta autem per auſtera, quietem, narcotica, aquam frigidam.

645. Hinc intelligitur, cur in acutis, ubi nauſea, purgatio initio data, ut & emeticum, adeo proſit, & in quo acutorum genere.

Cur ægri acutis cum febribus conflictati adeo horreant pinguia, carnoſa, ova, piſces; & contra appetant aquam, acida, fructus horæos, frigida?

Cur, niſi nauſea ſuperetur, nihil ægro proſint medicamina.

Cur ſæpe hoc ſymptoma incurabile fiat;

Cur tales morbi tandem fere cum ſubito, inſolito, mirabili adpetitu, ſecedant;

Cur nauſeam ſubinde emeticum tollat, ſubinde vero invitet, auferendam phlebotomia.

FAC-

RUCTUS ET FLATUS.

646. Ructus pro cauſa habet elaſticam, calore, effervefcentia, fermentatione, dilatabilem materiem, quæ uno momento coërcetur; altero, laxato clauſtro coërcente, exploditur cum ſono, & impetu.

647. Hinc aër, ſales oppoſiti, fructus horæi, humores putreſcentes, vegetabilia fermentantia dant ructui, & flatibus materiem; cujus impetus, fœtorque pro varietate ejus indolis varius eſt.

648. Nec tamen omnia hæc (647), ſi libere exhalare queant, ullum dabunt impetum; unde liquet, ſpaſmos ſphincteris œſophagei, œſophagi, oris ſuperioris & inferioris ventriculi, atque inteſtinorum ſemper concurrere ſimul, iterumque laxari; inde ructus, flatus, crepitus, borborygmi clauſi.

649. Si concurrunt hæ duæ cauſæ ſimul (647. 648), valide agunt, & diu perſtant; tum elaſtica materies calore, motu, propria vi, excitata in dilatationem, conſtricta in cavo, cujus fibræ convulſime conſtrictæ, membranas claudentes dilatat, tendit, dolere facit, vicina comprimit; unde dolores, anxietatesque oriuntur intolerabiles, mox ad emiſſos flatus ceſſantes.

650. Curatio hujus mali fit;

1°. Auferendo materiem (647) per diluentia, calida aquoſa leviter aromatica diſſipantia, ſalium æquilibrium tollentia in requiſitum præpondium, putredinem corrigentia, fermentationem ſedantia.

2°. Convulſiones ſedantia, lenientia acrium, compeſcentia ſpiritus, huc revocanda: quorum princeps opium, & lenia antihyſterica.

3°. Clyſmatibus, fomentis, epithematibus, calidis laxantibus, anodynis, leniter aromaticis, ut & cucurbitis, ſine ſcarificatu abdomini impoſitis.

651. Ex his ipſis (646 ad 651) reſpondetur ad hæc,

aliter obſcura, quæſita: qui cibi, potus, venena, medicamenta flatulenta ſint? cur vacuis viſceribus primis accidant? cur vulneratis? cur arcte conſtricto abdominis? cur hypochondriacis, hyſtericis, convulſivis, colicisque accidant?

VOMITUS FEBRILIS.

652. Vomitus, expulſio violenta contentorum ventriculo primo, dein etiam inteſtinis, tandem viſceribus eo ſe evacuantibus: agnoſcit convulſionem fibratum muſcularium faucium, œſophagi, ſtomachi, inteſtinorum, diaphragmatis, muſculorum abdominalium pro cauſa proxima; pro remota omne id, quod irritando fibras deſcriptas, vel facile convellenda viſcera, ſtimulat.

653. Ergo vitio ſtomachi, cruditate, ſaburra varia onerati, hinc convulſi, inflammati, ſuppurantis, ſcirrhoſi, cancroſi, cartilaginoſi, varicoſi, accedente febre acuta, aliquando accidit; pertinax eſt; ex idea ejus mali cognoſcitur, eoque ſublato demum tollitur: de quibus poſtea.

654. Vitio viſcerum & partium circumjacentium ſimiliter affectorum, diſtento per ingeſta ſtomacho irritatorum, idem toties incognita cauſa pertinaciſſimus accidit, accedente febre.

655. Vitio partium diſſitarum, maxime encephali commoti, leviter preſſi ſero, ſanguine, materie morboſa, quacumque huc impellente, ſubinflammati.

Huc quoque vomitus a dentitione.

656. Vitio omnis cauſæ majoris nauſeæ (642); unde cognoſcitur, dirigitur, curatur.

657. Si permanet, producit atrophiam, ileum, convulſiones & effecta nauſeæ majoris & pertinacis (643).

658. Si vitio cauſæ (653. 656) acciderit, curatio ex hiſtoria illorum morborum petenda.

659. Si a cauſa (642. 656) oritur, remedia eadem

(644) huc in uſum revocanda diligenter, maxime opiata, & epithemata corroborantia, attrahentia, diſſipantia.

660. Inde patet diagnoſis, prognoſis, curatio vomitus in paraphrenitide, exordio pleuritidum, peripneumoniarum, febrium intermittentium; item a veſicula fellea bile multa, calculo, inflammatione irritata; a calculo renum, uretherum, veſicæ; harum partium inflammatione; ab hæmorrhoide turgente inteſtini recti, ani, veſicæ; ab hernia incarcerata, parva, indolente ob ſtrangulatum, hinc ignorata, vel pudore occultata; a tubo inteſtinali obſtructo per cauſas varias, coarctato, vinculo præternaturali ſtrangulato.

Patet etiam quid vomitus deſignet longus, in apparenter ſano, poſt ingeſta primo craſſiora, copioſiora, dein etiam poſt liquidiora parce ſumta, reverti ſolitus cum atrophia, alvo rariſſima, fæce parca, indurata, caprilla.

661. Hinc quoque liquet ratio difficultatis ſiſtendi vomitus in multis febribus acutis: tum falſitas, & periculum regulæ, *vomitus vomitu curatur.*

Cur in omni vomitu tam ſollicite ſit indagandum in illius cauſam;

Cur ſæpe ſudorifera vomitum tollant;

Cur ſæpe ſiſtatur ille facta criſi, ut in variolis, & cur perſtans facta licet eruptione tam malus;

Cur ſæpe miſſu ſanguinis, ut in acutis inflammatoriis;

Cur, quibus initio febris acutæ vomitus perpetuus ſine cauſa inflammatoria, diarrhœa pro criſi, quæ caveatur dato in principio morbi emetico;

Cur vomitus omnis ingeſti, ſtatim ac receptum eſt, peſſimus in acutis ſit;

Cur peſſimi quoque ominis ſint vomitiones immodicæ, ſinceræ, rubræ, nigræ, lividæ, æruginoſæ, porraceæ, verſicolores, purulentæ, ichoroſæ, fœdæ, cum cephalalgia, narium ſtillicidio, baryecoia, anxietate perpetua, jactitatione, ſingultu, pervigilio, delirio.

662. Ex iiſdem ſingultus naſci, cognoſci & ſanari poteſt.

DE-

DEBILITAS FEBRILIS.

663. Si illa pars actionum animalium, quæ motus voluntarios complectitur, ob febrim ita languet, ut hi cum ponderis inſoliti & impotentiæ ſenſu exerceantur, *debilitas* functionis animalis adeſſe dicitur.

664. Quæ cum ſenſatione gravioris laboris vel itineris peracti, *laſſitudo*: cum ſenſu corporis velut fuſtibus cæſi, *dedolatio* audit.

665. Si actio muſculoſa cordis, arteriarum, pulmonum humorumque, ope horum, circuitus ultra eum terminum ſit diminuta quo ſanitas conſtare ſolet, *debilitas vitalis* erit, varia gradu, duratione, diſcrimine.

666. Priorem (663) efficiunt abundantia ſanguinis, ſeri, pituitæ, præcipue commota, febre, medicamento, potu, motu, aromate, ſole; affectus animi triſtes; repletio primæ viæ, ſaburra mota, turgens: dein cauſæ omnes debilitantes infra (676) enumerandæ.

667. Utraque non raro (potiſſimum in vitæ fine) ab *iiſdem* cauſis remotis & propioribus, in *eodem* homine reperitur junctim.

668. Initio autem & in progreſſu acutorum, plerumque dum prior adeſt, vis vitæ exceſſu peccat, ſubinde tamen & vires *vitales* & *animales* exorbitant ſimul.

669. Inde varia & ſæpe oppoſita medicina in ſymptomate *apparenter* eodem.

MALIGNITAS FEBRILIS.

670. Debilitas *vitalis* in principio febris, ſponte orta, abſque cauſis cognitis debilitantibus, plethora, inflammatione maxime abdominali, gangræna, ſaburra turgente, jactura humorum gaſtricorum per vomitum, ſeceſſum ſanguinis, hyſteria, hypochondriaſi, &c., *malig-*

nitas appellatur, cuicumque febri, frequentius tamen putridæ ſociata, non bene quæſita in ſyndrome ſymptomatum magnorum, numeroſorum, inſolitorum; nec in abnormi decurſu morbi ad exquiſita remedia pervicacis, ejusque magno crimine.

671. Hinc ſynochus putris cum hac vitæ debilitate invadens, κατ' ἐξοχὴν *febris maligna* erit.

672. Sunt ergo febris malignæ & communia putridarum ſymptomata, & pathognomicus character *virium vitalium proſtratio vera.*

673. Hanc prodeunt ſubita non prævisa debilitas, laſſitudo, dedolatio, cum vertigine, carebaria, ſenſibus internis externisque tardis, obtuſis, confuſis, aſpectu lugubri, lachrymoſo, deſperabundo, vel ob morboſam indolentiam indifferenti (unde fallax morbi pernicioſi lenitas non raro); pulſu molli, tenui, debili, parvo, accelerato, remittente, intermittente, omni modo inæquali; ſitus erecti impotentia ob metum leipothymiæ lethalis.

674. Ubi hæc in morbi exordio adſunt, erit *malignitas vera, primaria*: rarus morbus.

Ubi vero ſynocho putri ſerius ſuperveniunt, ſponte, mala medicatione, malignitas *ſecundaria*, *ſpontanea* aut *fictitia*, utraque non rara.

675. Cauſa proxima *malignitatis protopathicæ* ignota, atque anonymos, ſolo effectu enervante, mortificante ſe manifeſtans, cordis & vaſorum arterioſorum irritabilitatem, atque adeo vitam ipſam aggreditur directe.

676. Hujus vero, uti & *deuteropathicæ*, remotiores cauſæ ſunt, evacuationes prægreſſæ & præſentes, magnæ, repetitæ, diu continuatæ, ſpontaneæ, artificiales, ſanguinis, ſeri, bilis, ſeminis, ſpirituum, ſudor, diabetes, ſalivatio, diarrhœa, defectus cibi aſſumti, retenti, digeſti, intropulſi, humores circumeuntes, acri quocumque infecti, eorumdem diſcraſia, undecumque nata; cauſæ febrium bilioſarum, putridarum plures, graviores, diutius applicatæ, vitium epidemicum, endemicum.

677. Ex hac idea malignitatis notio practica, directrix naſcitur, unde agenda & agendorum rationes.

678. Convenit ergo, quidquid in ampliſſima claſſe ſpirituoſa, titulo cardiaci venit, potiſſimum vinoſa, aromatica, roborantia, adſtringentia; acida mineralia, dulcificata. Salia volatilia, acida, alcalina, media; cortex peruvianus, ſerpentaria, virginiana, contayerva, angelica, hisque ſimilia quam plurima, ori ingeſta, ano immiſſa; naribus, locis ſubaxillaribus, ſcrobiculo, abdomini applicata; per modum potus, odoramenti, enematis, epithematis, frictionis, cataplaſmatis, epiſpaſtici, rubefacientis, veſicantis.

679. Debilitatem non febrilem, virium animalium & vitalium in convaleſcentibus tollunt cibi liquidi, ſanguini ſimiles, arte digeſti, gelatinoſi, blandi, ex animalibus vegetabilibusque, vinoſis & aromaticis, ſecundum artem miſti, ſæpe, parva doſi dati, cum leni frictione externorum, repletionem efficiunt commodam; imprimis ſi ſumuntur ex idonea contra morbi curati ingenium materie, ſi & conveniens corporis exercitium, habitatio, & anni tempus opportunum accedat.

680. Ex his omnibus liquet cur febris maligna abſque artis ſubſidio non ſanetur, & cur cum eodem tam difficulter, ut vel probe curata occidat ſæpius.

Cur in conſtitutionem putridam frequentius cadat, quam ſub dominium aliarum febrium.

Stabilito diſcrimine cauſarum utriuſque debilitatis (663 & 665) intelligi facilius poteſt; quomodo vi vitæ aucta actiones animales perſæpe debilitentur: cur in ſumma virium vitalium debilitate, præſente gangræna, pulſu celerrimo, debiliſſimo, vix micante, artubus frigidis, ſudore frigido manantibus, facie hyppocratica, nihilominus actionum animalium ſtupenda integritas, facilitas, quin & mentis ſubinde vis major, ad mortem perfectam uſque.

Apparet quoque, quanti interſit, utramque ſpeciem

debilitatis (663 & 665) accurate diſtinguere, cum quæ in una proſint, in altera plerumque noceant; & cum medicus nullo inſtrumento metiri vires poſſit, quantopere adlaborandum ſit illi, ut uſu multo diſcat, virium quantitatem juſte æſtimare, quam rarus ſit cardiacorum in acutis intellectus, quam ſit debilitas in febribus malum ſæpe inſuperabile, cur laſſitudo diuturna ante morbum, eumdem gravem futurum prænunciet; cur diutiſſimæ affligat poſt putridas, malignas, non diu poſt inflammatorias.

An etiam alia febris maligna datur, a volatili & contagioſo miaſmate oriunda, ut quidam volunt, ſudoribus motis, diu protractis ſananda; an febres hac methodo ſanatæ fuerunt vere malignæ.

CALOR FEBRILIS.

681. Calor febrilis tactu, ſenſu ægri, thermometro noſcitur; eſtque varius pro varietate febris, affectæ partis & modi.

682. Hinc calor mitis, univerſalis, æquabilis, diffuſus, humidus, tempore coctionis, criſeos, remiſſionis, apyrexiæ, isque bonus; vel vero mordax, acer, urens tangentis manum, atque ex ſenſu ægri, febris ardentis comes: partialis in loco inflammato, ſuppurato: tabidorum, a paſtu ſiccus, in volis manuum, plantis pedum, genis intenſe calentibus & rubris.

Item a rarefactione, plethora varia, inflammatorum, bilioſorum, putridorum, varioloſorum, &c.

683. Qui, quamcumque cauſam proximam ſtatuerint phyſici, propiores remotasque permultas, natura, ſignificatu diagnoſtico, prognoſtico, therapeia diverſas habet.

684. Si rarefactio aut ſola velocitas aucta calorem facit, remedio erit quidquid eam minuit: quies muſcularis & animi, miſſio ſanguinis, frigidorum lenta & blanda

ap-

applicatio interna atque externa, emulſa aſſumta, primaria.

685. Si plethora, hæc facile ſuperatur iiſdem (684), & miſſu ſanguinis. Si plethora *cacochimica*, lente & per vices evacuando, corrigendo: in ſolutis pinguibus, prius ſtagnantibus, maxima difficultas: tum aquoſa, acida mellita, vitelli ovorum, mannata, ſaccharina, ſalia media mitiora, aquæ minerales, gramen, taraxacum, & ſimilia, forma ſucci expreſſi, extracti, decocti ſaturatiſſimi, ſummi uſus ſunt, una cum evacuantibus aſſiduo uſurpatis.

686. Si ab inflammatione, curatur iis, quæ plethoram minuunt: tum aquæ potu, præprimis acido dulci, emolliente, tepido, iisque omnibus, quæ vaſa laxant.

687. Bilioſos refrigerat aër liber, frigiduſculus, frigidus, non ad thermometrum, ſed gratum ſenſum ægri metiendus, in motum actus; ſtragula levia, ſine plumis; ſitus ſupra lectum ſub tenui veſte, erectus, in ſella; levis motus corporis; potus acidus, modice auſterus, frigidus glacialis; lotiones, & epithemata, potiſſimum ad frontem ex iiſdem, aut ex muria ſalis ammoniaci, marini, nitri, frigide applicata.

688. Calor in ſynocho, putri reſtinguitur iiſdem (687); tum acidis mineralibus frigida dilutis.

689. Calorem varioloſum, paulo ante eruptionem puſtularum, ſubinde enormen, in coma ſomnolentum, convulſiones deſinentem, comprimunt cum ſuis effectis inſtar incantamenti auxilia (687).

690. Inde veritas ſequentium axiomatum: ubi inflammatio, aut pus, ibi calor major, noſcendus per ſuperiora (681), & argilla, aut mucilagine illita, ſupra locum inflammatum, citius ſiccatis.

Calor circa præcordia, in ventre urens ſenſu ægri, exæſtuans, aſſiduus, fixus, internus, cum anxietate, jactitatione, extremis moderate calidis, vel etiam fri-

gidis, ſignificat phlogoſin mali moris ſubeſſe, eryſipelas internum, cito gangrænoſum, lethale.

Calor ad tactum naturalis, non reſpondens magnitudini morbi, malignus.

Magnus calor a medico ſolum, ab ægro non perceptus, delirium præit.

Valde malum, delirii, comatis, convulſionis, apoplexiæ prodromum, caput præ cæteris & valide calere.

691. Ex his intelligi bene poteſt, quid requiratur ad mitigandum calorem, & quam varia eo remedia ſpectent.

692. Intelligitur quoque, cur febris calidiſſima ſit acuta, celeris, putrida; & in calore ſummo peſtifera.

Cur lecti, aëris clauſi, victus, medicamentorum calor adeo his noceant.

Cur æſtus circa cor, & hypochondria, tam malus. Calor putrefacit, putredo facta ex ſe non calefacit.

693. Quin inde perſpicitur origo, natura, efficatia ſiccitatis; & curatio inde dirigitur, quæ potu, fotu, balneo, clyſmate, gargariſmate, ex aquoſis, ſubacidis, mellitis, laxantibus fit.

DELIRIUM FEBRILE.

694. Delirium eſt idearum ortus non reſpondens externis cauſis, ſed internæ cerebri diſpoſitioni, una cum judicio ex his ſequente, & animi affectu, motuque corporis inde ſequente: atque his quidem per gradus auctis, ſolitariis, vel combinatis, varia deliriorum genera fiunt.

695. Hinc delirium placidum, ferox, continuum, periodicum: malum fere ſemper, qualecumque, ut ſignum & ut cauſa, periculo tamen diverſo.

696. Quod rite æſtimare ſequentia docent:

1°. Leve delirium, mox a ſomno, item nocturnum cum mentis conſtantia interdiu, minus malum.

2°.

2°. Minus quoque malum, delirium periodicum, in intermittentium vel remittentium acceſſione, vigore.

3°. Delirium irritabilium, vel ob idioſyncraſiam, cæteris bonis, periculo caret.

4°. Conſtans vero & ferox cum urina pauca, pallida, ſine contentis; alvo difficili, rara, alba; cutis ſiccitate, imperſpirabilitate, ariditate; tendinum ſubſultu, artuum tremore, inflexione, eaque violenta, ſi eos extendere conetur medicus; maxillarum contractione ad ingerenda, depoſitionem ſeri ad ventriculos cerebri, infra tentorium cerebelli, atque ad thecam vertebrarum factam ſignificat, & mortem certam.

5°. Delirium cum pulſu celeri, & molli, aut celeri contractoque ſimul, ac vibrante, reſpiratione parva, accelerata, lethale eſt: eſt enim depoſitio ad encephalum facta, non amovenda.

6°. Furioſum, continuum, cum clamore, ingenti virium conatu, fuga, aſſumendorum averſione plena, notiſſimis antea, & amiciſſimis non agnitis, periculoſiſſimum.

7°. Taciturnum, muſſitans, aut morbida mentis indifferentia, indolentia, cum pulſu prælanguido, & carphologia, valde malum; eſt enim malignum.

8°. Taciturnum cum ſpiratione magna, ſublimi, convulſionem univerſalem, & apoplexiam portendit a metaſtaſi.

9°. Aſſiduum, cum æſtu aſſiduo, pervigilio pertinaci, carotidum & temporalium forti pulſatione, ſudore colli, reſpiratione magna; ſublimi, offenſante, anxietate, jactatione, grunitu, ſtragulorum impatientia, convolutione, venatu floccorum, oculis conniventibus, immotis, vel ad lucem pupilla immobili, cum extremorum frigore, livore, alvo ſuppreſſa, urinis paucis, aquoſis, cute ſicca, abdomine elato, tenſo, & ægro doloris ſenſum edente, ſi contrectetur, inflammationis internæ, ſepticæ, malignæ ſignum eſt, & inſtantis mortis certæ.

697. *Imminentis* vero delirii præſagium dant: ſomni breves, turbati inſomniis, terriculamentis abrupti; abſentia mentis mox a ſomno; cephalalgia valida, pulſans, ſine remiſſione; pervigilium.

Oculi vividi, ſcintillantes, rubri, plorantes, lemoſi, torvi, vagi, defixi, obliqua tuentes, lippi, alter altero major.

Suſurrus aurium gravis, aſſiduus; ſurditas creſcente morbo.

Dentium, ſtridor per vices ſine ſomno, in non aſſuetis, adultis, maſticatio ore vacuo; ſputatiunculæ, oris ſpuma, labiorum inconcinna motitatio, eorum in proboſcidem per vices configuratio.

Silentium ad interrogata, ſermocinatio cum abſente, reſponſio non petita.

Cutis ſiccitas ſtrigoſa, cum urina nunc partiore, nunc abſque enæoremote.

Reſpiratio celeris, parva, pulſui tardiori non reſpondens, abſque morbo thoracis.

Pulſus nunc ſubito acceleratus, contractus, vibrans inſtar chordæ metallicæ pulſatæ, celeriter micantis.

Mores, ſermo, geſtus inſoliti.

Potulendum non deglutire, ſed exſpuere, aut eo retento os colluere.

Non ſitire in calidiſſima febre, neque angi in peripneumonia, neque dolore inflammatione licet præſente.

698. Ætiologia hujus ſymptomatis habetur in eo omni, quod vel in encephalo hærens, ibi natum, aliunde delatum, vel extra id, ubicumque, poſitum, nervorum ope ejus actionem dicto (694) modo turbare valet: ſcilicet.

1°. Sanguis velocius motus, calore expanſus, verſus caput abundantius ruens, ab eodem parcius refluens ob varias cauſas, 1°. pulmones undecumque impervios, 2°. viſcera abdominis infarcta, inflammata, gangrænoſa; tubum præcipue alimentarem ſimili ratione affectum, ſordibus

dibus multis diverſimode acribus, verminoſis, commotis ſtimulatum, convulſum.

2°. Humor alienus quiſcumque, a febre productus, vel eamdem producens, bilioſus, ſeroſus, lymphaticus, purulentus, lacteus atrabiliarius, &c.

3°. Levior febrilis motus ob idioſyncraſiam ægri, & irritabilitatis exceſſum.

4°. Dominantis conſtitutionis genius peculiaris.

699. Ex his liquet, quæ deliria ſint male ominoſa, quæ minus, quibusve neceſſe ſit peculiariter mederi.

Cur in delirio quoſdam lux, alios tenebræ juvent, alios colloquium de rebus gratis, diu aſſuetis, alios concentus muſicus.

Cur quidam cuſtodum manibus elapſi, foris ſubito reſipuerint.

Cur nonnumquam mentis compotes facti, delitare nihilominus videantur adſtantibus.

Quæ ſit ratio delirii placidi, aut fatuitatis in convaleſcentibus, & quæ medela, atque univerſim a quam multis & differentibus cauſis oriri delirium poſſit, ad quas inveſtigandas ſerio incumbendum, ut fiat curatio.

700. Nam pro varietate illarum (*690*) diverſa remedia, & medendi methodus debent eligi: pediluvia, epiſpaſtica pedum & poplitum; frictiones harum partium; clyſmata diluentia ſæpe applicata; victus tenuis; potus ſedans, deobſtruens, diluens; capillorum abraſio; hirudines ad tempora, retro aures; ſcarificatio cruenta nuchæ; ſectio jugularis; veſicans ad caput, nucham, locum inter ſcapulas; medicamenta ad caput emollientia, attrahentia, ſubinde actu frigida, caute, prudenterque applicanda; emetica quandoque; purgantia, levia anodyna; camphora, moſchus, caſtoreum; cruoris ex pede emiſſio; hæmorrhoidum ſolutio; menſtruorum laxatio; atque ea omnia, quæ nimio calori in delirium ſæpe abeunti medentur, primaria habentur.

COMA FEBRILE.

701. Coma eſt in febre aſſidua ſomnolentia cum effectu, vel ſine eo; ponit ubique eum in cerebro ſtatum, unde impeditur ſenſuum, motuumque animalium exercitatio; qui oriri poteſt a cauſis delirii (*690*) prægreſſi vel ſubſequentis.

702. Hinc plurimæ, diverſæ, & ſæpe contrariæ cauſæ hunc affectum in febre producunt, quales ſunt omnes vehementes evacuationes, aut repletiones; omnes cauſæ cerebrum ipſum comprimentes, qualeſcumque fuerint; quæ eædem, in nervos ſi agunt, eadem fere efficiunt.

703. Unde iterum patet, a medico per ſigna prius indagandum cauſam illam ſingularem eſſe, antequam definire queat, quid applicandum ſit, & quomodo: nam ſæpe contraria exiguntur; & ſæpe coma diu pertinax, irrito tentatis omnibus, ſponte tandem ceſſat, pepaſmo febris abſoluto.

704. Patet quoque ex hac cauſarum diverſitate prognoſis diverſa.

Coma ex cauſis delirii æſtimandum.

In acutorum principio graviſſimi morbi prænuncium, niſi ante eruptionem variolarum, aut in infantibus.

In febre ſcarlatinoſa fere perniciosſum.

Mali ominis in acutorum quoque decurſu; niſi ſit a veſica lotio diſtenta, alvo diutius ſuppreſſa, futura parotide, aut exanthemate miliari imminente, & his cauſis ablatis, ſolvatur ſponte.

Cum oculorum conniventia, utraque vel alterutra palpebra pendente, deglutitione difficili, cum metu ſuffocationis, ſonora, impoſſibili, in morbo antea non anginoſo, metaſtaſin nota ad cerebrum, raro tollendam hirudine

rudine ad tempora, retro aures, cruento ſcarificatu nuchæ, alvo & urinis motis.

Delirio ſuperveniens cum debiliſſimo pulſu, extremis frigidis, lethale.

705. Illa autem, quæ delirio, hic apta (700), imprimis fomenta capiti, colloque applicata.

PERVIGILIUM FEBRILE.

706. Contrarium externa facie illi malo (701) eſt pervigilium; unde intelligitur.

Cauſas habet delirii, comatis, ſolummodo debiliores, plerumque leviſſimæ inflammationis cerebri prima initia, quibus auctis in coma mutatur ſæpe.

In convaleſcentibus eſt ab irritabilitate, keneangeia.

707. Curatur iiſdem ac delirium, coma; item quiete muſculari corporis; pace mentis; abſentia objectorum ſenſuum, frigore modico, aëre humido, victu blando emolliente, potu farinoſo, leni, emollienti, ſuſurro leni, aſſiduo, grato, blande tinnulo, medicamentis farinoſis, ſuboleoſis, humectantibus, demulcentibus, uſu anodynorum, paregoricorum, ſoporiferorum, narcoticorum, præmiſſis ſemper, quæ inflammationi curandæ, & compeſcendo ejus incremento valent.

STATUS NERVOSUS.

708. Symptomata ſyſtematis nervei, illius partis præcipue, quæ actionibus animalibus præeſt, irritati, peculiaria, plura, diutius durantia, per febris decurſum varia (& inde vitalium quoque & animalium functionum pendentes turbæ), *ſtatus nervoſus*; ipſa vero febris, quam is ſtatus comitatur, *nervoſa* audit, nunc forte frequentior, quam olim.

709. Hæc vero ſunt: tremores, horrores vagi, ſpaſmi, palpitatio cordis, anxietas ſæpe terrifica, imaginatio multipliciter læſa, animi pathemata varia, plerumque triſtia validaque, deſperatio.

Delirium multiplex, riſus, ploratus, pavores, tendinum ſaltus; convulſiones, per vices, univerſales, partiales, temporariæ, opiſthotonus.

Paralyſes, ſemiparalyſes, ſtupores, aphoniæ, cito evanidæ, cum aliis ſymptomatibus alternantes.

Pulſuum perpetuæ viciſſitudines, in mollem, durum, celerem, tardum, parvum, magnum, remittentem, intermittentem, & varium omni modo, &c.

710. Horum cauſa προηγουμενη eſt morbida mobilitas (ευμεταβλησια) excedens, deficiens, abnormis, ſyſtematis nervei, facultatis præprimis animalis.

Hanc dedit gentilitia labes; educatio delicatula; exercitia mentis præmatura, nimia, nocturna, æſthetica, vina, venus, edaces curæ, &c.

711. Superveniens febris, qualiſcumque, undecumque nata, inſtar ſtimuli peregrini agit, vices ſupplens προκαταρκτικης cauſæ.

712. Hinc febris inflammatoria, bilioſa, putrida, pituitoſa, hæcque frequentius, præ cæteris, & ipſa ſubin intermittens, *nervoſæ* fiunt.

713. Nec ſemper abeſt in convaleſcente, ob febrim prægreſſam longam, evacuationes in ea magnas, neglectum curæ confirmatoriæ, labores mentis citius reſumtos.

714. A ſtatu nervoſo febres exleges, coctiones impeditæ, criſes laborioſæ, imperfectæ, ſuppreſſæ, per loca incongrua, metaſtaticæ, periculoſæ, convaleſcentia tarda, difficilis, relapſus, nervorum mala.

715. Igitur cito & efficaciter medendum: remediorum princeps eſt ipſius febris curatio apta.

Cæterum proſunt viroſa, blanda narcotica, exhilarantia, tonica, caſtoreum moſchus, camphora, cortex peruvianus, valeriana ſilveſtris, opium prudenter exhibitum,

bitum, &c. *ſi ea ſimul poſcat aut admittat natura febris.*

Spes ſalutis, & confidentia in medicum hic ſæpe optimum cardiacum nervinum.

716. Ex his liquet, quæ ſit idea febris *nervoſæ* verior, in praxi utilior.

Cur febris nervoſa non ſit ſpecifica, generis, ſed revocanda ad hucuſque deſcriptas, & ex earum præceptis ſananda.

Quanam ratione conciliandi obſervatores hic tam diverſa ſentientes.

Quæ ſit differentia inter *malignitatem & ſtatum nervoſum*, & cur utriuſque connubium, peſſimum.

Cur frigido humidoque cœlo, cur in ſexu ſequiore, in urbibus frequentior.

Item quanti momenti ſit, tum hic, cum in aliis nervorum malis, exacte diſtinguere inter ευμεταβλησιαν cum atonia fibrarum, & eam cum harum nimia elaſticitate, rigiditate, & cur ibi prius (715) nominata, hic vero blanda farinoſa, emulſa, tepida, potu, fotu, enemate applicata, *nervina* ſint.

CONVULSIO FEBRILIS.

717. Violenta, invita & alterne repetens contractio muſculorum, convulſio vocatur; particularis, univerſalis; in anteriora, poſteriora, latus, continua, periodica.

718. Hæc ſemper a vitio cerebri, quod vel ab inferioribus per nervos cerebrum vellicantibus afficitur; vel vero in encephalo ipſo contentum, ejuſdem actionem pervertit.

719. Quod oriri poteſt ex omni illa cauſa, quæ hucuſque expoſita ſymptomata febrium maxime deliria, comata, pervigilia, creare poteſt, ſi aut eorum cauſæ fuerint validæ, aut æger ſolito irritabilior.

Quare

Quare iterum ingens hic varietas in ætiologia, & curatione.

720. Si diu perſeverat, commercio nervorum facile totum genus afficit, unde triſtia mala, quemadmodum (709. 714.)

721. Si inflammationis cerebri ſigna prægreſſa ſubſequitur convulſio, fere lethalis.

Si poſt urinam craſſam prius emiſſam mox aquoſa, pellucida exit, dein convulſio ſit, peſſima eſt.

Si in febre poſt magnas evacuationes oritur convulſio, & hæc fere lethalis: ut & quæ cum delirio perpetuo.

Convulſio cephalalgiæ validæ, continuæ, pervigilio, tendinum ſubſultui, delirio, comati ſuperveniens, peſſima.

Dyſentericis ſuperveniens, lethalis.

Valde mala ab exanthemate recurrente, niſi denuo & cito prodeat.

Minus periculoſa in hypochondriacis, hyſtericis inſtante judicio.

Uti etiam in principio intermittentium, aut inflammationis extra encephalum, in delicatulo, infante, puero, non diu durans.

Neque mala ante eruptionem variolarum, cæteris bonis.

722. In curatione prius perveſtiganda eſt cauſa ſingularis, & locus primario affectus, unde convulſio ortum habet; dein ocyus medicamenta applicanda illa, quibus acre leniri, impactum reſolvi, contractum laxari poſſit.

Unde diluere, laxare, revellere, lenire, fere ſanare ſolent convulſiones haſce; nec umquam ſpecioſo antiſpaſticorum titulo fides adhiberi debet.

SUDOR FEBRILIS.

723. Sudor in initio acutæ febris, cujus cauſa paulo pertinacior, pro cauſa habet vaſorum extremorum laxam debi-

debilitatem, cruoris circulationem vehementem, facilem aquæ ex reliquis ſanguinis principis expeditionem.

724 Si perennat, orbat ſanguinem liquido diluente, reliquum inſpiſſat, obſtructiones facit lethales, ſanguine poſtea vix diluentibus vel reſolventibus auſculante; unde omne fere morborum acutorum genus produci poteſt.

725. Ergo initio ſemper cohibendus, niſi conſtet, materiem morbi adeo tenuem eſſe, ut cum primo ſudore difflari poſſit.

726. Prohibetur ſurgendo e lecto, ſedendo, corpus a nimiis integumentis liberando, a calidis, calefacientibusque abſtinendo, potu plurimo leni, blando, frigidiuſculo ſæpe utendo, ut amiſſi damnum reſarciatur cito, circulationem nimis velocem refrænando.

727. Eſt autem multiplex ſudor, ſpontaneus, factitius, ſymptomaticus, decretorius, levans, colliquans, pernicioſus, univerſalis, æquabilis, inæqualis, partialis, largus, exiguus (ſudatiumculam ἐφιδρῶσιν appellant), tenuis, aquoſus, viſcidus, oleoſus, roridus, vaporoſus, in guttas collectus, calidus, frigidus, pruriens, acidum ſpirans, nidoroſus, cadaveroſum olens.

728. Multiplex quoque ejuſdem ſemiotice.

Sudor partialis, partem oppreſſam, fere reſolutam docet.

Hinc peſſimum, in comate, phrenitide, apoplexia ſudare caput, frontem, genas, jugulum.

Peſſimum, ſudare thoracem in peripneumonia, eſt enim graviſſima, utriuſque pulmonis: lethale, ſi ſimul largus, frigidus, in guttas collectus.

Sudor copioſus in acutorum exordio malus; pejor vero is ipſe in mori progreſſu, viribus fractis; ſignum diſcriminis ſummi & diſſolutionis.

Poſt rigorem, coctione prægreſſa, blandus, vaporoſus, ſenſim ortus, æquabilis, univerſalis, calidus, mag-

nus, perſtans, levans, ex loco affecto largior, eſt decretorius: malus vero ſi contraria.

Sudor vappidum acetum ſpirans cum cutis pruritu, miliaria; acidum redolens cum fætore variolas præit.

Ubi acre bilioſum, ibi ſudor nidoroſus.

Sudor cum fœtore cadaveroſo, integro ſubinde triduo mortem præcedit.

Frigidus vero, niſi a ſtatu nervoſo (708) ſit, gangrænæ ſignum mortisque oſtia pulſantis. *Gruner P. II. Semiotices pathologicæ.*

729. Hinc quoque intelligitur, quid ſiccitas, ariditas, ſtrigoſitas; quid ſignificent; quæ medela.

Siccitas aſſidua, univerſalis, cum calore indicat inflammationem magnam, univerſalem, judicatu difficilem.

Si ſiccitas partialis, cum calore partis, inflammatio ſubeſt illius partis.

Pejor eſt arida cutis: peſſima ſtrigoſa, & æſtuans ſimul eſt enim acutiſſimi morbi indicium; ſtrigoſa vero moderate calens, febris diuturnæ ac ferme ακριςιμον.

730. Tollitur & internis humectantibus farinoſis, emulſis, tepidis & athmoſphæra humidiore calidioreque cubiculi, fotu, epithemate, lotione emolliente, corpus ſpongia aqua calida imprægnata lavando frequenter.

DIARRHŒA FEBRILIS.

731. Diarrhœa pro materie habet mucum, lympham, gluten, pus, ſaniem, ſanguinem, narium, oris, faucium, œſophagi, ventriculi, hepatis, veſiculæ fellis, pancreatis, inteſtinorum, meſenterii; pro cauſa vires in inteſtina expellentes validas, dum in ipſis inteſtinis contrahentes vires debiles, vel in vaſis inteſtinorum abſorbentibus impedimenta, ne admittant.

732. Quare liquet, fluorem alvi in febribus multiplicem eſſe quoad materiem; cauſam, modum, effectus, eventum,

eventum, adeoque ſæpe omnino incurabilem eſſe, & raro colliquativum eumque vix unquam medicabilem.

733. Si continuatur diu, viſcera abdominalia magis magisque in eumdem morbum diſponit; eadem labefactat, excoriat, inflammat; reliqua autem vaſa & viſcera emungit, exhaurit; hinc atrophia, macies, debilitas, dyſenteria, inſpiſſatio fluidorum per totum habitum corporis ſolidorum laxitas, fluidorum jactura, leucophlegmatia, hydrops, tabes.

734. Sanatio abſolvitur acris irritantis lenimine, expulſu per emetica, purgantia, clyſmata, corroboratione laxi, pacatione impetus per narcotica, determinatione aliorſum per ſudores urinasve, ſubductione materiæ morboſæ, correcto ejus fonte primo.

735. Cæterum alvi fluxus ab irritamento inflammatorio viſceris cujuſcumque abdominalis, ad inteſtina propagato, item inflammationi thoracis recenti & magnæ ſuperveniens phlebotomia ſiſtitur.

Diarrhœa in dentitione & in variolis confluentibus infantum bona eſt, ſi moderata.

Præſtat in acutis habere alvum leviter diarrhœicam.

Continuatus & magnus alvi fluxus criſes impedit: malus, ægroto inſcio: peſſimus, cum meteoriſmo.

736. Verum adſtricta ſemper alvus, enemati ſoli, & male obediens, cum cutis ſiccitate & urinis parcis valde mala; morbus enim ad caput vertitur.

EXANTHEMATA FEBRILIA.

737. Efflorefcentiæ febriles, tam maculoſæ quam puſtuloſæ vel mixtæ, habent ut plurimum pro materie aliquid, quod minima vaſcula cutanea tranſire non poteſt; ſed ibidem hæret; pro cauſa autem vim vitæ circulatoriam, ſecretoriam, excretoriam; unde pro variis hiſce cauſis valde multiplices ſunt, unde febres nomen dein

 accipiunt,

accipiunt, miliares, petechiales, eryſipelatoſæ, varioloſæ, morbilloſæ, ſcarlatinæ.

738. De tribus poſterioribus ſeorſim tractari ſolet: de tribus primis autem facile diagnoſis & prognoſis formari queunt ex ſequentibus.

739. Sunt autem hæc exanthemata ſpontanea, factitia, ſymptomatica; judicatoria, contagioſa, non contagioſa; epidemica, endemica.

740. Curatio difficilis non eſt, cum raro quidquam requirant aliud, quam ipſa febris princeps, quæ nota, directas indicationes dabit; indeterminata vero, indirectas, ut ſatis larga levis liquidi copia mobilis ſervetur materies, atque vis vitæ in juſto moderamine perſeveret aſſiduo; tum enim brevi aut evaneſcunt, aut cum deſquammatione epidermidis abeunt.

741. Exanthema miliare, aſpredo miliacea, ſemen milii refert.

Ejus varia diviſio in album, rubrum, mixtum, febrile, non febrile, acutum, chronicum, benignum, malignum, ſymptomaticum (quale eſt ſæpius ante ſeptimum diem ortum), judicatorium ex parte, vel ex toto, ſi compareat ſerius, die critico, febre miteſcente, ſudore prægreſſo, concomitante, univerſali, vappidum acetum olente, cum cutis pruritu, ardore, epidemicum, ſporadicum, endemicum, parvulum, magnum, veſiculoſum, aquoſum, lacteum, purulentum.

In ſuperficie omni externa & interna, præprimis in ore toto, faucibus, aſpera arteria, pulmonibus, æſophago, ventriculo, tubo inteſtinali, ano, pudendis, inſtar aphtharum: item, idque multo frequentius, in collo, trunco corporis, potiſſimum in toto ventre, femoribus, &c.

742. Cuicumque febri jungitur, præcipue ſaburrali neglectæ, calidis tractatæ, pituitoſæ, lacteæ protractæ, puerperali, verminoſæ, rheumaticæ, purulentæ, &c. autumno & ſolo humidioribus.

743. Tamen febricula tenuis, ad ſpeciem mitis, pituitoſa, longa, nervoſa, tuſſi veluti catarrhali aut pleuritide rheumatica ſtipata, cum oppreſſione thoracis ſuſpirioſa, non peripneumonica, prægreſſo & comitante ſudore univerſali, acetum vappidum olente, præ cæteris miliaria profert, eaque frequentius critica.

744. Subita retroceſſio miliarium periculoſa.

745. Inde liquet curationis varietas in febre miliari, repetenda ex febris ipſius varietate; liquet etiam ratio diſſenſus inter practicos de febris miliaris natura & therapeia.

746. Maculæ petechiales forma, magnitudine, colore variæ; incerto die plerumque abſque levamine prodeuntes, morſus pulicum æmulantes, parvulæ, amplæ, morbilliformes, vicibus ſimiles, læte rubentes, obſolete rubræ, purpureæ, cinereæ, virentes, plumbeæ, nigræ. In ſuperficie omni externa internaque, raro in facie, ſæpius in collo, pectore, dorſo, brachiis, ventre, femoribus, cruribus, panniculo adipoſo, muſculis, perioſtio, hæc omnia penetrando, tanquam totidem ſugillationes, aut extravaſata, aut gangrænulæ.

Vidi quoque in encephalo, pulmonibus, pericardio, corde, ventriculo, inteſtinis, meſenterio, peritoneo, &c.

747. Maculæ latiores, bruneæ, lividæ, nigræ, lethales niſi in ſcorbuticis. Cinereæ, virentes, æque lethales: vibices, perquam mali. Quo color lætius rubens, eo melius.

748. Non eidem febri ſociantur; plerumque tamenllioſæ, ſaburrali, alexipharmacis male adhibitis, evacuatione gaſtrica neglecta; putridæ, malignæ, peſtilentiali, etiam inflammatoriæ ſimplici ob medicinam calefacientem, aut genium conſtitutionis.

Inde patet cur nunc emeſes, purgationes alvinæ, nunc phlebotomiæ, nunc antiſeptica profuerint, & quæ regula practica ſtatuenda in ſananda febre cum petechiis.

750. Eryſipelas eſt exanthema diffuſum, aliquantum

elatum, in unica plerumque, ſæpe latiore plaga corporis, rubens, ſplendens, purpuraſcens, flaveſcens, liveſcens, pruriens, ardens appreſſo digito pallidum, nunc veſiculoſum, ambuſtum refærens, nunc œdematoſum, calidum frigidúmque, phlegmonodes, ſuppurans, gangrænoſum, fixum, vagum, ſymptomaticum: criticum, ſporadicum, epidemicum, periodicum, introverſum, tumore prævio, comiteque glandularum cervicalium, axillarium, ſi eryſipelas in artubus ſuperioribus; inguinalium vero, ſi in inferioribus contingat.

In omni parte corporis, crebrus in facie, collo, mammis, atque artubus extremis:

Febre eruptionem præcedente, comitante, ſubſequente, plane varia, ex ſuperioribus noſcenda, frequentius vero bilioſa, inflammatoriobilioſa.

Periculo vario, pro variæ febris natura & affectæ partis indole, functione.

751. Inde deducitur ratio mortis ſæpe non prævifæ, intra paucas horas a morbi principio, apoplecticæ, ſuffocantis, itemque velut ab aſſumto cauſtico; ſcilicet ab eryſipelate amplo, veſiculoſo, cito gangræneſcente, caput totum, collum, organa reſpiratoria, imum ventrem obſidente: comprimendo encephalum, jugulares: elidendo fauces, pulmones: phlegmone maligna, mox gangræneſcente, viſcera abdominis, tubum præcipue alimentarium, deſtruendo celeriter.

752. Inde quoque explicatur, cur ab ira, terrore, pinguium eſu, ſudoribus æſtivis auræ frigidæ afflatu ſuppreſſis, ab unguinoſo cuti admoto, &c. eryſipelas;

Quando mere emollientia, emolliendo-diſcutientia, diſcutientia, roborantia, antiſeptica, calida, frigida, humida, ſicca ſint applicanda affectæ parti.

APHTHÆ

APHTHÆ.

753. Cum vero in multis morbis acutis, grave ſymptoma, aphthæ oriantur, de his nunc paucis agendum.

754. Sunt autem parva, rotunda, ſuperficiaria ulcuſcula, os internum occupantia.

755. Quæ examinata accurate videntur eſſe ultimi emiſſarii, quo in os liquor ſecretus effunditur ſalivoſus, mucoſusque, exulcerationes, factæ ex obturatione ejus canalis extremi per humorem lentum viſcidumque eo delatum.

756. Hinc occupant omnia loca, ubi talia emiſſaria hiant; adeoque labia, gingivas, genas internas, linguam, palatum, fauces, tonſillas, uvulam, gulam, ſtomachum, inteſtina tenuia, ubique fere eadem ſpecie.

757. Gentibus borealibus, paludoſa loca inhabitantibus, tempeſtate calida, pluvioſa, infantibus ſenibusque, frequentes.

758. Solent autem aphthas in ore apparituras præcedere febris continua, ſæpe bilioſa, atrabiliaria; ſæpius bilioſoputrida, putrida; aut intermittens, continua facta; incipiens cum diarrhæa vel dyſenteria; magna & perpetua nauſea; vomitus; proſtratus appetitus; anxietas ingens, ſæpe repetens circa præcordia; debilitas magna; magna evacuatio quæcumque humorum; ſtupor & hebetudo; ſomnolentia levis, inæqualis, perpetua querela de pondere & dolore circa ſtomachum.

759. Solet in initio aliquando hinc inde ſparſa apparere ſolitaria puſtula, jam primo in lingua, in labiorum angulis; in faucibus & alibi, ſine ulla certa conſtantia loci primi: & illæ fere ſemper boni genii: aliquando primo apparent in imis faucibus, aſcendente quaſi ex œſophago cruſta alba, denſa, ſplendente, inſtar recentis lardi, tenaciſſime adhærente, lente aſcendente: atque hæ fere

peſſimæ, & ut plurimum certo lethales: aliquando duris, craſſis, denſis, tenacibus cruſtis totum cavum oris ubique, uſque ad extrema labiorum, obſident, omnia tegentes ſimul, & ab his raro reſurgunt ægri.

760. Varius harum color: albus pellucidus inſtar margaritarum, albus ſincerus ex denſitate magna, fuſcus, flavus, lividus, niger, quorum malignitas pari ordine, ac hic recenſetur, procedit, ut prior optimus, peſſimus poſterior ſit.

761. Ubi hæſerunt aliquandiu, ſolent inferne ſolvi, laxari, fruſtulatim decidere, ſicque ſenſim & ſucceſſive omnes partes prius affectæ liberantur.

Tum nonullæ cadunt cito, aliæ tarde.

Quædam illico renaſcuntur, quædam tarde, aliæ non: renaſcuntur quandoque æque denſæ ac priores, & etiam nonnumquam adhuc denſiores: patetque iterum tum diverſitas periculi & ubi.

762. Hic locus (756), natura (754. 755), cauſa (755. 758), ſymptomata hujus mali (759 ad 762), unde de genio ſtatuere licet; atque inde effectus ejus facile deduci poſſunt.

763. Ubi enim talis cruſta aphthoſa totam ſuperficiem tegit partium deſcriptarum (756), tum ſenſum nervis imprimendum tollit, unde ſapor omnis ſublatus.

Exitum liquidorum per ſua emiſſaria impedit, unde ſiccitas, vaſorum ſuppoſitorum dilatatio, liquorum ſub his ſtagnantium putrefactio, inflammatio partium ipſarum.

Cavitates vaſorum abſorbentium claudit, unde ingreſſum novi chyli, potus, medicamentorum impedit, vitia a denegata refectione corporis nata producit, unde tandem inde mors.

Cruſtis deciduis, major per dilata vaſa jam aperta humorum effluxus, unde ſalivatio, diarrhœa, quæ bonæ, ſi non renaſcuntur aphthoſæ cruſtæ; malæ, ſi iterum procreantur.

Deciduis cruſtis, dolor inflammatarum & jam denudatarum

tarum partium, ſæpe vivum cruorem ſtillantium, unde ſaliva ſanguinolenta talisque dyſenteria.

Hæc autem omnia, ſi ſtomacho, emiſſario hepatis, pancreatis, inteſtinorum applicantur, nos docent infinita mala, quæ ex hoc uno morbo oriri poſſunt: ut non opus ſit aliam prognoſin dicere.

764. Si vero ulceroſæ cruſtæ hæ admodum lentæ, craſſæ, latæ, compactæ, tum ſæpe ſuffocata caro ſubjecta inflammata, ſuppurata, gangrænoſa, in dira ulcera mutatur, eroſo quandoque in os palati uſque ejus involucro; qualia autem in ſtomacho & inteſtinis hinc mala, per ſe patet.

765. Ut curetur optime hoc malum, debet.

1°. Humorum vitalium impulſus internus in partes obſeſſas excitari, temperari, ut ſuppeditato liquido inferne reſolutio, laxatio, lapſus concilietur cruſtæ ulceroſæ: id efficitur potu multo, calido, diluente, reſolvente, abſtergente. Et quia in mala ſpecie hujus morbi vaſa lactea obſeſſa introitum facilem negant, hinc fomenta, vapores, balnea mirifici hic uſus ex eiſdem; cibus autem optimus ex aqua, pane, coctis, dein vino & melle miſtis.

2°. Debet cruſta in facilem citumque lapſum diſponi: id fit fomento, gargariſmo, clyſmate; quæ liquore calido laxante, emolliente, detergente, & ſatis diu adhærendo humectante, putrefactioni reſiſtente, conſtare debent.

3°. Simulac lapſus conſiliatus eſt, tum anodyno, demulcente, & ſimul parum corroborante medicamento ſimili utendum.

4°. Simulac rurſum febris ſedata, urina hypoſtatica, pulſus paulo liberior, tum potus corroborans prodeſt.

5°. In fine mali, purgans corroborans per alvum exhibendum.

Optima interim aphtharum medela, prophylactica, & curatoria, eſt ea ipſa, quæ febris principis, mature & apte curatæ, ex regulis hucuſque datis.

766. Ex hac hiſtoria & curatione aphtharum multa obſcura problemata practica ſolvuntur:

Cur enim in febre cum diarrhœa & dyſenteria in fine morbi aphthæ; cur id in pueris, ſenibusque inprimis; cur maxime ſi, medicamenta, victus, regimen, calefacientia, aut aſtringentia, in initio morbi hujus data:

Cur ſi in talis morbi initio purgans datur, aphthæ hujuſmodi non raro præcaventur.

Cur in peſſimis aphthis moleſtis & funeſtus ſingultus;

Cur ora aphthoſa, ventres turbati, appetitus proſtrati junguntur ab Hippocrate;

Cur aphthoſa tunica ventriculi lienteriam creat;

Cur aphthæ nigræ peſtiferæ habentur;

Cur aphthoſum os gravidæ abortus prænuncium;

Cur in putridis pulmonibus, hepate, &c. aphthæ adſunt;

Cur tumor, calor, ſuffocatio, angina ab aphthis refrigeratis;

Cur deliria, jactationes, pervigilia, ſudor frigidus, adeo hic funeſta.

767. Regula ergo eſt:

Aphthæ pellucidæ, albæ, tenues, ſparſæ, molles, facile cadentes, parum renaſcentes, ſuperficiariæ, bonæ.

Contra vero, candidiſſime opacæ, flavæ, fuſcæ, nigræ, denſæ, craſſæ, coëuntes, duræ, tenaces, aſſiduo refectæ, erodentes, malæ.

768. Reliqua febris ſymptomata his ſimilia & agnata, velut morbi ipſi curari poſtulant.

FEBRES SPORADICÆ, ET SINGULARES.

769. Febres annuæ & ſtationariæ nonnumquam *ſolitariæ* comparent, extra tempora ſui principatus, ob cauſas

ſas peculiares iiſdem gignendis aptas: *ſporadicæ* vocantur.

770. Qui vero annuas & ſtationarias populariter graſſantes exacte didicerit, eaſdem ipſas non prætervidebit, utut ſolitarie viſas, & tempore non ſuo.

771. Aliæ quoque ſubinde febres occurſant, horarum omnium; nulli certæ temporum conſtitutioni unquam alligatæ; a domeſtica, ſingulari origine natæ, idcirco *ſingulares* dictæ.

Huc febris lactea, puerperarum, vulneraria, &c.

772. Hæ (771) vero propriam licet & originem & naturam nactæ, nihilominus vim epidemici experiuntur, in eumdem commutandæ, eidem ſociandæ. Inde ingens nonnunquam in eadem ad ſpeciem febre curationis diverſitas.

773. Idcirco in *ſingularium* curatione eſt inquirendum, 1°. quacum *cardinalium* major intercedat analogia; & 2°. quæ ſit poteſtas epidemici in *ſingularem*.

774. Ex hac comparatione *ſingularis* febris cum quadam *cardinali*, atque ex morbi ſimul popularis indole perſpecta, velut ex duplici fonte eruitur notio practica propoſitæ *febris ſingularis*: unde indicationes & indicata. Exemplo ſit febris lactea puerperarum.

FEBRIS LACTEA.

775. Fœtu excluſo & utero contracto mutatur humorum circulantium diſpenſatio, uteroque excluſi mammas petunt impetuoſius.

776. Inde febris, minor, majorve intra paucas ſubinde horas concluſa, nychthemeron vix egrediens, lacte ad mammas conjecto veluti criſi terminata, *ephemera lactea*.

777. Non reditura, niſi metaſtaſi facta imperfecta ob excipientis ineptitudinem, vel molem excipiendi.

778

778. Tum vero mammis ob applicatas faſcias, thoraculos anguſtiores, pinguedinem multam, tumores, cicatrices, gentilitiam, nativam ſtructuram, humoris velocius allati vim nimiam, ineptis ſuſcipiendo toti lacti, fit turgor, plethora lactea, lacteo-inflammatoria, & effectus ejuſdem varii, quorum princeps, febris, *lactea protracta*, ſeu *ſecundaria*.

779. Eſtque acuta in non lactantibus, vel non ſufficienter, continua remittens, cum acceſſione quotidiana, horrore longo, calore inſequente, & ſudoribus largis, diu protractis.

780. Periculoſa eſt inepte curata, aut in conſortio alterius, tum fonte epidemice graſſantis.

781. Terminatur, 1°. ſudoribus ſub finem acceſſionum; 2°. ſpontaneo vel artificiali lactis fluxu e mammis; 3°. lochiis profuſioribus, lactiformibus; 4°. urinis; 5°. alvo; 6°. miliaribus, criſi ambigua; 7°. metaſtaſi lactea inflammatoria, ad encephalum, thoracem, abdomen, ſupremum femur, &c. eventu vario.

Inde deliria, convulſiones, apoplexiæ, peripneumoniæ, aſthmata, hydropes, lactei, purulenti, & abſceſſus in locis variis.

782. Subinde in morbos chronicos abit, maniam, febrim hecticam, arthritidem, fluorem album, concipiendi impotentiam utero laxato, concepti emiſſionem, abortiendi proclivitatem.

783. Comparatur protracta lactea cum febre plethoricorum, inflammatoria, ſynocho imputri; atque ad hanc, tanquam ad febrim illam *cardinalem*, quacum eſt major ſimilitudo, reducitur; hinc ergo indicationes, & tota medendi ratio petenda.

784. Prior (776) medelam non petit: poſterior ſanatur.

1°. Vitando frigida, aromatica, vinoſa, calorem nimium foci, lectique; medicamenta calida, utut ſpecioſo ariſtolochicorum titulo ſuperbientia; animi affectus

validos,

validos, iram, terrorem præprimis; quiete corporis, animique conciliata.

2°. Minuendo plethoram:

(*a*) Diæta tenui, antifebrili;

(*b*) Excretiones ſollicitando varias: ſcilicet (α), lactis, effluxum e mammis: ſuctu tempeſtivo, indolente; earum fotu, epithemate laxente (β) perſpirabilis materiæ: tepore lecti potusque emollientis, ſambucini, copioſi (γ) alvi: ope enematum, ſalium mediorum, magneſiæ muriæ, &c. (δ) lochiorum: non ariſtolochicis, ſed fotu emolliente hypogaſtrii, pudendi, vaginæ, uteri; injectione ex emollientibus. Quo autem natura vergit, eo præprimis ducendum.

(*c*) Mittendo ſanguinem, fovendo partem dolentem, in motu febrili nimio, nimium diuturno, inflammatorio; dolore alicubi fixo atque inflammatorio.

785. Medendum & mammis nimium repletis, turgidis, tenſis, dolentibus, inflammatis, tempeſtivo ſuctu, non violento, priuſquam inflammatio acceſſerit; omiſſo, ſi doleant; tum vero fotu, aut cataplaſmate emolliente applicato: tandem, inflammatione remiſſiore, emolliendo-diſcutientibus.

786. Eſt autem (quod maximi faciundum) in tota curatione inquirendum ſimul, an aliquid, & quantum acceſſerit huic febri ex morbo populari, annuo æque ac ſtationario; atque inde quoque agendorum rationes capiendæ.

FEBRIS PUERPERALIS.

787. Nulla febris eſt, quæ non aliquando in puerperam cadat; ea vero præprimis, *quæ conſtitutioni præeſt.*

788. Hanc autem excitant in debiliore, quocumque puerperii tempore, ſubinde ultimis diebus graviditatis,

præ

præ cæteris partus ipſe laborioſus, mare rudiore, ferro abſolutus; fæces antiquæ, tempore graviditatis collectæ, acres, commotæ; abuſus oleoſorum, opiatorum, abſorbentium, ariſtolochicorum, ſtragulorum; errores diætetici; aër non renovatus; febris lactea validior, diuturnior, male curata.

789. Hinc patet, male ſemper uteri, ejus appendicum, inteſtinorum, meſenterii, omenti, peritonei inflammationem ſtatui pro hujus febris cauſa, neque ubique aut ſaburralem, aut putridam eſſe:

Atque univerſim, non eſſe *ſpecificam* febrim puerperarum, ſed *eamdem cum regnante, modificatam ſolum a puerperio.*

Inde ratio quoque diſſenſionis inter practicos.

790. Tamen pauperiores, hinc parce, maleque paſtæ, vel & aliæ ex cauſa quacumque antecedente debilitatæ; tempore auſtrino, molli, aut pluvioſo, ſubfrigido, in depreſſis habitantes, febrim pituitoſam, longam, miliarem in puerperio ſæpius experiuntur.

791. Practicorum examini ſubjicitur, an materies lactea corpus oberrans toties, ut arbitrantur, ad diverſas partes corporis deponatur;

An vero ſæpius ob febrim auctam varia loca, præprimis glanduloſa, aut antea obſtructa, inflammentur, ſuppurent, aut lympham phlogiſticam criſi erronea in proxima cava dimittant; ut idcirco aut pus, aut materies inflammatoria pro ſemicoagulato lacte impoſuerit.

Id quidem frequenter accidiſſe, expertus novi.

FEBRIS LENTA HECTICA.

792. Febris conſuetos terminos morborum acutorum egreſſa, per menſes, quin & annos protenſa, ad ſpeciem mitis, toleratu facilis, plerumque tamen ſero pernicioſa, vocatur *lenta*:

Sique inde corpus plurimum extenuatur, adipe fere omni conſumto, *hectica tabifica*, *depaſcens* dicitur.

793. Inde (792) dignoſcitur a *lenta pituitoſa* (376), præprimis vero ex augmento caloris febrilis a paſtu ſemper obſervato, ex functionum animalium & naturalium læſione minore, vitalium vero majore euphoria morbi.

794. Senſim obrepit, ab ægro non animadverſa initio; pulſus modice accelerati, contracti, ſubduri, vibrantes, potiſſimum a paſtu & veſperi; calor ſolito auctior, aſſiduus, manum diutius admotam fere urens, ægroto tamem vix moleſtus, niſi ſumto cibo, in volis manuum, pedumque planta; cutis craſſa, areſcens, ſtrigoſa, urina parca, colorata intenſius, cum enæoremate pingui, verſicolori, ſupernatante, aut cum ſedimento albido, mucoſo, puriformi, rubello, alvus initio rara, ſiccave, fluens tandem atque colliquans, ſudores nocturni, copioſi, inæquales, ad jugulum, ſternum, ſcrobiculum, frontem & partem capitis capillatam, uberrimi, febris quidem remiſſionem ad auroram, ſed debilitatem, maciem, maraſmum inducentes, cibi deſiderium vix imminutum, faucibus ſiccis, ſiticuloſis, calentibus, aſſiduo, reſpiratio multum citatior a modico motu, tuſſicula ſicca cum anxietate, moroſitate, maxime a paſtu, laſſitudo continua, veſperi major ægroto licet erecto, membrave trahente, color faciei vel ſubauriginoſus, terreus, ſquallidus, vel a cibo rubore genarum ſpectabilis, dum cætera pallent, ſomni turbati inſomniis vigiliis per vices, non reficientes.

Tempora cavantur, refugiunt oculi, defluunt carnes; maxime femorum, ſurarum, brachiorum, mammæ, nates, capilli.

Hinc omnis pinguedinis colliquatio, macies, atrophia, maraſmus.

Tandem diarrhœa primo per vices, nunc aſſidua, valde debilitans; æger nunc lecto affigitur plerumque: tument infirma crura pedesque tumore aquoſo.

Inte-

Interim mens plerumque mire tranquilla, aut ſua ſorte contenta, aut ſpe certa ſalutis jactata, in futuros annos facienda proponit.

Tandem cute vix oſſibus hærente, ventris fluxu debiliſſimi, reſpiratione breviſſima, ſæpe non opinanter & placide, dum vires intendunt alvum ponendo, recumbendo, loquendo moriuntur.

795. Subinde apta methodo per æſtatem convaleſcere viſi, pereunt autumno; vel hyeme ſuperato, pereunt primo vere.

796. Nonnunquam exorſa inſtar acutæ, continuæ, aut remmittentis abit in lentam hecticam, ordine & ſymptomatibus dictis (794).

797. Morbus juventibus, atque infra ætatis acumen conſtitutis frequentior, lethalior, atque inter hos ſiccioribus, tenerioribus, calidioribus, quibusve major eſt irritabilitas, exquiſitior ſentiendi facultas, hæreditaria vel acquiſita.

798. Oritur 1°. a cauſa varia, irritante, rodente, inflammante, aſſiduo applicata, uti pus, ichor, vermes, acre arthriticum, ſyphiliticum, ſcrophuloſum, cancroſum, metallicum. Item a metaſtaſi materie achorum, tineæ, ſcabiei, hepatis, & ulceris olim fœdi, nunc male ſiccati.

799. 2°. A cauſa obſtruente, liquida inſpiſſante, coagulante, ſolida ſtringente, cibo, potu, morbo, medicamento, veneno.

800. 3°. A cauſa premente pulmones, hepar, ventriculum, ejusque pilorum, pancreas, lienem, glandulas meſenterii, ovaria, ſyſtemata venæ portarum; ſcilicet a tuberculo, ſcirrho, ſteatomate, gypſo, oſſiculo, cartilagine, collo, calculo, hydatide: inde viſcerum actio turbata, impedita, humorum elaboratio parva, imperfecta; eorumdem degeneratio multiplex, & acrimonia; inde febris, macies, atrophia, maraſmus.

801. 4°. A cauſa in nerveum ſyſtema diu valideque

agente,

que agente, animi pathemate, potiſſimum triſti, ira, mœrore, invidia, odio, zelotypia, noſtalgia, cura inſomni, ſtudiis nimiis, nocturnis: inde eadem (800) mala irritabilitatem augendo, vires ventriculi coctrices minuendo.

802. 5°. A nimia jactura.

1°. Sanguinis: hæmorrhagiis variis, chronicis, repetitis; partu, abortu, hæmorrhoide, vomitu ſeceſſuque cruentis, phlebotomia.

2°. Seri, lymphæ: ſudoribus profuſis, diabete, diarrhœa, leucorrhœa, abſceſſu; ulcere nimium manante, tumore lymphatico aperto, ſpina bifida reſerata.

3°. Succi ſalivalis, œſophagei, gaſtrici, enterici.

4°. Seminis: venere nimia, præmatura, ſolitaria.

5°. Chyli: paſſione cœliaca, diabete chyloſo, ductuum chylum vehentium læſione.

6°. Lactis: unde calor, febricula, conſtrictio, ardorque thoracis, inter ſcapulas dolor velut a rheumate, tuſſicula, ſubinde cruenta, palpitatio cordis, hyſteriaſis, pulſu vibrante, duro, contracto, genisque roſeis.

803. Fit ergo a febre acuta imperfecte judicata: ſcilicet:

1°. A febre inflammatoria ſuppreſſa, non ex toto ſanata; inde febricula aſſidua, chronica, calida pulmonum intemperies, peripneumonia latens, hæmoptoë parca crebra tamen, vomica demum & phthiſis (810) lethalis.

2°. A febre bilioſa male curata, male judicata: inde febricula vaga, remittens, annoſa, urinis croceis, jumentoſis, alvo irregulari, facie dilute flava oculis ſimilibus, ore amaro, læſa coctione, flatu multo; ſudatiunculis nocturnis, olentibus, nidoroſis, acribus, puſtulis rubris & pruritu per corpus; macie, mentis mobilitate dignoſcenda.

3°. Non abſimilia mala poſt febres putridas perverſe curatas, male terminatas.

4°. A febre eryſipelatoſa, rheumatica arthritica fe-

briculæ longæ, depaſcentes, cum miro varioque luſu ſyſtematis nervoſi.

5°. A febre varioloſa, febricula chronica, cum macie, tuſſicula, lippitudine, artuum dolore vago, carie hinc inde.

6°. A morbillis, motus febriculoſi, aſſidui, cum tuſſi catarrhali, longa, in phthiſin terminanda.

7°. Ab intermittente neglecta, longa, adſtringentibus curata, viſcerum abdominalium, potiſſimum hepatis, & totius ſyſtematis venæ portarum obſtructio; inde febricula longa, depaſcens.

804. Prognoſis his fere circumſcribitur:

Viſcerum integritas, ætas par ferendo morbo, vis vitæ nondum projecta, cauſarum quæ morbum fecerunt, nunc abſentia, æger ipſe obtemperans præceptis ſagacis medici, ſalutem promittunt: contraria perniciem.

Hancque certo, ſi pus in viſcere nobili collectum, quod educi nequit; ſi ſcirrhus in ſimili viſcere, magnus, ejuſdem functionem impediens; ſi vires fractæ morbo, medicatione, ſenio.

Toroſitas multum celeriterque diminuta, diarrhœa crebro revertens, conſumens, dyſenteria, lienteria, artuum ſuperiorum tabes, inferiorum hydrops, ſupremum morbi ſtadium indicant certamque mortem.

805. Methodus medendi erit: 1°. generalis ea ipſa quæ (595 ad 769); indirecta ſymptomatica, huc traducta; quotieſcumque febris origo, natura, cauſæ materiales ignorantur, aut licet cognitæ, nequeunt auferri directe.

806. Vel vero 2°. particularis, ex febris ipſius natura intellecta, vel ejus affinitate perſpecta, cum alia febre aliunde cognita, cardinali, illiusque ad hanc reductione.

807. Vel 3°. peculiaris, quaſi ſpecifica, remedio peculiari, quaſi ſpecifico, certa experientia probato.

808. Inde (805 ad 808) hæ regulæ ſtatuuntur: ſcilicet.

1°. Si ſit ſtatus (803 *a*); febrim inflammatoriam non

ex

ex integro ſolutam, reſolutioni tamen ſemper proximam, leviorem, retuſam, latentem chronicamve effectam ſanat vivendi ratio & medicatio antiphlogiſtica, continuata.

2°. Si ſtatus (803. *b. c. d. g.*); proſunt ſalia, acida, media, tamarindi, manna, fructus horæi multum ſaponacei, aquæ acidulæ, ſpadanæ dein, & frigidum infuſum corticis peruviani, atque alia ex his analoga quam plurima.

Curatio autem fit, ſi ſuperveniat febris intermittens, ſi acuta, depuratoria, ſi diarrhœa fœtida, dyſenteria, eruptio cutanea, puſtuloſa, ulceroſa, herpetica. Solvitur & pedetentim modo quodam inſenſibili.

3°. Si fuerit (803. *e*) febris hectica ab acri varioloſo oriunda, juvabit cita puris, forte alicubi jam collecti emiſſio, aut ejuſdem, ſive collecti, ſive diffuſi, ad exteriora derivatio, fonticulo, rubefaciente, veſicante.

Uſus lactis cum aquis ſoteriis miſti; ejus ſeri, ſimplicis, aut herbis convenientibus medicati, hydrogalactis, reſtaurantia demum, quorum ampliſſima claſſis ſelectum dabit.

4°. Febri lentæ a cauſa (803. *f*) medentur dicta (581).

5°. A cauſis (801) producta febris hectica tollitur: 1°. removendo cauſas animi pathematum, oblivione; affectu contrario, hinc itinere ad exteros, perſuaſione; 2°. corrigendo diatheſin bilioſam, ab affectu triſti inductam, aquis mineralibus, ſale multo & aëre fixo ditioribus, manna, caſſia, tamarindis, ſalibus mediis acidisque, ſero lactis vinoſo, tamarindinato, lacte ebutyrato; 3°. danda interea alimenta morbo oppoſita, antibilioſa, facile digerenda, cremorem hordei, orizæ, fructus horæos acidos, acido-dulces, carnes teneras, vinum dulce, eduntulum, parce ſumendum; 4°. firmando ſyſtema gaſtricum, nerveumque nimis irritabile, remediis tonicis, amaris, aromaticis, vinoſis, cortice peruviano per modum infuſi, decocti, extracti propinando, item actu

L 2 fri-

frigidis ore aſſumtis, ano immiſſis, corpori externo per modum balnei, frictionis, frontalis, &c. applicatis, dein ruſticatione motuque corporis, equo, curru, ſaltu, &c.

Oriunda a cauſis (802) poſcit remedia (808. *e*. 3. 4.)

809. Ex hiſce habetur ratio cur in iis, quibus macies magna, febricula valde exigua, irritabilitas vero nimia eſt, ab acri ſaturnino, arſenicali, ſyphilitico, alvi fluxu pertinaci ob dyſenteriam graviter multatis lac vaccæ, capræ, aſinæ, nutricis, meracum, aquæ miſtum aut fontanæ, aut ſoteriæ, parvis hauſtibus, crebris tamen, ſtomacho a cibis, bile, glutine libero, tepide datum tantopere proſit; cur ejus loco vitellus ovi recens aquæ miſtus cum ſacchari pauxillo.

Cur decoctum radicis ſalab lactis vices ſuppleat, ubi ob febrim intenſiorem lac dari nequit; cur idem decoctum, itemque decoctum limacum, oſtrearum febri lentæ a tuſſi convulſiva reſiduæ ſæpe tam bene medeatur.

Cur febriculam lentam a peracta difficili dentitione ſanat cortex peruvianus.

Cur in febre lenta ab acri ſcabioſo, achoroſo, herpetico, muriatico decoctum viperarum, ranarum, teſtudinum.

Conſtat etiam quæ ſit vis conſtitutionis in haſce quoque febres, & quanti id ſit in earum curatione faciendum.

PHTHISIS PULMONALIS.

810. Febris hectica ab ulcere pulmonum orta, eſt frequentiſſima maxime exitialis, atque idcirco penſiculatim conſideranda.

811. Si ulcus pulmones excederit ita ut totus inde habitus corporis conſumatur, *phthiſis pulmonalis* ægrum afficere dicitur.

812. Cujus ulceris origo deducitur ab omni cauſa quæ

813.

valet ſanguinem in pulmonibus ita ſiſtere, ut in materiem purulentam abire cogatur.

813. Hæ cauſæ poſſunt referri: 1mo. ad ipſam corporis temperiem illam qua vergunt in hæmoptoën primo, hinc in ulcus loci eroſi. Hæc conſiſtit:

1°. In teneritudine vaſorum arterioſorum, & in impetu acrioris utcumque ſanguinis: cognoſcitur conſpectu tenellorum vaſculorum & totius corporis, collo longo, thorace plano & anguſto, ſcapulis depreſſis ſanguine valde rutilo, tenui, diſſoluto, acri, calido, colore valde candido & amœno roſeo, cute pellucida, hilaritate & ſubtilitate præcoci ingenii. Præſente hac diſpoſitione, ſæpe hæreditaria, eaque ætate, qua viſa, incrementi apicem adepta, ulteriori productioni ſuæ reſiſtunt, adeoque intra 16tum & 36tum ætatis annum ſanguis augetur copia, acrimonia, impetu.

2°. In ea debilitate viſcerum, qua ingeſta, ſua indole nimis tenacia; obſtructiones, putrefactiones, acrimonias ſuſcipiunt, hisque dein malis eroſa vaſa, poſt hæmoptoën exulcerant: cognoſcitur levi febricula, tuſſicula ſicca, calore majori, rubore labiorum, oris, genarum, auctis & inſurgentibus, quo tempore novi chyli in ſanguinem ingreſſus, facili ſudore dormienti, debilitate, anhelitu ad minimum motum magno.

3°. In ea conditione viſcerum ventris imi, ubi ſanguis venæ portarum aut ob copiam, lentorem atrabilarium, aut ob viſcera a cauſis præviis obſtruentibus impervia, tardius movetur, abundantius congeritur; unde plethora abdominalis: inde reliqui ſanguinis ad ſuperiora niſus, major, ejuſdem per pulmonalia vaſa tranſpreſſio laborioſior; in eadem vis major; horum diſtractio, ruptura: inde hæmoptoë, & quæ hanc excipiunt mala.

Cognoſcitur: 1°. ſcientia cauſarum obſtruentium olim prægreſſarum, & ſignis viſcerum obſtructorum; 2°. ex habitu corporis ενσαρκου ventricoſi, opipare paſti, deſi-

dioſi, atque ex repletione hypochondriaci, hæmorrhoi-darii.

814. Hujus vero conditionis effectum, hæmoptoën accelerant:

1°. Omnes conſueta excretiones interceptæ, maxime ſanguineæ, ut hæmorrhoidalis, uterina menſtrua, lochiorumve, hæmorrhagia narium, miſſio ſanguinis conſueta, imprimis in plethoricis, vel truncatis membra.

2°. Vis quæcumque magna pulmonibus illata, tuſſi, clamore, cantu, curſu, nixu corporis ingenti, ira, vulnere quocumque quacumque cauſa inflicto.

3°. Victu acri, ſalino, aromatico, potu ſimili, vita, morbo alio, unde copia, acrimonia, velocitas rarefactio, calor ſanguinis augetur, unde in febribus acutis, peſte, variolis, ſcorbuto, toties contingit.

815. Hinc (814) oritur cum dolore levi, calore modico, anguſta oppreſſione in thorace perceptis; exit ſanguis plerumque floridus, coccineus, ſpumans, cum tuſſi, ſtrepitu pulmonis, fibris, membranulis, vaſcula, carunculas referentibus, pulſu molli, parvo, undoſo, anhelitu, ſapore ſalſo in ore antegreſſo.

816. Curatur 1°. venæſectione larga, tertio quoque die ad quartam uſque vicem repetita, vel donec ſigna vel plethoræ vel occultæ peripneumoniæ integre diſparuerint, 2°. medicamentis refrigerantibus, incraſſantibus, demulcentibus, mucilaginoſis, lenientibus, diu uſurpatis, intermixtis ſubinde leniſſimis diacodiatis; 3°. ſex rebus non naturalibus ita directis, ut adverſiſſimæ ſint cauſis (813. 814.) enarratis: maxime victu vitaque, blandiſſimis ſemper continuatis; quo vegetabilis diæta imprimis facit; 4°. corrigendo ſpecificam naturam cauſæ vel morbi ſingularis (813. *a b c*).

817. Ubi ſemel accidit ſedatumque eſt (816), quibuſlibet 6 menſibus per aliquot annos mittendus ſanguis, aut etiam ſæpius, copiam tamen minuendo.

818. Si vero ob magnitudinem mali (815), ſtiptica male

male applicata, neglectamve veram medendi methodum (816), poſt ſputum ſanguinis oritur diſpnœa, aſſiduo increſcens, horror vagus, calor ruborque genarum, tuſſicula ſicca, febricula hectica, ſitis major, debilitas, gravitatis in thorace ſenſus, ſignat, vulnus hæmoptoës jam collectam circa labia ſua, & ſub cruſta arefacti cruoris, materiem mutare in pus, collectionem abire in vomicam tectam, qua rupta, in ulcus pulmonum apertum.

819. 2°. Oritur itidem collectio hæc puris, præter cauſas dictas (313. 814), a pleuritide & peripneumonia quacumque, terminata in apoſtema (146 ad 150); cognoſcitur iiſdem ſignis (146 ad 150).

820. 3°. Quin empyema (150) ortum poteſt rodere, eliquare, conſumere pulmonem; ut fiat idem morbus, ac ſi proprio hic ulcere abſumeretur (215 ad 218. 150. N°. 4); cognoſciturque ſignis ibidem poſitis.

821. Unde liquet, quænam ſigna ſint cognoſcendi ulceris pulmonalis, etiam tecti, quot diverſæ ejus cauſæ, quam diverſæ ſpecies, ut & quam diverſa phthiſis.

822. Effectus vero ulceris pulmonalis jam facti, ſed tecti, nomine vomicæ, hi fere obſervandi: puris acrimonia, copia, putredo quotidie auctæ: membranæ hoc coërcentis dilatatio, corroſio, maceratio: vaſorum ſanguiferorum, bronchialiumque converſio in pus: totius pulmonis, vel alterutrius lobi conſumtio purulenta: tuſſis fere perpetua ſicca, vel ſputa ſolo concuſſu tuſſiculoſo abraſa promens: ſanguinis in ulcus affluentis converſio in pus: vomicæ propagatio in pulmone: vomicæ hujus perruptio in laryngis tubos: puris ſuffocans aliquando ſecretio, vel quotidiana cum tuſſi, ingens, in aqua ſubſidens, coacta, dulcis, pinguis, fœtida, alba, rubra, flava, livida, cineritia, ſtrigmentoſa, igni impoſita carnem aſſam ſpirans fœtidam: vomicæ perruptio in cavum thoracis, unde reſpiratio difficillima, phænomena empyematis, (150. N°. 4. 5). Tum reſpiratio peſſima; conſumtio omnis ſanguinis chylique in pus; nu-

trivi præparatio ſublata; ſolidorum conſumtio fere integra; febris hectica cum pulſu parvo, languido, calore ad ſuperiora acri, genis rubentibus, facie hyppocratica; anxietas inexplicabilis circa veſperam plerumque: ſitis magna; ſudor nocturno ingens; puſtulæ rubræ; pedum, manuumque inflatio a parte affecta; debilitas ſumma; vox rauca; capillorum defluvium; pruritus toto corpore, cum puſtulis aquoſis; diarrhœa flava, fœtida, purulenta, cadaveroſa, frequens, teneſmodes, debilitans; ſputi ſuppreſſio; mors. Unde regulæ hæ perſpiciuntur:

823. Phthiſis hæreditaria omnium peſſima, nec ſananda, niſi cum præcautione hæmoptoës.

2°. Phthiſis ab hæmoptoë per vim externam, ſine vitio interno præexiſtente, leviſſima eſt, cæteris paribus.

3°. Phthiſis (2), in qua ſubito rumpitur vomica, exſpuitur pus album, coctum, æquale, facile, reſpondens, copia ulceri, ſine ſiti, cum appetitu, digeſtione, ſecretione, excretione bona, difficulter quidem, tamen ſanari poteſt.

4°. Phthiſis ab empyemate inſanabilis.

5°. Sputa gravia, ſolida, olentia, dulcia, cum ſignis ultimis (822), deſperata.

824. Poſtquam vomica jam facta in pulmone, indicatio oritur medica, eam ilico maturare, rumpere: quod fit victu lacteo, vapore tepido, expectorantibus: ubi rupta, tum.

1°. Sanguinem liberare a diatheſi phlogiſtica, poſt hæmoptoën a cauſa (813. α) fere ſemper reſidua, oportet.

2°. Ulcus quantocyus conſolidare.

3°. Hujuſmodi in corpus ingerere, quæ minimam requirunt vim, ut per pulmones fluere, ibique ſubigi queant; tamen nutrire apta; & inflammationis in ulceris ambitu, purisque inde refectioni inepta.

825. Primæ indicationi ſatisfit ope medicaminum refrigerantium, nitratorum, emollientium, emulſorum tenuium ex amygdalis dulcibus & ſeminibus frigidis confectorum,

torum, omni forma, magna copia, parvulo tamen hauſtu vice ſingula, diu tepideque ſorbillandorum.

826. Alteri vero:

1°. Prohibendo medicamina calefacientia, ſanguinem rarefacientia ad pulmones determinantia; illius motum, copiam, acrimoniam augentia, quocumque ſpecioſo titulo, abſtergendi, depurandi, conſolidandi, remedii vulnerarii, balſamici, antipyici, antiſeptici commendata, tuſſim moventia, interna, externa motum, equitationem.

2°. Conciliando quietem maximam ulceratæ parti, quod fit pace mentis corporisque; hinc decumbendo aſſiduo, abſtinendo ab omni voluntario exercitio pulmonis, ut is quam minimis inſpirationibus vexatus admittat ulceris ſanationem.

827. Ad tertiam indicationem ptiſanæ, cremores, ſerum lactis, lac ebutyratum, hydrogala, & victus e vegetabilibus præparatus ſpectat.

828. Curatio vero hujus morbi palliativa maxime ſpectat tuſſim, anxietates, alvi fluorem.

829. Quibus occurritur diæta (827), opiatis caute adhibitis, liquidis calidis.

830. Ex his liquet, quæ ſit, remediorum methodorumque æſtimatio, quas praxis commendat in phthiſi pulmonali.

An & quando cortici peruviano ſit locus, & cur obſit ſæpius.

Cur ver & autumnus tabidis funeſtus, & quonam mortis genere; quid extiſpiſcia tunc doceant.

Unde curationis difficultas in ſanando ulcere pulmonum.

Cur morbus hic in urbibus, & in quibus, & cuinam hominum generi; ſexui, ætati ſit inſidioſior.

Quæ prophylaxis in familiis gentilitiæ phthiſi obnoxiis.

Quando ſetaceum, fonticulus, rubefacientia aſſiduo adplicata ad brachia, ſub uſu lactis aſinini, hydrogalactis, decocti cerealium, radicis ſalab, & aquis ſelteranis

lacti commiſtis phthiſi pulmonali medeantur; & a qua cauſa oriundæ.

Quid ſit illud Hyppocratis: ſanguinem ex pulmonibus ſpuere, vel eumdem ſpuere ex hepate.

Cur hæmoptoë larga, ſubito orta, in non prædiſpoſito, ſine febre, aut ea mox deſinente poſt ſputum, raro in phthiſin abeat, & ſæpius ſanatur cum conſtantia; contrarium vero fiat in caſu oppoſito.

PHTHISES ALIÆ.

831. Ut ab ulcere pulmonis, ita hepatis, lienis, pancreatis, meſeræi, renum, uteri, veſicæ, &c. phthiſis produci poteſt, cujus cognitio, prædictio, effectus, curatio, palliatio facile ex iiſdem fontibus petitur ab eo qui viſceris cujuſque effectus naturales perſpectos habet. *De dictis* (791 *ad* 831) *vide* Trnka *hiſtoria febris hecticæ*, *&c.*

MONITA ET PRÆCEPTA.

832. Febre nondum determinata, ab uſu remediorum heroicorum abſtineto: utere methodo ſolum indirecta, generali, adverſus ſymptomata generalia, eminentiora febris incognitæ (595 ad 769).

Indicatione incerta, maneas in generalibus.

Numquam aliquid magni facias ex mera hypotheſi aut opinione.

833. Hac methodo plurimum fit boni. Magni momenti eſt non nocere, neque admittere ut adſtantes ægro noceant aut æger ſibi. Subinde ſolum licet hac negativa medicatione uti.

834. Neque febre primum *incipienti* & *levi* remedia *magna* opponas, & ipſo morbo majora.

835. Eadem ſymptomata morbi non omnino idem,

ſignificant, ſi non ſit eadem conſtitutio temporis.

836. Qui enim ſolam morborum externam faciem & eorumdem apparentias ſpectabit, eoſdem morbos quovis anno, & quavis anni parte ſibi videbitur videre & re ipſa differentes eidem methodo male ſubjiciet (46).

837. Atque idcirco cognitis ægri ſexu, ætate, conditione, vitæ genere, morbis prægreſſis, præſentisque febris decurſu intellecto, nondum formes diagnoſim, niſi & febrim ſtationariam & annuam conſideraveris: hæc tria completam dabunt notionem morbi (59).

838. Hinc tempora oportet ſemper ſollicitiſſime expendere.

839. Neglectum hoc ſtudium conſtitutionum ſtationarium, annuarumque, earum tranſitus, ſucceſſionis, commiſſionis, & corregentium morborum, plerarumque epidemiarum deſcriptiones mancas fecit.

840. Deſideratur enim hiſtoria naturalis ſynchroniſtica conſtitutionum variarum, per plures conſequenter annos, ex iiſdem principiis juxta ductum naturæ ſemper viridicæ, in differentibus plagis obſervatarum.

841. Cautus ſis in emeticis & purgantibus propinandis, iterandis, ne ſigna ſaburræ *fallacia* habeas pro *veris* (251).

842. Continuato uſu emeticorum, purgantium ſordes, mucus, inappetentia, &c. ſæpe augentur ab humorum ſalivalium, œſophagei, gaſtrici, enterici, biliosi, aucta *ſecretione* ob ſtimulum, organis harum ſecretionum, excretionum, applicatum.

843. Si dubites de evacuatione inſtituenda, notandum, eam plerumque plus nocere præter rem factam, quam omiſſam, ubi fuerat indicata.

844. Si tamen dubites de evacuatione inſtituenda, evacuationes fiant *exploratoriæ*, per enemata, eccoprotica, exiguas phlebotomias, &c. inde enim indicationum certitudo eruitur non raro.

845. Ne maneas totus in *unius* febris idea, ut complicationis ſis immemor, aut tranſitus.

846.

846. Sed eſto perattentus & cautus in diverſarum febrium differentes methodos requirentium commiſtione.

847. Vix non in omni febre (maligna excepta) aut prodeſt, aut ſaltem non nocet, curam a methodo plus minuſve antiphlogiſtica auſpicari.

848. Atque in omni phlogoſeos concurſu cum aliis vitiis quibuſcumque, prima ratio habenda eſt inflammationis.

849. Medicus in aſſiduo popularium morborum ſtudio verſetur, ut & præſentes febres apte ſanet, & imminentibus prophylaxin requiſitam opponat.

850. Febres enim populares ſæpius ob pravam medendi methodum occidunt, quam ob deleteriam quamdam ipſarum naturam.

851. Non mireris hanc febrium hucuſque explicatarum paucitatem, cum mille modis ſibi jungi, ſuccedere, intendi, itemque ſingulæ mille formis ludere poſſint, ut idcirco infinitus propemodum febrium diverſarum numerus videatur, quas tamen ferme omnes ad paucas eſſentiales, tanquam *elementares* revocabis (32).

852. Videntur enim novæ febres oriri ſæpius, ubi ſolum eſt notæ cujusdam febris forma nova, modificatio, complicatio, tendentia, ſucceſſio, intentio, & luſus novus.

853. Febres autem intermediæ ad has *elementares*, ſeu *cardinales* ſunt reducendæ.

854. Atque idcirco ſimulque ob dietas (851) variationes innumeras, paucarum licet cardinalium febrium, medico opus in febribus curandis ſagaciſſimo, ſumme induſtrio, ſumme attento, perſeverante, nec imprudenter feſtinante, indicationibus ſolum certis, remediis ſolum ſimpliciſſimis inhærente; neque ſpe, neque metu, neque pervicacia, neque præfidentia, neque aliud agendo, neque novitatis ſtudio in tranſverſum acto.

FINIS.